

ఓ.ఎ.

అనార్కలి

విశాఖ పబ్లికేషన్స్ లిమిటెడ్, విశాఖపట్నం.

తెలంగాణ వంశీ ౧-౧౩-౩౬

చరిత్రాత్మకమైన యొక్క మహమ్మదీయ పత్రికా ప్రకటన.

అలంకరణలు నాటకము.

ఇ.డి

క్లారెన్ హైస్కూలులోని ప్రధానాధ్యోపాధ్యాయుడు

జమూరి వేంకట లక్ష్మీనరసింహారావుచే

రచియింపబడి ప్రకటింపబడియె.

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు

కాకినాడ:

కాకినాడ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడియె.

1930

675

679

ప్రతులు ప్రంథకర్తవే]

[వెల రు 1-4-0.]

8948132
LA- A

ఈనాటకమును బ్రదర్శింపఁగోరువారు గ్రంథకర్తవలని
ప్రాతములమైన యనుమతిని బడయవలెను. అట్లు
పడయకుండఁ బ్రదర్శింపఁబూనువారు దండు
గకుఁ బాత్రులగుదురు.

కృతి సమర్పణము.

సీ. ఉన్నతస్థితినుండియు నొకింతగరువంబుఁ

బడయ కెల్ల రకు జీవనములొసఁగు

పజ్జకుఁ జేరెడు ॥ ప్రతిపక్షులనయినఁ

జల్లని పూజలం ॥ జలిపి తనువు

విషధరుడనఁదగి ॥ వెలయు మేనొందియు

నమృతసంచయహృదయంబెగాంచు

తనదేశ మభివృద్ధి ॥ గనఁగ సర్వస్వమ్ము

ధారపోయుటకు సిద్ధపడుచుండు

గీ. నిట్లు ఘనఁడంచు వచియింప ॥ నెల్లపట్లఁ

దగెడు మోతేకులాబ్ధి సుధాకరుండు

ప్రధిత నారాయణాఖ్యుండు ॥ వరుఁడుగాఁగ

మత్స్రతి కుమారి ధన్య స ॥ మస్తగతుల.

గ్రంథకర్త.

ప్రీతి క.

పాతకమహాశయాలారా !

ఈ అనార్యశీకథను బలుపురవలనఁ బలువిధముల వింటిని. కొందఱిరచనలును జదివియుంటిని. ఇటీవల మాయూరి “సిటీసినీమా” వారిచేఁ బ్రకటింపఁబడిన మిస్. సులోచనయొక్కయు, మిస్. సీతా దేవియొక్కయుఁ బ్రదర్శనములం గాంచితిని. మఱియు, నామిత్రు లెందఱో తత్కథను బ్రదర్శనయోగ్యమగు నాటకముగా రచింపు మని నన్నుఁ గోరిరి. నాకును సట్టి యుత్తమసాధ్యచరితము నాటకము గా రచింపఁ గుతుకము జనించినది. వెంటనే తద్రచనకుం దొరఁకొని యొక నెలలోఁ బూర్తిగావించితిని. నారచనముం దొరుల ననుసరింపక స్వాతంత్ర్యమునే వహించితిని.

అనార్యశీచరిత్రము నిజముగా జరిగినది. ఆమెనామమున నొక పెద్దవీధి నేటికిని లాఘోరులోనున్నదట. అనార్యశీగోరీ యిప్పటికిని లెస్సఁగాఁ గాపాడఁబడుచు, నేఁటేటఁ దల్పిమీషమున వేనవేలు పేదవారి కన్నప్రదానము చేయఁబడుచుండునట. అట్టి యథార్థవిషయముం దెలుపునపుడు నాటకలక్షణమునకు భంగము గల్గునని యెంచక, దానిని విషాదాంతముగానే వ్రాయుట తగవని యూహించితిని. భాసకవించించిన “ఊరుభంగము”, ఆంధ్రనాటక పితామహులగు ధర్మవరము కృష్ణమాచార్యులుగారురచించిన “విషాద సారంగధరము” మున్నగునవి నావెఱపును దీర్చినవి. కావున విషాదాంతముగానే దానిని ముగించితిని. అందులకుఁ బండితులు నన్ను మన్నింతురుగాక యని వేడుచున్నాను.

ప్రదర్శనమునప్పుడు గాంచిన మిత్రులు కొందఱు దానిని సుఖాంతముగా మార్చిన, దుఃఖికథఁ జూచుటవలనఁ దమకుఁగల్గిన

విషాద భారము తగ్గుననియు, తెన్నిసన్ మహాకవిపైతము పేక్కుఫియో
నాటకములలోని సుఖాంతనాటకమగు సింబలైనునే మెచ్చెననియు,
సత్యవర్తనమునకు జయము సూపుటే తగునుగాని యపఘయము
చూపుట ధర్మవిరుద్ధమనియుఁ జెప్పి, యెటులేని గథను సుఖాంతము
గాఁ జేయుమని నా కుపదేశమిచ్చిరి. జయమన్న భౌతికసుఖములలో
జయమనియే వారూహించిరి. అనార్కలీ కీలోకమున జయము కలుగ
కున్నను బరలోకమున జయము పూర్తిగాఁ గల్గిన దనవచ్చును. షర
లోకముపట్ల నమ్మకము లేనివా రామె మనస్థైర్యముచే వక్చరుం జయిం
చినదని యెఱింగి సంతసింపవచ్చును. అదిగాక, యనార్కలీ సలీమును
బెండ్లాడి సుఖించినదన, నామెయు సంబరరాజకుమారివలెనే లోక
ముతోఁబాటిదేయగునుగాని, లోకాతీతచరిత్రయై, దేవతాసన్నిభురాలు
కాఁజాలదు. అప్పు డీనాటకమునకే ప్రయోజనముండదు. మా పితా
పురము మహారాజావారు కరుణారసార్ద్రమునస్కులు. వారు విషాదాం
తనాటకరచన కడ్డఁకిచెప్పమనియుఁ, బ్రయోగమున మాత్రము తాము
చూడఁజాలమనియు నెలవిచ్చిరి. అట్టి నవనీతహృదయుల కోసుల
మనంబులకు నొప్పుగలుగకుండఁ జేయుటయు మేలనితోఁచి, కడఁట
నెట్టిమార్పుఁ జేసికొన్న సుఖాంతమగునో యాసూచనలును నిందుఁ
దెలిపితిని. శ్రీమహారాజావారిసమక్షమున నట్టిమార్పుతో నీనాటక
ముం బ్రదర్శింపఁజేయుభాగ్యమును గాంచితిని.

నా నాటకరచన పూర్తికాకమునుపే నటావతంసులగు స్థానము
నరసింహరావుగారు దానిని విని మిగులఁ బ్రశంసించి మొదటఁ దామే
ప్రదర్శింతుమని నడివి వ్రాతప్రతి వారియొద్దనే కొన్నాళ్ళుంచి
కొనిరి. కాని, వారి రామవిలాససభ చెదరియుంటున్నచేఁ గాఁబోలు
వారు ముందుగాఁ బ్రదర్శింపలేకపోయిరి.

అంతే ది 24-5-80 తేదీని తయారగున్న ఆంధ్రప్రదేశ్ వాసంఘము వారు మొదట దానిని జయప్రదముగాఁ బ్రదర్శించిరి. వారిలో నాయకాపాత్రధారియగు చి॥ బి. వి. నరసింహరావు కడునిపుణము గనటించి యెల్లరమెప్పుచు గాంచెను. తర్వాత నెందఱో నాటకసంఘములవారు దానిం బ్రదర్శింపఁ గుత్తూహలపడి నాయనుమతి నడిగిరి. వారిలోఁ గొందఱు సిద్ధపడియున్నారు. కొందఱు తయారగుచున్నారు.

ఈనాటకమచ్చులో 169 పుటల గ్రంథముగానున్నను, బ్రదర్శించుటకు విశేష కాలముపట్టదు. పెద్దచ్చులో విరివిగా ముద్రించుటచే నన్నిపుటలు కాన్పించుచున్నవే గాని, చిన్నచ్చులో బళ్ళారివారి నాటకములవలె ముద్రించిన వానికన్నను జిన్నదిగానేతోచును. నాటక ప్రదర్శనము రసభంగముకాకుండ గొంచెకొంచెముగాఁ దగ్గించుకొన్న, మొదలుపెట్టిన నాల్గుగంటలలో ముగింపవచ్చును. ఆతగ్గింపులు నన్నే చేయుమని కొందఱు కోరిరి. నటకుల సమర్థతనుబట్టి వారే యాపని చేసికొనవచ్చునని నేనట్లు చేయవైతిని. ఇప్పటి నట్టువుల యభిరుచుల కనుకూలములగు పాటలనుగూడఁ గొన్నిటిని రచింపుమని నన్నుఁ గొందఱు కోరిరి. నేను వానిని రచించియు నవియెల్లర కనుకూలములు కావేమోయను సంశయముచే నిందచ్చువేయింపవైతిని. హావభావప్రకటనముపట్ల నాయల్పబుద్ధికిఁ దోచిన యుపదేశముల నెడనెడ యిచ్చియుంటిని. అవి తగునని తోచునేని నుంపవచ్చును; కాకున్నఁ ద్రెంపవచ్చును.

నాటకములోనికథ మహమ్మదీయులకు సంబంధించినదిగావున, నిందలిభాషయుఁ దురక తెనుఁగైయుంటమేలని కొందఱునిరి. వారు బ్రహ్మశ్రీ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారి నాదర్శముగాఁ దీసికొనుమనిరి. నాకది నచ్చలేదు, ఉత్తమపాత్రలకట్టి భాషామిశ్రమముఁ జేసిన

యెడల రసభంగ మగునేమోయను భయము గలిగినది. నీచపాత్రల కట్టిభాష యించుక యనుకూలమే యెనను, నేనదియు వాయకుంటి ని. తెనుఁగన్నఁ నెట్టిదియో యెఱుఁగని యక్ష్మరుఘానుషాకు సలక్షణ మైన తెనుఁగే వచ్చునని తలఁచుట మేలని యూహించితిని. హరిశ్చంద్రుఁడు, నలుఁడు, తెలుఁగువారు కారుగదా? నానికి నుత్తమాంధ్ర మెట్టులుపయోగించుచున్నామో, యటులే యుత్తమపాత్రలగు మహమ్మదీయులకును దగును.

నానాటకమును స్థలీపులాకన్యాయమునఁ జదివించూచి సంతసించి, యత్యంతదయతో నాకగునచ్చు వ్యయమునంతయుఁ దమసోదరీమణులును, శ్రీకోలంకవీరవరసంస్థానముల కధీశ్వరాంశువు, నగు శ్రీరాజారావు రామాయమ్మారావు బహద్దరు జమీందారిణివారిచేఁ జాలకాలము క్రిందనే నాకు విరాళమఁగా నిప్పించిన శ్రీరాజాచెలికాని సూర్యారావుగారికిని, వారి సోదరీరత్నమగు శ్రీకోలంక వీరవరరాజ్జీమణికిని నేనె తయుఁ గృతజ్ఞుఁడనై వారి కాయురారోగ్యముఖ్యభాగ్యము లలవర్ప సర్వదా యీశ్వరుఁ బ్రార్థించుచుండును.

హైందవపాశ్చాత్య నాటకసంపదాయముల లెస్సఁగా నెఱింగి యాంధ్రదేశమున కాదర్శనూతమైయుండు నట్లు లోకయుత్తమనాట్య సంఘమును స్థాపించి, సత్కవులచేఁ బెక్కురూపకముల విరచింపించి, నాట్యకళను బ్రత్యేకంగులఁ బోషించుచున్న పండితప్రకాండులు, దేశభక్తి పరిపూరితులై బహుపరిశ్రమల నుద్ధరించి దేశదారిద్ర్యముప నయింపఁ బూనిన మహాత్ములు, సామ్య వినయ ముఖ్య సద్గుణోపేతులు, వైశ్యకులావతంసులు, జమీందారులు నగు శ్రీమోతే నారాయణరావుగారు నాకృతికన్యం గాంచి, యున్న కొలఁదిచుగుణముల కు ముదితులై, దాని నేలుటకు సమ్మతించి నాకానందముం గూర్చిండు ల కెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను. శ్రీనారాయణరావుగారును దత్కుటుంబ

మును దీర్ఘాయుర్యాది సంపదలంది చిరకాలము మనుదురు గాత మని దీవించుచున్నాను.

తాము మిగుల దూరదేశంబున నుండియు, దొరతనమువారి యుద్యోగమందు నిమగ్నచిత్తులైయుండియు, నాజాబందిన వెంటనే నాకృతిపుత్రిక కలంకారముగానుండునట్లు తమ సహజమృదుమధుర శైలిని నాందీ ప్రస్తావనలు వ్యాసిపంపిన బ్రహ్మశ్రీ అనంతపాతుల రామలింగస్వామిగారికిఁ బ్రణతులు సమర్పించుచున్నాను. వారు సకుటుంబ బంధుపరివారముగా దీర్ఘరాయురారోగ్య శ్రీలఁగాంతుగ్రాక యని నాయుష్టదైవతములఁ బ్రార్థించుచుందును. నాగ్రంథమందున్న గుణలేఖమును గ్రహించి సదభిప్రాయము లొసంగిన పండిత మిత్రులకుఁ గృతజ్ఞతానతు లిడుదును.

ఈనాటకము పూర్తిగా నచ్చుకాక మునుపే తమకడ కంపంబడినను, దీనిని దయతో స్వీకరించి, యాచిత్యముం గ్రహించి, 1933 సం రములో జరగు “ఉభయభాషాప్రవీణ (విద్వాన్)” ఛరీక్షకుఁ బఠనీయగ్రంథముగా నియమించి నాకత్యంతకౌరవముం గూర్చిన శ్రీ యాంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము వారికి నే ననేక కృతజ్ఞతాప్రణామము లిడుచున్నాను. మఱియు దీనిం ద్వరితగతిని ముద్రించి యిచ్చిన శ్రీ కాకినాడముద్రాక్షరశాలాధికారులకును నాకృతజ్ఞతావందనము లర్పింతును.

కాకినాడ
సూర్యారావుపేట,
20—3—31.

ఇట్లు, బుధ జన విధేయుఁడు,
వింజమూరి వేంకటలక్ష్మీనరసింహారావు.
కృతిక ర్త.

సుఖాంతనాటకముగాఁ జేసికొనుటకు సూచనలు.

162 పుటలో 16 వ బంతి తీసివైచి యందు “(తాపిపనివానిని సంజ్ఞ చేఁ బిలుచును. వాఁడు దగ్గఱకురాఁగా రహస్యముగా) ఓయీ! ఆగోడకొకప్రక్క నొక సొరంగ మేర్పాటుచేయించియుంచితిని. గోడ పేర్పు పూర్తికాఁగానే యాసొరంగపుఁ దలుపు తెఱచి యనార్కలీని దానిగుండ భద్రముగాఁ గొనిపోయి లోన దాచుము. ఇది రెండవ ప్రాణికిఁ దెలియరాదు. తెలిసిన, నీతల యెగురును. జాగ్రత్త. పొమ్ము. (నిష్క్రమించును.)

169 పుటలో 11 వ పంక్తినుండి యక్కరుమాటలు తీసివేయవలెను. వానికిబదులిట్లు వాసికొనవచ్చును.

అక్క—అమ్మాయీ! ఇదంతయు నీభర్తను బరిక్షించుటకు నేఁ జేసినతంత్రమని యెఱుఁగుము. అనార్కలీ మృతఁడెందలేదు. ఆమె యిం దమర్పఁబడిన యంతర్గతహమున భద్రముగాఁ గాపాడఁబడుచున్నది. ఇక మీయందఱకోరికను బట్టి యామెనిచ్చి సలీమునకు నిప్పుడే పరిణయము గావించుము. వానికిఁ దెలివిరానిమ్ము. (సలీమించుక చలించును.) నాయనా! లెమ్ము. నీయనార్కలీ మృతఁడెందలేదు. ఆమె సజీవయై యొకభద్రస్థలమున నున్నది.

సలీ—(దిగ్గనలేచి) తండ్రీ! నిజమా? ఏది, నాయనార్కలీయేది?

అక్క—(నవ్వుకరుతో) ఓరీ! తాపీమేస్త్రితోఁ జెప్పి యనార్కలీ నిటు తోడితెమ్ము. (కొడుకుతో) కుమారా! ఇకఁ గలంగకుము. నీవామెకరముబట్టి సుఖఁపవచ్చును. ఈవరీక్షవలన మీయుభయుల కీర్తులు మఱియుం బ్రకాశింపఁగలవు. (అనార్కలీతో భటుఁడు ప)వే శించును. నాయికానాయకులు పరస్పరానంద పరిరంభ మొనరింతురు. అక్కరు వారిరువురిహస్తములంగలుపును.) అనార్కలీ! నీవు నాకోడలివైతివి. కాని నీసంతతికి మాత్రము రాజ్యమందుహక్కుండదని యెఱుఁగుము. (అంబరరాజకుమారితో) రాట్కుమారీ! రేపు మహావైభవముతో ననార్కలీసలీముల యుద్వాహము గావించెముగాక. ఇంకేమిగావలయు. అయిన నిట్లగుఁగాక.

పండితాభిప్రాయములు.

బ్రహ్మశ్రీ విద్వాన్ కోపల్లి శివకామేశ్వరరావుగారు, P. O. L.

ఆంధ్రోపన్యాసకులు, పి. ఆర్. కాలేజి కాకినాడ.

(1) మిత్రులు బ్రహ్మశ్రీ వింజమూరి నరసింహారావుగారు రచించిన యనార్కలీ యను రూపకమును బ్రదర్శనమునప్పుడు చూచి తిని. ఈరూపకమునఁ గరుణము ప్రధానమగురసము. తత్తద్రసానుకూలములగు వర్ణనములు మనోహరములుగానున్నవి. “అపిగ్రావరోదితి” యనునట్లు లిందు రసముబలుపొంది వికసించుచున్నది. రసము సుఖదుఃఖాత్మకమను నార్యోక్తి నెఱిగినవారికిని, గరుణమును సుఖాపాదియే యను నాలంకారికప్రమాణము నెఱిగి యనుభవింపఁగల సహృదయులకును నిదియానందమును గూర్పకపోదు. కవితయు రసానుకూలమగు కైశికివృత్తిచే నలరారుచున్నది.

(2) శ్రీయుత ఉమర్ అలీషా కవిగారు, పితాపురము.

ఉ. శ్రీయుత వింజమూరి నరసింహకవీంద్రుఁ “డనార్కలీన్” సుఖాప్రాయముగారచించెఁ గడు రమ్యతఁ గూర్పఁగ నాంధ్రలోక మందీ యపురూపరూపకము నెల్లరుమెత్తురు, భారతీయ జాతీయతకున్ దురష్కృతుల తీర్థతఁకుంగలమైత్రిఁ బెంపఁగఁ.

(3) మ. రా. రా. కవిభూషణ, కవిరాజ శ్రీరాజా వత్సనాయ వేంకటసీలాద్రిరాజుగారు, కొఠాం సంస్థానకవీంద్రులు, తుని.

అస్మచ్ఛరమిత్రులు బ్రహ్మశ్రీ వింజమూరి లక్ష్మీనరసింహారావుగారి “అనార్కలీ” లను సమూహవిషాదాంతరూపకమామూలాగ్ర

ముగ నవలోకించితిమి. భాషామాధుర్యమువలననేమి కథానాయికా నాయకమనఃపరిణామనిరూపణము వలననేమి పాత్రపోషణమువలననేమి యీదృశ్యము మాహృదయము నధికముగ నాకర్షించెననుటలో నతిశయోక్తి యణుమాత్రమయినను లేదు. ఏతత్ప్రయోగముం దిలకించునప్పుడచ్చటచ్చట కానిదాన కవిసార్వభౌమునిమాళవికాగ్నిమిత్రమునందలి వస్తువిలసనంపుఁ జాయలును బర్యవసానమున నాంగ్లేయసాంప్రదాయపుఁబోలికలును సంతరంగమునం బరిస్ఫురింపుచువచ్చినవి. విషాదాంతరూపకములు ప్రాయికముగ నాయి కాపవాదమూలకములు, కాని యిందలివిషాదాంతత్వము రాజకీయమూలకము. మొత్తము మీఁద నియ్యదిప్రాచ్యపాశ్చాత్యసాంప్రదాయద్వైరాజ్యశోభావహంబై యుభయభాషాప్రవీణసమ్మోదనఁదాయకంబై యాంధ్రనాటకరంగమున కపూర్వరామణీయక మలవరించి యాంధ్రుల మన్ననకుం బాత్రముగాఁగలదని విశ్వసింపుచున్నాము.

(4) బ్రహ్మశ్రీ విద్వాన్ సోదరులు, అ. వేం. సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు, అ. కామేశ్వరశర్మగారు, పి. ఆర్. కాలేజి, మెక్లారెన్ హైస్కూలుల నాంధ్రోపన్యాయులు. ...

బహుగ్రంథకర్తలును, అనేక భాషానాటక సాంప్రదాయకోవిదులును, సహజవాక్కుమత్కారపాఠీణులు నగు శ్రీనరసింహారావుగారి యీ “అనార్కలీ” నాటకము సర్వజనమనోరంజక మగుటకు సందియముండదు. ...

ఏతద్గ్రంథకర్తలును, మోమిత్రిలునగు శ్రీనరసింహారావుగారి కితోధిక గ్రంథరచనా కుతూహలమును, ఆయురారోఽవ్వైశ్వర్యములను నొసంగి దేవుఁడు కృపఁ జూచుఁగాత.

(5) బ్రహ్మశ్రీ ఉభయభాషాపరీక్షిణ, కాశీభట్ట అప్పయ్య శాస్త్రిగారు, సంస్కృతాంధ్రోపాధ్యాయులు, మిషను హైస్కూలు, పెద్దాపురము. ...

ఇప్పుడు రంగస్థలమునం బ్రదర్శింపఁబడు నుత్తమనాటకముల లోఁజేరి యిది యుత్తమస్థానము నాక్రమించుచున్నట్లుకు సందేహము లేదు. వీరు చిరకాలమునుండి కవులయియుండుటయే కాక నటకావతంసులయి ప్రతిభఁ గాంచినవారగుటచేఁ బ్రదర్శనానుకూలముగ నీనాటకము లోపరాహిత్యమై వెలయుచున్నది. కవిత్వము శైలి కడుఁ జక్కఁగ నున్నది. ...

(6) బ్రహ్మశ్రీ ఉభయభాషాపరీక్షిణ, దువ్వూరి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు, పి. ఆర్. కాలేజి హైస్కూలు పండితులు, కాకినాడ. ...

అతిమృదుమధుర పదభూయిష్ఠమై లలితగతినినొప్పారుచున్నది. కథాభాగముగూడ మంచిసీతుల బోధించుచున్నది. మఱియు నీనాటక రాజమును నాట్యరంగమునఁ జూచిన ప్రతిమనుజుని మనంబునను నానంద పులకాంకురము లంకరింపకమానవు. ...

(7) బ్రహ్మశ్రీ ఉభయభాషాపరీక్షిణ, గాధావజ్ఞుల రామావధానిగారు, రక్షణోదయ క్రైయినింగుస్కూలు పండితులు, కాకినాడ చ. చమప్రటకుం బ్రదర్శనము 1 సల్పుటకుం దగురీతిఁ జక్కనొ పదములఁగూర్చి మీరు బుధివర్గముమెచ్చు, మనోజ్ఞభావసం శదదనరక్ రచించిన ప్రబంధ మనార్కలి రూపకంబు స మృద మొదవంగఁజేసెఁ బరిపూర్ణ రసోత్కర. సిద్ధిగల్గుటక. ...

(8) బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు, శ్రీసూర్య రామోధ్రా నిఘంటుకార్యస్థాన పరీక్షాపండితులు, పితాపురము.

బ్రహ్మశ్రీ మహారాజశ్రీ వింజమూరి లక్ష్మీనృసింహారావుగారు రచించిన యనార్యశ్రీ నాటకము ప్రదర్శించుచుండఁగఁజూచి మిగుల సంతసించి మూలగ్రంథముగూడఁ గొంత చదివితని. నాటకమునకుం బ్రధానమగురసము కరుణరసము. అది వెల్లివిరిసి పాఠకులయుఁ బ్రేక్షకులయు హృదయసీమల నాక్రమించి యానందవార్ధి నోలలాడించుచున్నది.

నాటకకథయే రసాలయము. కథకుఁదగిన కవితాధారయుఁ గల్పనాదులును దానికిఁ దెచ్చిన యంద మింతయని చెప్పఁజాలననుట యతిశయోక్తిగాదు.

రసావహముగాను సలక్షణముగాను దేశకాలపాత్రానుసారము గాను నాటకము రచించి యాంధ్రభాషాయోషకు మహాభాషణ మర్పించిన యీకవి యెంతయో ప్రశంసనీయులని వేఱచెప్పనక్కఱలేదు. వీరికిఁ దగినంత ప్రోత్సాహము గలిగించి యాంధ్రులు తమ కృతజ్ఞతను దెలుపఁదగునని నాహృదయ మిందుఁ బ్రకటింతు.

(9) బ్రహ్మశ్రీ మెఘరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు, శ్రీసూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు కార్యస్థానపండితులు, పితాపురము.

పాత్రోచితమగు కవితానైపుణియు, ననుకూలములగు రసోచితరచనా విశేషములును, నీకవివరుని సామ్యనకతప్పదు.

సర్వవిధముల నీనాటక ముత్తమోత్తముగా నున్నదనియు, నాంధ్రభాషాయోష కిదియొక నూతనామూల్యాలంకారముగా నున్నదనియు నాయభిప్రాయము,

(10.) మ. రా. శ్రీ. శతావధాని, మలకపల్లి చిన్న శేషగిరి రావుగారు, సహాయాధ్యోపాధ్యాయులు, మెక్లారిక్ హైస్కూలు, కాకినాడ.

ఉ. ఓలిసుధారసాంచిత మృదూ క్తి భవత్కవి తైకవాహినీ
జాలమునా బ్రహ్మతమగు । సత్కృతి రత్నకలాపమం “దనా
ర్కాళి,” సమస్త సజ్జనక । రస్థలి కామలకాయమానమై
గౌరెడుఁగానఁ బాతక ముఖిభావళి కియ్యది చాలయోగ్యమా.

(11) బ్రహ్మశ్రీ శతావధాని, విశుపాటి చిదంబరశాస్త్రిగారు
పితాపురము.

ఉ. మాటకుమాటకు గవన ! మాఘరి చిప్పిలుచుండె, భావముల్
తేటతెనుంగులె ప్రతిభ ! లించుచునుండె మనంబునందు, వే
యేటికి, నొక్కెడక రసములెల్లను గూర్చిన యీ యనార్కలీ
నాటకకర్త కీకీర్తయిం దునంతసుఖంబు లొసంగుగావుతక.

(12) బ)హ్మశ్రీ సూరవరపు పురుషోత్తమశాస్త్రిగారు,
పి. ఆర్. కాలేజి హైస్కూలు పండితులు, కాకినాడ.

మ. కనునైపుణ్యము మీరఁగాఁ గరుణశృంగారంబులంగూర్చి పే
రైడుమాధుర్యముఁ జిప్పిలంగనినమీఁద చిత్రప్రభావం బదె
య్యెడమెచ్చుంగనుఁగాదె, మీఁటిలు నెఁదన్నేనింబ్రబంధాలవా
నెడి శక్తున్నతులిచ్చుఁగాతమని పార్థింతుఁ జగద్రక్షకుఁ.

ఈ నాటకమున వచ్చు పాత్రలు.

పురుషులు—

- అక్కరు—శిలీచక్రవర్తి.
- సలీము—యువరాజు, కథానాయకుడు.
- ఖానుమార్—చక్రవర్తికి బండ్లుపంపువాడు.
- మవజన్—మసీదులోని యధికారి.
- వీరబలుడు—మంత్రియుఁ జక్రవర్తికి వేడుక చెలికాఁడును.
- / కవులు—నలువురు.
- రక్షకభటులు—ఇరువురు.
- దావారికుడు—ఒకఁడు.
- / మెహర్ తండ్రి—ఒక యున్నతోద్యోగి.
- తాపీపనివాండు—కొందఱు.
- / కొజ్జాలు—ఇరువురు.

స్త్రీలు.

- అనార్కలీ—కథానాయిక.
- అంబర రాజకుమారి—యువరాజు పెండ్లిభార్య, క్షత్రియకాంత.
- మెహరున్నిసా—రాణియొద్ద దాసి.
- సోఫియా—ఖానుమారు భార్య, కోట దాసి.
- / మెహర్ తల్లి—సుమారు 40 యేండ్ల స్త్రీ.
- / అనార్కలీ తల్లి—జబ్బుతోనుండు ముసలిది.

క్రీస్తు.

నా • ది .

మ. ఉడుసంఘంబులె రాణు, లంబరసమాఖ్యోర్వీప్రదేశంబె యే
లెడు రాజ్యంబు, స్వకీయసత్ప్రతిభఁ దాని నేర్చుభానుండె కూ
ర్చెడు మిత్రుండుగ, నొప్పకీతకిరణున్ ? శీర్షావతంసంబుగాఁ
బడయంజాలెడు చంద్రశేఖరుండు సభ్యశ్రేణిఁ గాపాడుతన్.

మ. రతికాంతున్ యువరాజుగా, వసుమతీరత్నంబు దేవేరిగాఁ
దతధర్మస్థితిఁ గూర్చుటే పరమకీర్తవ్యంబుగా నెంచి యీ
క్షితిఁ బాలించెడు చక్రవర్తి కమలా ? సీమంతినీనాథుఁ డ
చ్యుతుఁ డీసభ్యులకిచ్చుఁగావుత సదాశుంభద్విశేషోన్నతుల్.

[నాంద్యంతంబున సూత్రీధారుండు ప్రవేశించి]

—(తెరవంకదిరిగి) నటీ! యింకను నీయలంకరణము ముగియ
లేదా ?

—(తెరలోనుండియే) ఆర్యపుత్రా! ముగియవచ్చినది. కొంచెము
సేపు తాళుడు. వచ్చుచున్నాను.

—తాళక నేఁజేయునదియేమి ? నీవసలే యలసగమనవు.
దానికిఁదోడు తొడవులు తొడిగికొనుట కొకకొంత యల
సతయా ?

—(ప్రవేశించి) నాథా ! తామెంత యలసగమనులైనను నలస
గమనల నైజగమన మనుగమింపఁ జాలకుంటిరే !

—అవు నవును. నీవు గాత్రమునేగాక భాషనుగూడ నలంక
రించుకొనుచున్నట్లున్నది.

నటి—అదియంతయుఁ దమసాంగత్యప్రభావముననేగదా ? దాని
కేమిగాని, నన్నేలరమ్మంటిరి ?

సూత్ర—మనపురనాట్య సంఘమువారు నేఁడొక నాటకమును బ్ర
దర్శింపనుండిరి. అందు స్త్రీపాత్రలు విశేషముగ నున్నవి.
వారింకై సేయ నీవు తోడ్పడుదువని తలంచి నిన్నురమ్మంటిని.
కై సేతను నిన్నుమించిన చేయి లేదు. ఇంకనీ వక్కార్యంబు
నకుం గడంగుము.

నటి—రూపకమేదో తెలిపినఁగదా ! పాత్రలంకై సేయుట ?

సూత్ర—రూపకమా?—“అనార్కలీ.”

నటి—ఇదియేమి పేరు ? నాకర్థమేయగుటలేదే ?

సూత్ర—అది యన్యభాషాపదమగుటచే నీ కర్థముకాకపోవచ్చును.
“అనార్కలీ” యన నుర్దూభాషలో “దానిమ్మమ్మెగ్గ” యని
యర్థము.

నటి—ఈరూపకములో “దానిమ్మమ్మెగ్గ” యొక్క పాత్రయీ ?

సూత్ర—అట్లుగాదు. అది కథానాయిక నామము. తన్నామసార్థ
కతకు నీ వామెను “దానిమ్మమ్మెగ్గ” వలె నలంకరించుటయుఁ
గ ర్తవ్యము.

నటి—ఈ నాటకేతివృత్త మొకమహమ్మదీయగాథయట్లున్నదే ?

సూత్ర—చాలవఱ కట్టిదియే. ఇంకఁగథాంశములను గూర్చిన ప్రశ్న
ములను గట్టిపెట్టి ప్రకృతకర్తవ్యము నూహింపుము. మున్నుం
దు ప్రదర్శనమున నవియెల్ల నీకే క్రమముగ గోచరించును
లెమ్ము.

నటి—సరే. అటులనే కానిండు. కాని యీ నాటకమును రచించిన
కవిఁగూర్చియైన నిష్ఠుఁడుగవచ్చునా ?

సూత్ర—అవిషయము నీ వడుగకున్నను జెప్పఁదలఁచియే యుంటిని.

సీ. మునుగోల్పడినరాజ్యమును రావుకులజల

కు మరలఁ దెచ్చిన / కులమదెద్ది

చిరకాలముదనుక / శ్రీపీఠికాపురే

శ్వరమంతులనుగన్న / వంశమెద్ది

శాశ్వతకీర్తి విస్తారుతా పండిత

వరులుద్భవించు నన్వయమదెద్ది

దానకర్ణులనంగఁ దనరారుశ సైజీ

వనులెసంగిన యన్వ / వాయమెద్ది

గీ. అట్టివింజమూఁడుకుల మ / హంబునిధికి

రోహిణీచంద్రులనంగ / జేరొందినట్టి

రత్నమాంబాసతీమణి / లక్ష్మణార్జున

లనెడు పుణ్యదంపతులకు / నాత్మజుండు

వేంకట నృసింహ రాయ కవిప్రభుండు.

నటి—అట్లయిన మీ రాకవిని గూర్చి లెస్సఁగా నెఱుంగుదురనియే తోచుచున్నది.

సూత్ర—నిజమే. ఆతఁడు నాకుఁ జరపఁచితుండు. పెక్కుదృశ్య

గ్రంథములు రచించినవాఁడు. అంతియేగాక,

సీ. పండిత పామర / బహుళప్రజారంజ

కారవిందాఖ్య కావ్యం బాకండు

ధారశత్రై లీ సుధారసాధారమా

ఘోషయాత్రాగ్రంథ / భూషయొండు

చిత్రకథాతివై / చిత్ర చిత్రిత గోప

దంపతులను కావ్య / తరళమొండు

నవరసాలంకార / నవకళాపరిపూర్ణ

సుల్లికాఖ్యాన సన్మణియొకండు

గీ. ఆదిగాఁగల వచన కా ! వ్యాఖితోడఁ
దగఁ బ్రదర్శనయోగ్యంబు ! లగునూత్న
దృశ్యకావ్యములను వ్రాసి ! దేశభాష
కవిరశసవర్య లొనరించు ! కవియతండు.

నటి—నవరసములన్న జ్ఞాపకమువచ్చినది. ఈనాటకమున నేరసమ-
ప్రధానమో దయచేసి నొడివెదరా?

సూత్ర—ప్రకృతమున నీవంటిశృంగారవతులందుఁ బ్రస్ఫుటమగు
రసమే. అదిగాక భవభూతికిఁ బ్రయమగు రసముగూడ దాని
తోఁగూడియున్నది. ఈ రెండురసములకు సదా యవినా
భావసంబంధమని నీవెఱిగినదేగదా? అది యీనాటకమునఁ
దేటపఱుపఁబడినది.

నటి—ఇదియొక నూత్న వాదముగఁ దోచుచున్నది. కాని యిందుం
గూర్చి మీతో మఱియొక సమయమున వాదింతును లెండు.
కాలవిలంబన మగుచున్నది. నేనిక లోనికేఁగి నాధర్మములను
నెఱవేర్చుకొనుటకు నాకు సెలవొసంగుడు.

సూత్ర—కొంచెమాఁగుము. పూర్వాచారపద్ధతిని నీవిట నాచరింప
వలసిన ముఖ్యధర్మ మింకొకటికలదు, ఆధర్మమును నెఱవేర్చి
నీవు లోనికేఁగవచ్చును.

నటి—అది యేది?

సూత్ర—ఈనాటకరసానుగుణమగు వృత్తిని ఋతువర్ణనముఁగావిం
చుట.

నటి—ఓహో! తెలిసినది. వసంతర్తువును వర్ణింపుమందురు కాఁబోలు.

సూత్ర—అవును. ఆవర్ణనమును నీమృదుమధురస్వరమున నొనర్చి
సభ్యులను రసప్రవాహ ప్రవిష్టులను గావింపుము.

నటి—చిత్తము.

సీ. లతకూనకొంగిళు / లను జొక్కి మధుసాలి

మందరశ్రుతిరతి / మలయువేళ

పల్లవరుచిరాను / భవమునఁ గలకంఠి

పంచమస్థాయిని / బాడువేళ

సరసులసాంగత్య / గరిమ హంసాంగన

సలలితనటనంబు / సలుపువేళ

ఘనతరులామోద / గర్వాన మిన్నంది

యొయ్యనఁ దమతల / లూపువేళ

గీ. రాగమునఁ గొమ్మలొగివిట్ట / వీఁగువేళ

నవ్యవనమాలికా భూష / ణములుగ్రాల

మాధవుఁడు విశ్వరంగాన / మసలువేళ

రక్తియును ముక్తియగుట క / బ్రంబదేల ?

సూత్ర—

మ. మదిరాక్షి ! భవదీయగానరసపు / న్నామర్య మానందసం

పదఁ జేకూర్చె, నచేతనత్వమును నా / పాదించె నంగంబులన్

నదిరాసుందరి శ్రావ్యనిస్వసనము పి / న్నంతఁ గథానాయకుం

డదిరా ! కాలుగదల్ప లేకునికి యం / దాశ్చర్యమిం కేలొకో !

మహానందమయ్యె. తనివితీరుట లేదు. మఱియు సీరాగరసము

ననుభవితమన్నఁ గాలవిలంబనమగునను భీతి పొడముచున్నది. కావున

లోనికేఁగి మనమింకను జేయవలసియున్న పనులను జేసికొందము

రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

(ఇది ప్రస్తావన.)

అనంతపుంతులు రామలింగస్వామి.

అనాళ్ళి.

ప్రథమాంకము.

ప్రథమశంకము.

రంగము—ఆగ్రానగరములోని యొకమసీదుముంగిట భాగము.

[ప్రవేశము—నదిరాయను పదు నెనిమిదేండ్లయువతి జబ్బుతో నున్న తనతల్లి నొకకంచరగాడిదపై నెక్కించి తా నామెప్రక్కనే నడుచుచు వచ్చుచు. తల్లిని మెల్లఁగాఁ గిందికిదింపి మసీదుద్వారసో పానములమీఁదఁ బండుకొనఁబెట్టి, వేసడమును సమీపవృక్షమునకుఁ గట్టును.]

నది—(ఆయాసపడుచు నొకమెట్టుపైఁ గూలఁబడి, గొప్పనిట్టార్పు తోఁ దనలో) ఈశ్వరా! ఏనాఁటికిఁ దఱుఁగును మా కీకష్టములు? ఇంతటనైన నీదయారసార్ద్రశీతలదృష్టి మాపై మరలింపవా? ఆర్తత్రాణపరాయణుడ వందురే! నీ కీయుపేక్ష చెల్లునా? పృథూ! పృథూ!

సీ. సకలసంపదలతో ! స్వర్గమట్లుండు మా

గృహవైభవం బెల్లఁ ! గడసిపోయె,

జననికన్నఁ బ్రియమా ! జన్మదేశము వీడి

యడవిదారులఁ బట్టి ! నడువనయ్యె

పూటకుగతినీక ! పొక్కింపఁగాఁబోలు

దొంగలగుమి నిల్వఁదోపుఁగొనియె,

ఇన్ని చిక్కులు చాల ! వన్నట్టు లయ్యయో!

పీయజనకుఁడు ఘోరమృతినిఁ గాంచె,

గీ. అన్ని బాధలు నైరించి ! యన్నఁగాని

స్వామి! నీకు మాపైఁ గొంత ! జాలిలేదె?

ఈవిపద్యార్థి దాటింప ! నిప్పుడైన

నావరూపంబుతో రమ్మ ! దేవదేవ!

ప్రభూ! కడచిన యాపద్విశేష మెట్టులున్నను, నిఁకముందైన మా యందుఁ గృపవహించి మాయమ్మ దేహదౌర్బల్యమును బాపి శీఘ్రముగా నారోగ్య మొసంగి మమ్ము రక్షింపరావా? మునుపటియైశ్వర్యము లొందకున్నమా నె, నెవ్వరికడనైన దాస్యవృత్తియేని ప్రసాదింపుము. జీవములనైన నిలుపుకొందుము. (కన్నీరు గిరుక్కునఁ దిరుగ దుఃఖమగ్నయై మోఁకఁజించును.)

తల్లి—(నీరసముగా) న-దీ-రా! న-దీ-రా! (పిలుచును.)

నది—(ఆత్రీముతో) అమ్మా! అమ్మా! ఏమికావలయును? (చెంత కేఁగును.)

తల్లి—(ఆయాసముతో దాహమునకై సంజ్ఞచేయును.)

నది—(తమకూజా కదల్చిచూచి) అయ్యో! నీ రైపోయినదే! ఇక్కడ జల మెవరిత్తురు నాకు? (లేచి నల్లిక్కులఁ జూచుచు) అక్కటా! రాత్రి జాముమీటియున్నట్లున్నది. ఎక్కడను మంచువ్యసంచారము గోచరింపదు. ఇప్పు డెవ్వరినడిగి జలము తెత్తును? మరల నాసత్రీమునకుఁ బోయి యెవ్వరినేని యడుగుదునా? ఆసత్రీ శాలాధికారి యిదివఱకు నోటితోనే పొమ్మని చెప్పియున్నాఁడు; కాని, యిప్పుడు కట్టఁదీసికొనివచ్చి తఱుమునేమో! ఇంకేమిసేయుదును? (దృష్టి నిగిడించిచూచి) ఎవ్వఁడో కావడివైచుకొని యీదారి నే వచ్చుచున్నాఁడు. వానినడకతీ

రును, గావడి నూచువిధమును బరికింప, నతఁడు నీళ్ళేతెచ్చు
కొనుచున్నట్లు తోచుచున్నది. (అతఁడుసమీపింప) ఆ! నీరే!
ఆఁగి యడుగుచునుగాక. (మెట్లదిగి కావడి కెదురునోయి)
సోదరా! ఇది మంచిసీరేకదా?

కావ—అమ్మా! మంచిసీరే. పల యిట్లు లడుగుచున్నావు?

నది—మాయమ్మకుఁ జాలజబ్బుగానున్నది. ఇప్పుడు దాహబాధ
యెక్కుడుగానున్నది. దయతోఁ గొంచెము నీరిచ్చి పుణ్యముఁ
గట్టుకొనుము.

కావ—(కావడిదింపి) అమ్మా! మంచిసీటికేభాగ్యమా? ఇదిగో! పు
చ్చుకొనుము. (నదిరా కూజాలోఁ గొంత నీరుపోయును.)

నది—(ఆనీటిని గొనిపోయి మెల్లఁగాఁ దల్లినోటిలోఁ బోయును.)

తల్లి—(ఆయాసపడుచు నాల్గుగుక్కలనీరుత్రాగి యిండుక తేలుకొని)
నాయనా! నీకుఁ బెక్కుసలాములు. దారిలో మా కీసీరే కల
వయ్యెను. నేటికిఁ దృప్తిఁదీఱ నిన్నితయ్యనినీళ్లు త్రావుభా
గ్యము లభించినది.

నది—సోదరా! ఈనిశాసమయమున నాకు నీ రెక్కడదొరకునానుని
చూచుచుండ, మాయమ్మయదృష్టముచేత నీవు కనఁబడితివి.
నీమూలమున నామెప్రాణములు నిలిచినవి.

కావ—అమ్మా! ఈపట్టణమున నీటి కేకొఱుతయునులేదు. మీ రీ
యూరికిఁ గ్రొత్తవారుగాఁబోలు, నెచ్చటబావులున్నవో, యె
ఱుగకుంటిరి. ఆకనఁబడుతోటలోనే యొకదిగుడుబావికలదు.
నేను దివాణపునౌకరిని గాన, నాకొలుపు ముగించుకొని
యింటికివచ్చుసరి కాలస్యమైనది. ఇంటికి వచ్చిచూడ మంచి
నీళ్లు లేకపోయినవి. అందుచే నింతరాత్రివేళ నీళ్ళకుఁ బోయి
యుంటిని,

నది—దైవమే నీ కింట నీస్థులకుండఁజేసి మాయక్కఱఁదీర్చించుటకై నిన్నిట్లు పంపియున్నాఁడునుమా!

కావ—అమ్మా! మీరెవరు? ఎక్కడనుండి వచ్చుచున్నారు? ఏల యిచ్చట నిలిచియున్నారు?

నది—నాయనా! మాది పారసీకదేశము. మేము పూర్వ మైశ్వర్య వంతులమే. కాని కాలక్రమమున మాసంసారమంతయుఁ జితు కుటచే, మేము పుష్పలమ్మనయ్యారఁ గట్టె లమ్మఁజాలక, యీదేశమునందలి మొగలాయిఫాదుషావారి నాశ్రయించి జీవింపఁదలఁచి యిక్కడికిబయలుదేటి వచ్చుచుంటిమి. దారిలో మమ్ము దొంగ లెదుర్కొని మాసాత్తంతయుఁ గొల్లఁగొని (గద్గదకంఠముతో) మాతండిని ఘోరముగాఁ జంపివైచిరి. ఇదివఱకే క్రుంగియున్న మాయమ్మ, భర్తమరణింప ముఱయుం గ్రుంగి రోగపీడితయైయున్నది. దైవకృపవలన నే నెటులో యామె నీయూరు చేర్పఁగల్గితిని.

కావ—అమ్మా! మీకష్టకథ నాకుఁ జాలజాలిగొలుపుచున్నది. మీ రింకను నిచ్చటనే యుంటిరేల? ఏసత్రమునకైనఁ బోయి రేయిఁగడపి యుదయమున ముసలమ్మచికిత్సమాట చూడ రాదా?

నది—నాయనా! మే మామెదుటనున్న పెద్దసత్రమునకుఁ బోయి తిమి. దానియధికారి యచ్చటఁ గుక్కలుండుటకైన సమ్మ తించినాఁడు గాని, మమ్ము నిలువనీయఁడయ్యె. “ఇదిసత్రశాల గాని, వైద్యశాలగాదు. రోగుల కిటఁ దావులేదు.” అని సే శనముగాఁ బలికియున్నాఁడు. మా కేయిల్లును లేనప్పు డల్ల యిల్లే మాయిల్లని భావించి యిక్కడికి వచ్చితిమి. కాని, దీని తలుపులును మూయఁబడియుండుటచేత, నేటిరాత్రి కీసోషా

నములే మాకు హంసతూలికాతల్పములని యెంచి యాఁగి
తిమి.

—(ఆయాసపడుచు) బాబూ! నేను నోరేండి చావకుండ నింతసే
రిచ్చి నాకుఁ బ్రాణదానముచేసితివి. నీమేలు మఱవఁజాలము.
నీ కల్లా సమస్తైశ్వర్యములు నిచ్చుఁగాక.

—అమ్మా! నాయైశ్వర్యములమాట కేమి, దేవుఁడు మీ కారో
గ్యభాగ్యము లిచ్చి కాపాడుఁగాకయని నేను బ్రార్థింతును.
నాకు సెలవు దయచేయుఁడు. (పోవును.)

—అమ్మాయీ! నీవుకూడఁ గొంచెము నీరుత్రాగి నాపక్కనే
పక్కయమర్చుకొని పడుకొనుము. నేటికి నీ కిదియే యా
హారము. మనకు దైవ మింతమాత్రమే యిచ్చియున్నాఁడు.
ఆహా! ఏమికాలగతి! ఎంతటిసంసార మెట్టిగతికి వచ్చినది!
(ఏడ్చుచు) బిడ్డా! మన కింకముందు ధారియేది? ఎవరియందఁ
జేరుకొందుము?

—అమ్మా! నీవు దుఃఖించినచో నాయాసపడుదువు. దాన నీరో
గమెక్కువ యగును. తల్లీ! నీవు శాంతచిత్తముతోఁ బండు
కొనుము. నారుపోసినదేవుఁడు నీరు పోయకమానఁడుగదా?
పండుకొనుము. (తల్లి కాళ్లు పిసుగుచుఁ జెంతఁగూర్చుండి తనలో)
ఈనిర్జనప్రదేశమున మా కెట్టియాపదయుఁ గలుగదుగదా?
విలువగలసాతెల్ల నిదివఱకే పోయినదిగదా? ఇంక నీగుడ్డము
క్కల కాసించు నీచచోరు లెవ్వరుండురు? వీనినిగూడ నాసిం
తురేని యిచ్చివైతుముగాక. నే నిటులే కన్నులఁదెఱచికొనియే
యుండి తెల్లవాఱినపిమ్మట మాయమ్మను దీసికొని యేపుణ్యా
త్మునింటికైనఁ బోయెదనుగాక. ఇంతపట్టణమున నొక్కదాన

శీలియుఁ బూడఁగట్టఁడా? వితరణమునకు విశ్రుతి కెక్కినదే
గదా యీహిందూదేశము?

తల్లి—(సొమ్మసిలి పండుకొనియేయుండును.)

నది—(ఎదుట దృష్టులు నిగిడ్చి) ఆహా! ఏమి యీపురవైభవము! ఈ
పండువెన్నెలలో నవ్వలి ప్రాసాదపంక్తి యెంతశోభవహిండు
చున్నది. ఆహా! ఏ మామేడసాగను!

ఉ. పాలసముద్రమందు భగవంతుఁడు నిర్మితఁ జేసికొన్న య
ద్వాలబవంతియో యనఁగఁ దద్భవనంబు సుధావిలేపన
శ్రీల మనోహరాకృతినిఁ జెంది కనుగవ విందుసేయు, నీ
లాలసరాలకైవడిఁ జెలంగుఁ దదంతరదీపమాలికల్.

అందు నివసించుభాగ్య మెంతయదృష్టవంతురాండ్రొకోగదా? (ఆవు
లించి) మార్గాయాసముచే బడలియున్న నాదేహమున కీమందమారు
తము సోఁకఁగాఁ గష్టములన్నియు మఱపునకువచ్చి కన్నులు మూఁ
తలు పడుచున్నవే!

మ. మరణావస్థ నొకర్త బాధపడుచుకొని మల్లాడుచుండంగ బం
ధురసౌఖ్యస్థితి నిద్రోపుఁ గద బంధుశ్రేష్ఠయొక్కర్త? యీ
ధరపై నెవ్వరిబాధ వారిదె యగున్ దద్రక్తసంబాంధవం
బరుగుఁ దేహముపట్ల, సంతయును మిథ్యాప్రేమయేయోగదా!
నే నించుకసేపు కన్నుసిలేతునుగాక (తల్లి ప్రక్కఁ బండుకొనును.)
తల్లి—అమ్మా! అబ్బా! గుండెలో నొప్పియే! (మూల్గుచు) ఊఁ!
ఊఁ!

నది—(కలఁగనుచు) నాథా! నా కాసింహాసనమేల? వల దీయాస
నమే చాలు.

తల్లి—(పొరలుచు) అబ్బా! ఆ! దే-వా-ర-క్షి-పు-ము (ప్రాణ
మువీడును.)

నది—నాథా ! సింహాసనము తొలుకాడుచున్నది. అయ్యో ! పడి పోవుచున్నాను. (దొరలి మెట్లక్రిందికిఁబడును. మెలఁకువరాఁగా లేచి) ఏమి యీకల ! ఈనిర్భాగ్యురాలికి రాజాంతఃపుర నివాసయోగమా ? అందులో సింహాసన మధిష్ఠించుటయా ? అందైన స్థిరత లేక నేలఁగూలుటా ? (నిట్టూర్పువిడిచి) అన్నియు నసంభవములేయైనను, నేలఁగూలుటమాత్రము యథార్థమైనది. మాయమ్మతో నాకలఁదెల్పెదఁగాక (తల్లిచెంతకేఁగి) అమ్మా ! నాకొక కలవచ్చినది. విను. (తల్లి పలుకదు) అమ్మా ! అమ్మా ! పలుకవేమి ? (తట్టిలేపఁజూచును. తల్లిపలుకదు.) అమ్మా ! మెలఁకువ రాలేదా ? అయ్యో ! కాల్పేతులైనఁ గదల్పవేమి ! (తెన్నఁగాఁ బరికించి) అయ్యో ! అమ్మా ! ఇట్లుంటివేమి ? నీవుకూడ నన్ను వీడిపోయితివా ? (ఏడ్చుచు) నాకిక రక్షకు లెవ్వరే, తల్లీ ? (పెద్దపెట్ట ననేడ్చును.)

[ప్రవేశ మిరువురు రక్షకభటులు]

ఒకఁడు—ఓరీ ! అన్నా ! ఈయమ్మ యెవరిపిల్లయో గాని యిక్కడ గట్టిగా ఏడ్చుచున్నదిరా !

రెండవ—ఓరీ తమ్ముడా ! దొంగల అలకిడియే లేనట్టున్నదిరా. ఎవఁడో పోకిరి యెత్తుకొనివచ్చి యీమెను బలవంతము చేయుచు మనలను చూచి యేఱాటుననైన దాఁగినాఁడేమోరా ?

ఒకఁడు—కాదురా. ఎవతెయో ముసలిది పడియున్నదిరా. అమ్మా అని ఆపిల్లయేడ్చుచున్నదిరా. ఆముసలిది దానితల్లియేమో ! కనుఁగొందము రా. (నదిరాదగ్గఁకు వచ్చి) అమ్మాయీ ! నీ వెవరిపిల్లవు ? ఎందున కేడ్చుచున్నావు ?

నదిరా—అయ్యా ! మాది పారసీక దేశము. మే మిరాత్రి కిచ్చటనుం
టిమి. మాయమ్మకుఁ జాలజబ్బుగానున్నది. పిలిచినఁ బలుక
కున్నది. సొమ్మసిల్లినది కాఁబోలు. నాకేమియుఁ దోచవక యే
డ్చుచుంటిని. బాబూ ! మీరు మాయమ్మను జూచి యేదేని
మందిప్పింతురా ?

రెండవ—(ముసలిదానిదగ్గఱకేఁగి శ్వాసాదులఁ బరీక్షించి) అమ్మా
యీ ! నీతల్లి చచ్చిపోయినది. పాపము నీకేమియు తెలియదు
కాఁబోలు.

నది—హా ! తల్లీ ! నీవుకూడ నన్ను వీడిపోయితివా ? అమ్మా ! నా
కిక దిక్కెవ్వరున్నారు ? నే నెట్లు జీవించును ? ఎవరియండఁ
జేరుదును ? వైవమా ! నన్నింత దిక్కుమాలినపక్షినిగాఁ
జేయుటన్యాయమా ? (ఏడ్చును.)

ఒకఁడు—పిల్లా ! నీవేడిచి యేమిచేయఁగలవు ? కడిగిపెట్టెలోపెట్టి తీసి
కొనివచ్చినశవా లే యిక్కడికి తీసికొని రావచ్చుఁగాని,
యిటువంటి శవాలు ఇక్కడపెట్టరాదు. కనుక ముందుగా శవ
మును క్రిందికిదింపు.

నది—అయ్యలారా ! మాయమ్మ నిజముగా మృతిఁజెంద లేదేమో !
మీరు పొరపడరుగద ? బాగుగాఁ జూచిచెప్పఁడు. మీకు
వీలున్న నొకవైద్యునిఁ బిలిచిపెట్టఁడు.

రెండవ—వైద్యుఁడు గియిద్యుఁడులేఁడు. ముందుగా శవమును క్రింది
కిదింపుదువా ? లేదా ?

నది—బాబులారా ! నేను దిక్కులేనిదానను. నామొరాలకించి
తెల్లవాఁనదాఁక నిచట నుండనిండు.

ఒకఁడు—నీకు మంచి, చెడ్డ, తెలియనట్టున్నదే! తెల్లవాఁతిన, మవ

జన్ వచ్చి నిన్ను, నన్ను కూడ తన్నును. అదేకాకుండ, తూర్పు
వంకచూడు, తెల్లవాలుచున్నదో, లేదో !

రెండవ—అమ్మాయీ ! ఇంక మేము ఊరకుండుటకు వీలులేదు. నీవు
తీయకపోయిన, మే మిద్దఱమే ఈశవమును క్రిందికి లాగెదము.
తమ్ముడా ! పట్టు ! క్రిందపారదోయుదము. (శవమును
గ్రిందికి దింపజూతురు.)

నది—(తల్లిశవముపైఁబడి గట్టిగాఁబట్టి) అమ్మా ! నీకెట్టి దుర్గతిగల్గి
నదే ! అయ్యో ! చుమ్ముఁ గాపాడు దిక్కెవ్వరు ? పృథ్వా !
అనాథనాథా ! రక్షింపుము. రక్షింపుము.

[ప్రవేశము ప్రచ్ఛన్న వేషముతో సలీము]

సలీ—ఎవ్వరి దాయార్తనినాదము ? ఆయబలతోఁ బెనఁగులాడువా
రెవ్వరు ? (సమీపమునకు వచ్చి) ఓరీ మూఢులారా ! మీ
రెండుల కీయబలను బీడించుచున్నారు ?

భటులు—(పెనఁగులాటమాని సలీమును గుర్తించి యొకచేతనిల్చి)
సర్కార్ ! ఈముసలిది చచ్చిపోయినది. మసీదుమెట్లనుండి
శవమును తీయుమంటిమి. ఈమె తీయక ఊరకున్నది. అందు
మీఁద మేమే ఆపనిచేయుటకు పూనుకొంటిమి. అంత కేకలు
వేయుచున్నది.

సలీ—ఛీ ! ఛీ ! మూఢులారా ! ఏమి పనిఁజేయుచున్నారురా ? (నది
రావంకఁ దిరిగి) ఇట్టి శిరీషకుసుమకోమలిని నొప్పింప మీమన
స్సెట్లు లొప్పినది. అదిగాక మహమ్మదీయులై యుండియు శవ
ముల నెట్లు గౌరవింపవలెనో యెఱుఁగరటరా. చేసిన తప్పున
కామె త్తమనువేడి యామెకోరువిధమున నర్హ గౌరవముతో
నీశవమును బూడ్చివేయుఁడు. చానా ! నీకలువకన్నులనుండి
యశుబిందువులు జాలువాలుచుండ నాకు మిగుల జాలి కలు

గుచున్నది. పాపము మీయమ్మ మృతిచెందినమాట నిజమే. ఇంక నామెం గూర్చి దుఃఖించిన లాభములేదు. నీపూరణిల్లుము. (ఆమెవంకఁ బ్రీతితోఁ జూచుచుండును.)

నది—అయ్యో! అమ్మా! నన్నొంటిఁజేసి పోయితివే? తల్లీ! ఎంతలో నీకిట్టి మృతిగల్గెనే! రెండు దినములనుండి తిండిలేకపోయెగదా! తుద కిన్ని మంచిసీళ్లయిన లేక యెంతయల్లాడితివేయమ్మా? అయ్యయ్యో! నీకింతదిక్కులేనిచావుగల్గునని కలలోనైనఁ దలంపనైతినే!

సీ. ఎండకన్నెఱుంగని! యింతి యెడారి భూ

ములయందుఁ గాల్పడఁ! బోయెఁగాదె

కలమాన్నభుక్తికే! యలవడ్డ లలితాంగి

తిండి దొరకక గతిఁచెఁగాదె

తతహంసతూలికాతల్పంబులను బండు

కోమలి రానేలఁ! గూర్కెఁగాదె

వేనవేలుగ బంధుబృందము గలచాన

యెట్టి దిక్కునులేక! యీలైఁగాదె

గీ. కటకటా! దైవమా! యిట్టి! కఠినశిక్ష

లొందుటకు నీమె గావించి! యున్నదోష

మేము? కష్టపరంపుర! నిట్లు త్రోతె?

ఇంచుక కరుణఁజూపి రక్షింపరాదె?

(సలీము వంకఁదిరిగి) అయ్యో! మహానుభావా! నాశారవమును గాపాడుటయే కాక నాతల్లియాత్మకు శాంతిసమకూర్చితిరి. మీ కవే నాకృతజ్ఞతావందనములు. నే నామరణము మీమేలు మఱవఁజాలను. మీదాసురాలను. (ఏడ్చుచు సలీముపాదములపైఁబడి మూర్ఛిల్లును.)

సలీ—సుందరీ ! లేమ్ము. ఇప్పుడు వగచిన నేమి ప్రయోజనము ? భగవదిచ్చయట్లున్నది. ఊరడిల్లుము. నేబోయెద. (ఇంచుక యీ వలికివచ్చి నిలిచి) పాప మీయబల మూర్ఛిల్లినది కాబోలు. ఓరీ భటులారా ! ఈమె మూర్ఛదేటువఱకు మీ రిచ్చటనే యుండి యామె నెంతమాత్రమును నొప్పింపక శవఖనన మొనరించి రండు. (మఱిగొంచె మీవలికివచ్చి తనలో)

తే. గీ. యువతి, నేతోత్పలయుగళినుండి జాటు
బాష్పబిందుషా క్తికములఁ బాదపూజ
యొసఁగి, రాజభక్తి నెఱపియుండె, నాత్మ
వదనబింబచందికల నివాళిగాఁగ!

అహా ! యేమి యీమెసౌందర్యము ! ఈమె మనుష్యకాంతయా ? దేవతావనితయా ? అంత సుందరమగు కన్నులనుండి బాష్పములు రాలుట నే నెన్నఁడుఁ జూడలేదు. పాప మీమె యెవతెయైయుండునో గదా ! పైవసనములు బీదతనముఁ దెల్పుచున్నను, సౌకుమార్యముఁ జూడఁ గులీనవలఁ దోచుచున్నది. ఎట్టి యిక్కట్టులకు లోనై యీ దీనస్థితికి వచ్చినదోకదా ? (గంటలు వినుట నభినయించి) అదే యైదు గంటలైనది. మాతండ్రి నమాజువేళ సమీపించుచున్నది. నే నావేళకు దగ్గఱకుఁ బోవకుంటినా, యాతఁడు నామందిరమువంకకుఁ బోయి నాకై వెదకును. నేను గనఁబడకుందునేని, కీడుమూఁడును. ఆతఁ డాపులించినఁ బ్రేవులెన్నును. ఎంతకాలము నా కీయస్వతంత్ర జీవనమో తెలియదు. (చివచివ నడచుచుఁ బోవును.)

ఒకఁడు—అన్నా ! ఈపిల్ల యింకను మూర్ఛలోనే యున్నదిరా. ఈపాటికిలేచినచో బాగుగనుండును. శవమును పూడ్చి మన నొకరిలోనికి పోయియుండుము.

నది—(మూర్ఛదేతిలేచి, నల్లిక్కులఁజూచి) ఏడీ? ఆమహానుభావుడేడి?

మ. ననుఁజేరమైకకటాక్షవీక్షణముల! న్బాలించి యాలించి కాచిన బంధుప్రభుడేడి, నన్నలము పెంజీకట్లఁ బోదోలు నాయునుడేడి, భయతాపహారియగు నామౌళాంకుడేడి, చిరంతనదుఃఖాగ్నుల నార్పఁజాలెను తటితస్వంతుం డతంజేడొకో!

అకటా! ఈమహాకష్టసమయమున నన్ను భరింపఁదగినపురుష శ్రేష్ఠుండాకం డీశ్వరప్రేరితుడై నాకడకు వచ్చెననియు, నతని యాదరముంబొంది జీవింపఁగలననియు నాసపడితినే! ఆయాసయు నడియాసయేయయ్యెనా? స్వామీ! మునీశ్వరహృన్నివాస! నా కిక నేమార్గముం జూపుదువు? తండ్రి! రక్షింపుము. (మూర్ఛిల్లును.)

[ప్రవేశము మసీదులోని మవజన్]

మవ—భటులారా! ఈమె యెవతె? ఏల యిట్లు మూర్ఛిల్లియున్నది?

ఒకఁడు—ఈయమ్మ దీదేశముగాదు. పాపము. తల్లి చచ్చిపోయినది. ఇంకేదిక్కును లేదట. ఈమె నేమియు అనకుండ, ఆశవుమును పూడ్చివేయుడని యువరాజుగారి సెలపైనది.

రెండన—ఈమె యీలాగే మూర్ఛలలో మునిగి పోవుచుండునురా! సెలవుకోసము చూతుమన్న మన కీపూటపనిసున్న.

మవ—(నదిరావంకఁజూచి) మాటాడకుఁడు. ఆమెకుఁ దెలివవచ్చుచున్నది. (నదిరా కన్నులువిచ్చిచూడ) అమ్మా! నీయుదంతమంతయు నెఱింగితిని. నీవికదుఃఖమును దిగమింగి నావెంట రమ్మ. నీకొకయాశ్రయముఁ జూపెద. కొంతకాల మందుండి కాలము వెడలఁ బుచ్చుము. ఓరీ! మీఠని మీరుచూచుకొనుఁడు,

నది—హా ! తల్లీ ! నీరూపము నాకంటి కిక్క గనబడదా ? (మరల మూర్ఛిల్లును.)

(తెరపడును)

ద్వితీయరంగము.

రంగము—ఒక బీదయిల్లు -

[ప్రవేశము : మంచముపై నిద్రించు సోఫియా చెంతనిల్చి యామెనులేపు ఖాన్ ఉమాకో.]

ఖాన్—(నిద్రించు భార్యవైపుచూచి) జాముపోద్దెక్కినది. ఇల్లాలిం కను లేవదయ్యె? లేపితిని, త్రాచుచున్నవలె బుస్సుమనును. ఇరుగుపొరుగువా రందఱు పనులన్నియుఁ జక్కఁబెట్టుకొని భోజనములు చేయఁజూచుచుండఁగా, నాప్రభకర్మముచే నా కులభించిన యీశ్వరదేవత యికను నిద్రించుచునే యున్నది. ఇంక నెప్పుడులేచి, వంటఁజేసి నా కింతటిండిఁబెట్టెను? నేఁ టికి నాకుఁ దిండియోగములేదు. లేపుమనని, నిద్దురఁ జెడఁ గొట్టితివని కనరును. లేపకుందునని, నాకొలుపునకు వేళ దప్పిన దెందుచేత నన్ను మేల్కొల్పులేదని గొణఁగును. ఏమి చేసినను గోపమేకదా !

చ॥ నగరికిఁబోయి కష్టపడి నొకరిఁజేసి గృహాంగణంబుఁ జే రఁగ శ్రమవాయు స్నానపు జలంబిడి పట్టెడు కూమఁబెట్టి చల్లఁగనిదురింపఁ బొన్నొసఁగి లాలనఁజేయుచు నాదరించు నిం టిగరిత నొందుభాగ్యము ఘటించకయుండ నదేమికర్మమో !

చేసికొన్నకర్మ మనుభవింపక తప్పదుగదా ! ఏమైనఁగానిమ్ము. లేపి చూతునుగాక. (భార్యచెంతకేగి భయపడుచు మెల్లఁగాఁ

దట్టను. ఆమెయించుక యొత్తిగిలఁ గలఁతపడి రెండుడుగులు
వెనుకకువచ్చును. మరలఁ జప్పుడుగాకుండ దగ్గఱకుఁబోయి)

సోఫి—ఇస్. ఏమల్లరి ! ఇంకను చెల్లవాటనేలేదు.

భాక్—తెల్లవాటకేమి? జాముప్రొద్దెక్కినది. దీవాణమునకుఁ బోవు
వేళ యగుచున్నది. లే, లెమ్ము.

సోఫి—(ఒడలు విటుచుకొనుచు మూల్గును)

భాక్—మూలెదవేమే ! త్వరపడిలెమ్ము. నాకొకరొట్టెయేని చేసిపె
ట్టి వెళ్లుదువుగాని. (మరలఁ దట్టను)

సోఫి—అబ్బా ! పిడుకదిమ్మవంటిచేతితో ననుఁగొట్టుచుంటివేమి ?
నన్ను నిద్దురపోసియవా ?

భాక్—కొట్టిచుంటినా ! మెల్లఁగాఁ దట్టిలేపుచుంటిని. ఇంతప్రొద్దె
క్కినతర్వాతఁగూడ నిద్రయేమిటి ? నీవేకాక నేనుగూడ
లేవకుఁ బోవలయుఁగదా ! నాతిండిమాటయేమి ?

సోఫి—ఇంకను బూర్తిగాఁ చెల్లవాటనేలేదు. అప్పుడే తిండిగొడవ
యా ! నీతిండి మండిపోను !

భాక్—అప్పుడే తిట్లుమొదలుపెట్టితివా? లేవఁగనే ప్రాచిమొగము
తోనే మగనికిఁ దిట్లపూజయా !

సోఫి—నీమొకానికిఁ బూజకూడనా ? నాకెదురులెమ్ము. నీపాడు
మొగము చూచిన నాఁడెల్ల, నా కమ్మగారిచేఁ జీవాట్లే గల్గి
నవి.

భాక్—తప్పుగాదఁటే ! భర్తను దిట్టవచ్చునా ? నామొగముచెడ్డది,
నీమొగము మంచినయ్య నగునా? నన్ను నీవు సుఖపెట్టవలయు.
నిన్ను నేను సుఖపెట్టవలెను. నీసుఖమునకై నేనింతగాఁ దంటా
లుపడుచుండ, నీవు నన్నిట్లు తిరస్కరించుట న్యాయమా !

సోఫి—నీసుఖము చుమ్మలుచుట్టినట్లేయున్నది. అట్టేవాగక దూరము
గాఁ బొమ్ము. నీవు నాకు నీతులుచెప్పనక్కఱలేదు, (లేచి
కూర్చుండి కన్నులు మూసికొనియే) పోయెదవా, లేదా ?

ఖాన్—ఓసి నీయిల్లు వల్లకాడుగాను. ఏమిపెకలిపడుచున్నావే !

సోఫి—ఈరోజు తిన్నఁగా వెళ్ళినీయఁ దలఁచుకోలేదు కాఁబోలు !

ఖాన్—ఏమి కొట్టెదవా !

సోఫి—దానికెంతసేపు కావలయును ! ఇక నెక్కువగా వదరక
నోరుమూసికొని యవతలికిఁ బొమ్ము. పో, పోయితివా ?
లేదా ?

ఖాన్—ఓసి పిశాచి ! ముందు నీగతి కుక్కలకైనఁ గలుగని దగును
జమీ ! పోవుచున్నాను లెమ్ము. (మెల్లఁగాఁబోవుచు)

గీ. దైవమా ! ధనియైన నిర్ధనికుఁడైన

భర్తనాదరింపవలయు ! భార్యయంచు

భార్యరూపాదు లెట్లున్న ! భర్తయాద

రింపవలెనంచు జనుల బోధింపుమయ్య !

(వీధిలోనికిఁ బోవును.)

సోఫి—(కండ్లు తెరిచి లేచి) పీడవదలినది. ఇకఁ గాల్యములఁ దీర్చుకొని
నగరికేఁగెదనుగాక. పెండ్లామనఁగనే మగనికి బానిసయై
యతనియశుగులకు మఱుగు లొత్తవలయునని కాఁబోలు
వీనియూహ ! తాను పోతులాగునఁ దిని కూర్చుండి గొరువంక
పిట్టవలెఁ బలుకుచుండఁ గోరుచున్నాఁడు. తనయాటలు
నాదగ్గఱనా ? కానిమ్ము. చూతునుగాక. (ఎదుటి యద్దము
లో మొగము చూచుకొని దిద్దుకొని వైఁట విలాసముగా
సవరించుకొని కులుకుచు నడచిపోవును.)

[భానుమార్ నదిరాతోను మవజన్ తోను బ్రవేశించును.]

భాన్ — జనాబ్ ! ఇటు దయసేయుండు. (గదిజొచ్చి నల్లిక్కులఁ బరికించి) (తనలో) అప్పుడే దివాణములోనికిఁ బోయినది కాఁబోలు. ఇంక నాగతి యెట్టులైన సరియే యని తలచియుండును. దండుముండ. ఏమిచేయుదును ? అనుభవింపవలయును. (ప్రకాశముగా) అయ్యా ! నాభార్య యిప్పుడే కోటకుఁ బోయియుండును. ఆమె వచ్చినతర్వాత నామెతో నేనే చెప్పుకొనెదనులెండు.

మవ — డిమాండ్ ! నీ కింట వండిపెట్టువారు లేకపోవుటచేత, నీవు మిగుల బాధపడుచున్నట్లు లొకపర్యాయము నీవే నాతోఁ జెప్పియుంటివి. ఈమె యొకదిక్కులేని పిల్ల. సుశీల. పేరు నదిరా. ఈమెను దగ్గఁజెట్టుకొని యాదరింతువేని, నీయు పచారముల కుపయోగించును.

భాన్ — చిత్తము. ఈయమ్మాయి మిగుల సుకుమారత్వము గల్గువని తవలెఁ గనబడుచున్నదే. పాటుపడఁగలదా ? వంటఁజేయు నేర్పున్నదా ?

నదిరా — అయ్యా ! ఏదిక్కును లేనప్పుడు సాకుమార్య మెంతగ నున్న నేమి ! పాటుపడఁ జాలకున్న నాబ్రతుకెట్లు ? ఇంక వంటమాట యందురా, నాచిన్నతనములో వంటఁజేసి యెఱుంగకున్నను, నాతలిదండ్రులు నాకు సమస్తగృహవిద్య లతోఁ బాటు పాకశాస్త్రముఁగూడ నేర్పించియున్నారు. నేను వివిధములగు వంటలు చేయనేర్తును.

మవ — డిమాండ్ ! ఈమె యొకవేళ నేపనియేని చేయఁజాలకున్న, నీవు మెల్లఁగాఁజెప్పి చేయించుకొనుము. చీటికి మాటికి నీమె ను నిందింపవలదని నీభార్యతో గట్టిగాఁ జెప్పుము.

ఖాన్—చిత్త మట్లే చెప్పెదను. కాని నాభార్య నిందించుటలో నన్నే విడిచిపెట్టదనితమ రెఱుంగుదురు గదా? ఇంక నీమెనుమానునా? నది—అయ్యో ! మీ రుభయులును జెప్పవనుటెల్ల నేను జేయునప్పుడు నాకు నింద యేలవచ్చును ?

ఖాన్—అమ్మా ! నీయందు లోపములేకున్నను నాభార్య యూరక నిందించుస్వభావము గలది. గయ్యాళిగంప. అయినను నాశక్తి వంచనముగాకుండ నిన్నుఁ గాపాడఁ యత్నింతును.

మవ—ఉమాత్ ! నీయుపకారబుద్ధికి భగవంతుఁడు మెచ్చి నీకళుల సంపదలనిచ్చి కాపాడును. నీకష్టము లెంతకాలమో యుండవు. నీభార్య నీకు దాసురాలగుకాలము సమీపించుచున్నది. నేనికబోయెదను. (నదిరావంకఁ దిరిగి) అమ్మా ! నీకుఁగాని కాలము వచ్చినది. నీ వెటులో యాతనికడఁ గాలముగడుపుచుండుము. కొన్నాళ్లలో నీకింతకన్న నున్నతస్థితి లభింపఁగలదు. ఈతఁడు నిన్నుఁ బితృప్రేమతోఁ జూచును. నీవేమియు సంశయపడనక్కఱలేదు. తల్లీ ! నీకు నా తోడ్పాటెప్పుడు కావలసిన, నప్పుడిత్తును. భగవంతుఁడు మీ యిరువురకాయురారు లొసంగుఁగాత. (వెడలిపోవును.)

ఖాన్—బిడ్డా ! నేను జక్రవర్తిగారికిఁ గావలసిన పండ్లెల్ల సమకూర్పవలసినవాడను. నీవు నాకింత వండిపెట్టి, నాతోఁబాటు తిని, కోటకుఁబోయి నే నిచ్చుపండ్లెచ్చి వచ్చుచుండవలయును. అంతకుమించినపని యేదియు నీవు చేయనక్కఱలేదు. తల్లీ ! నీముఖలక్షణముఁజూడ నీ వొక ఘనకుటుంబములోఁ బుట్టియున్నట్టులు తోచుచున్నది. నీకెట్టిలోటును రాకుండఁ గాపాడెదను. నేను జీవించి యున్నంతకాలము నీమర్యాద కెట్టి భంగము రానీయనని నమ్ముము.

నది—(కంటఁ దడిపెట్టుచు) నాయనా ! నీవే నాపాలిటి రక్షకుఁడవైతివి.

చ. మును తులలేనిసంపదల ! మున్నినదానను ; గాని యీశ్వరా
జ్ఞును నిఖిలంబుఁ గోలుపడి ! నా యనువారలులేక నిల్చితిన్ ;
దినుటకుఁ దిండియుఁగనని ! దీనతఁగాంచితి; నిట్టిదుస్థితిన్
గనికరమూని యాశ్రయము ! గల్గఁగఁజేసితి వాదరంబునన్.

తండ్రి ! నీ కివే నాకృతజ్ఞతా వందనశతంబులు.

భాన్—నదిరా ! నీచే సేవఁ జేయిచుకొని ని న్నాదరించుట యొక
గొప్పపనిగాఁ గొండాడవలయునా ? నీవు గతమంతయు మఱి
చి ధైర్యము వహించి మెలంగుచుండము. ముందుముందు
నీకు శుభములు గలుగవచ్చును. అమ్మా ! నీ వింక నావంట
గదిలోనికిఁబోయి మనకిరువురకు నాహారము సిద్ధముచేయు
ము. మనభోజనములైన తర్వాత, నేను పండ్లుదెచ్చుటకుఁ
దోటలోనికిఁ బోయెదను. నీ వాఫలంబుల నొకతట్టలోనెత్తు
కొని నాతో రమ్ము. నేను నీకుఁ గోటగమృతముం జూపి పోయె
ద. నీవు లోనికిఁబోయి నే నంపితినినిచెప్పి బీగమ్సాహెబా
కీపండ్లిచ్చి రమ్ము. ప్రతిదిన మిటులే చేయుచుండవలయును.
నీవు వంటముగించులోపల నేను గొంతవ్రాతపనిఁ జేసికొని
వత్తును. (లోపలికిఁ బోవును.)

నది—(ఊర్వదృష్టితో)

మ. పరమేశా ! భవదీయపాలనవిధిన్ ! భావింప నాశ్చర్యమౌ
నిరతైశ్వర్యధురీణులం జటికలో ! నిప్పుచ్చరంబొందఁగా
గురుదారిద్ర్యభార్యులకు బుడమికి ! గోత్రాఠిసంకాశులై
వరలం జేయుదువయ్య ; నీచెయిదముల్ ! వాఙ్మనసాతీతముల్.

ఉ. ఎక్కడిపారసీకము, మ! తెక్కడి హైందవసీమ, లెక్కకు
మిక్కిలియైన బంధుజనమిత్రసమాజ మదేడ, నిప్పు డీ
దిక్కును మొక్కులేని యతిదీనదురాపనివాసమేడ, నే
నెక్కరణిన్ననంగలనొ ! యేవిధివాసితివో, పరాత్పరా !

తండ్రి ! ఈదాస్యవృత్తియు దెట్టియవమానమును నాకుఁ గలుగనీ
యక కాపాడుము నాభావిజీవిత మెట్టులుండవలెనో నీవే నిర్ణ
యింపుము. “అన్యభాగరణునాస్తి త్వమేవ శరణుమను”
యనుటమాత్రమే నే నెఱుఁగుదును.

(తెరపడును)

తృతీయరంగము.

రంగము :—రాణివాసమునకు సమీపస్థలము.

[ప్రవేశము : సోఢియా, ఒకసిపాయి యక్కడ గస్తుతిరుగుచుండును.]

సిపా—(వికసనముఁజై సోఢియావైపుచూచి) ఓహో ! సోఢియా
అమ్మగారా ! నేఁ డింత ఖోకుగా వేషము వేసికొని వచ్చితి
రేల ?

సోఢి—నే నేనాఁడు ఖోకుగా వేషము వేసికొనలేదు? ఎప్పుడొక్కమ
చ్చుననే యుందునుగదా ? నీవేల యట్లు పండ్లకిలించి మాట
లాడుచున్నావు ?

సిపా—నిన్నుఁ జూచియే.

సోఢి—నాలో నేమున్నది ?

సిపా—బల్ ఖోకున్నది.

సోఢి—ఓరిమూఁడు ! నాఖోకు నీ కెట్లులుపయోగపడునురా?

సిపా—నిజమే. కట్టుకొన్నమగనికే దిక్కులేదు, ఇంక మూఁవంటి
వాండ్రొకా !

సోఫి—నీ చేతులు కట్టిపెట్టి యీదారిని బండ్లు తెచ్చు పడుచుపిల్ల
యెవ తెయైన వెళ్ళినదేమో చెప్పుము.

సిపా—ఒకకొత్తపిల్లగాదా? చక్కని చుక్కలాగుననుండి అంచపిట్ట
వలె ఒయ్యారముగా నడచుచుండును గాదా ! అదేయగునా?

సోఫి—అదే, అదే. ఆమె యీదారిని బోయినదా ?

సిపా—నేడే డింకను రాలేదు. వచ్చువేళయైనది. ఎందులకు దానిమా
ట అడుగుచున్నావు ?

సోఫి—నీవు నా కొకసాయము చేయవలెను. చేసినచో, నీకు యువ
రాజుగారితో జెప్పి బహుమాన మిప్పింతును.

సిపా—(నవ్వుచు) యువరాజు నీచేతిలోని మానిసియే. ఆబామ్మ
నీవేలాగున తిప్పిన ఆలాగున ఆడునుగదా !

సోఫి—నీ వధికప్రసంగము చేయవలదంటిని గానా ?

సిపా—బుద్ధిబుద్ధి ! నీకేమిసాయముకావలెనో చెప్పు. తప్పుకుండచే
యదును.

సోఫి—ఆపిల్ల నాయుంట దాసిగాఁ బ్రవేశించినది. దానిని నామగఁడు
కూతుకన్న మిన్నగఁ జూచి యాదరించుచున్నాఁడు. దాని
పై నీగ వాలనీయఁడు. అది ప్రతిదిన మీదివాణములోనికి
బండ్లు తెచ్చుచున్నది. దానియందముఁ జూచి నీవే చక్కని
చుక్కయంటివిగదా ? ఇంక యువరాజు చూచునెడ నేమగు
నో నీవే యూహింపుము. ఈకోటకు రానీకుండ దానిని దత్తి
మివేయవలయు. సమయముకొఱ కెదురుచూస్తుచున్నాను.
నేడోరేపో యొక నెప మేదో దొరకకపోదు. నీవుకూడ న్నాకు
మాటసాయము చేయవలెను. దానిని గెంటించివేయవలెను.

సిపా—తప్పక చేసెదను. నీచిత్తము శుద్ధిపట్టులు బొంకెదను. నీవు
చెప్పినట్లులు చేయును నేని ఎప్పుటికైన నీవులన లాభముండును.

సోఫీ—(చిటునవ్వుతో) సరే. నేనుబోయి వత్తును. అమ్మగారు నా కొఱ కెదురు చూచుచుందురు. (వెళ్ళుచు)

సిపా—(దృష్టినిగిడ్చి) అదిగో ఆపిల్ల యీవంకనే వచ్చుచున్నది. ఏమి దానిచెమకు ! పాపము దీనిమీఁద పంతము పట్టినచేమి ఆసోఫీయా! ఏపాప మెఱుంగని యీగోలనా పీడించుట ? అసూయ యెంతపనినైన చేయించునుగదా ? నాది నొకరి బ్రతుకు. నిలిచియుండుమన్న నిలువవలెను. కూర్చుండుమన్న కూర్చుండవలెను.

[ప్రవేశము : నదిరా పండ్లతట్ట నెత్తిమీఁదఁ బెట్టుకొని]

నదిరా—(తనలో) ఆహా ! నాయవస్థ యెంతకువచ్చినది !

సీ. పూలసజ్జనుదాల్చుఁ / శేలు కందునటందుఁ

బరిచారకులఁ దోడుపంపుచుండె

అడుగుమేర నడువ / నలసిపోవుదునంచు

మేనాలనే నియమించుచుండె

ఎల్లవారలుచూడ / దృష్టితగులునంచుఁ

బైకి రాసిక కాపాడుచుండె

నేలఁదప్పిభుజింప / సోలుదు ననియెంచి

బోనకత్తెల వెంటఁ / బుచ్చుచుండె

తే. గీ. ఇట్లు కంటికిరెప్పనా / నెపుడునన్నుఁ

దండిపోచుకాలము వోయి / తట్టనెత్తి

మీఁద నిడుకొని యారీతి / మెలఁగవలసెఁ

గర్భగతి నేరు తప్పింపఁగలరుభువిని !

౧౨

ఏయెడ కాగొడుగు పట్టవలయునందురుగదా ! అన్నిటికి నొడఁబడి

యీశ్వరాజ్ఞ నెఱవేర్తునుగాక. (మెల్లఁగా నడుచుచుండును)

సిపా—అమ్మాయీ ! నేఁ డేపండ్లు తెచ్చితివి ?

నది—నాయానా ! దానిమ్మపండ్లు తెచ్చితిని.

సిపా—తొందరగా పట్టుకొని వెళ్ళు. యువరాజుగారు బయటకు వెళ్ళువేళయైనది.

నది—యువరాజుగా రెచ్చటికిఁ బోవుదురు ?

సిపా—ఎక్కడికన్న మాటయేమిటి ? ఆయన యొకతుమ్మెదగదా !

తోటలలోనికి వెళ్ళి పువ్వులకోసము తిరుగుచుందురు. (నవ్వును)

నది—(సిగ్గునటించుచు నడిచిపోవుచుఁ దనలో) బీగమ్ సాహెబా

గారిమేడ కెదురనుండు నామేడయే కాఁబోలు యువరాజుండు

భవనరాజము (పరికించిచూచి) అదిగో ! అందుండి యెవ్వరో

యీవలికి వచ్చుచున్నారు. (మెల్లఁగానడచుచు) తీవ్విమై నడ

చుచు వచ్చుచుండెనే ! అక్కడి నౌకరులు నేల కంటి సలా

ములొనరించుచున్నవారే ! అతఁడే యువరాజైయుండనోవు.

(అతఁడు సమీపించుచుంటఁగాంచి) యువరాజుకాఁడు. నాఁడు

మాయమ్మ మృతఁజెందినదినమున, రక్షకభటులచౌర్యస్య

మును వారించి, మాయమ్మశవమునకు యథావిధి ఖనన

సంస్కారముం జేయించి నన్నాదరించినమహానుభావునివలె

నున్నాఁడే ! (తెస్సఁగాఁజూచి) అవు నాతఁడే. కాని నాఁడొక

రాజకీయోద్యోగివేషమునఁ గన్పట్టెనే ! నేఁడు రాజువేషము

నే ధరించి యుండెనే ! అతఁడు యువరాజేయై యుండును.

ఆకృతి, నడక, భటులొనర్చు గౌరవము, అంతఃపురోద్గమన

ము— ఇవియెల్ల నాయనుమానమును స్థిరపఱుచుచున్నవే !

(ఇంకను సమీపింప) హారాదిపరిష్కారములు, శిరోవేష్టము,

నాయభిప్రాయమును దృఢపఱుచుచున్నవి. అతఁడు యువరా

జే. నాఁడు నన్నుఁగాపాడినమహాత్ముఁడే. ఆహా ! ఏమి

నాయదృష్టము ! నాఁ డీతఁడు నన్నాదరించుసమయాన నాఁడై

బలపిన పేమైకదృక్కులంబట్టి యేమోయనుకొంటినే !
 అట్లయిన నిది యందరాని ఫలమే ! నాయట్టి హాస్వాంగి య
 ట్టుసాచుట నిరర్థకమేకదా ! భగవంతుడా ! ఇది యింకొక
 విధమైన యాశాభంగమా ? నాజీవితకాలములో నిట్టి వింక
 ను నెన్ని కల్పింపనుంటివో !

(యువరాజుదారినిఁ బోవుచుండును. నదిరా యొకపక్క కొదిగి
 చూతనివంక శ్రద్ధతోఁ జూచుచు మాటుపడి నిలుచును.)

సలీ—(తనలో) లోకములోనున్న సుందరాంగులలో మెహరే య
 గ్రహాన మలంకరింపఁ దగినదని తలచి యామె పొందొంది
 మురియుచుంటిగదా ! కాని నాఁ డామసీదుమెట్లమీఁదఁ
 దల్లికై విలపించు లావణ్యవతిని గాంచిన తర్వాత నాయభిప్రాయము మార్చుకొనక తప్పదుగదా ! ఆహా ! దుఃఖావస్థలో
 నుండియు నాయువతి యెంతసోయగముచే నొప్పుచుండెను !

సీ. అరటిబోదియఁబోలు ! నందంపుఁ దొడమీఁద

హస్తనలిననాళ ! మానుకొనియె.

ఆకరకమలంబు ! నందుఁ గళానిధి

మించు నెమ్మోముఁ బండించుకొనియె.

తత్కళానిలయు జ్యోతి ! తన్నులవికసించు క

ల్పకనులఁ గాళింది ! పాటుచుండె,

ఆయమున కుచహేమాచలశిఖరాల

మీఁదుగా వరదలై ! మెండుకొనుచు

గీ. నింతి మధ్య విహాయసం ! బెల్ల ముంచె

గరుణరసముఁ జిలుకు తదాకారమరసి

భయదరణరంగదృశ్యాను ! భవముగల్లు

మత్కరినచిత్తమున్ దుఃఖిమగ్నమయ్యె—బోరా !

చ. విడిచినకల్వపూలసరవిం గడుమోదముఁగూర్చు నేత్రముల్,
 బడలిక చేత వాడినను ! నైజవికాసము వీడకుండి యొ
 ప్పెడు ముఖచంద్ర మండలమ్ము వీడ్వడియుండి పిలుందులంటువెన్
 జడ నెఱులున్ హృదంతరము ! నం బెడఁబాయపు చిత్రితంబుటై.
 మ. బహుదేశాంచితభామలన్ నయనపర్యంబొప్పుఁగాఁగాంచితిన్
 మహి నాయంగనఁబోలునుందరిని నేనాఁడుంగనన్లేదు;దు
 స్సహమయ్యెన్ స్మరసాయకాగ్నిశిఖలన్ ! సాధింపఁ దత్తాంతకేల్
 గ్రహియింపంగలభాగ్యమబ్బునెడ స్వ ! ర్గంజాఁగదా భూమియే.
 (ఇంచుకయోజించి) ఏమినావెట్టి ! ఆమె నాకెట్లు లభింపఁగలదు ?
 ఆమె యూరును బేరును నే నెఱుఁగఁగదా ? ఎక్కడనున్నదో తెలి
 సికొనుటెట్లు ? ఈచింతలో మునిగి నే నాలస్య మొనర్తునేని మెహక్
 నిరాశఁజెంది నిర్వేదముతో బసకేఁగును. ఆమె పూలతోఁటలోఁ
 బ్రచారముచేయుచు నంతఃపురమందున్న నన్ను హస్తసంజ్ఞను బిలిచి
 చాలఁ దడవయ్యెను. దుర్మతగతిఁ బోయెదఁగాక. (చివచివ నడుచుచుఁ
 బోవును. నడకతోందరలో రత్నహార మొకటి నేలరాలును. అది
 కూడఁగానక యతఁడుపోవును.)

నది—(ఆ హారమును దీసి) అయ్యో ! రాకుమారుఁడు రత్నహార
 మును జాఱవిడిచియుండెనే ! ఎక్కడికో తొందరగాఁ బో
 వుచుఁ గానకుండఁ గాఁబోలు. ఇదియు మేలే. నే నీ నెపము
 చేనైన నాతనిని సందర్శించి, హారము సమర్పించి, నాఁడు
 తన్నుఁజూచి యొకసామాన్యపురుషుఁడని భ్రమించి తగిన
 మర్యాదను నేను జేయనైతినిగదా యని యిప్పుడు పడు పరి
 తాప మెఱిగించి, యతని క్షమనువేడి మరలినత్తును. అంత
 నాయందాతనికి దయ యుదయుంపవచ్చును. అనాటియాత
 ని చూపులను దలఁపునకుఁ దెచ్చికొనఁగా, నాకు వానియం

దెంతో గభీరాభిప్రాయమున్నట్లు తోచుచున్నది. ఇప్పుడీదారి నిబోవుచుఁ దనలోఁ దా నేదియో పల్కికొనుచు యోజన సేయుచుఁ బోయియున్నాఁడు. ఆయోజన నన్నుఁగూర్చి కాదుగద? (ఇంచుకనవ్వి) నే నెంతవెజ్ఞిదానను! అతఁడు నన్నుఁ గూర్చి యేలయోజించును? అతనికనుసన్నమెలఁగు వేనవేలు నారీరత్నములుండ నాతనికి నాయట్టిదీనురాలిపైఁ దలఁపేల పుట్టును? వట్టిభ్రమ! ఏదెట్లులున్నను, హఠ మాతనికిచ్చుట లోఁ దప్పేమియులేదుగద? నేనిదే యాతనివెంబడినే పోయి సరము సమర్పించి వత్తును. (పోవును.)

చతుర్థరంగము.

రంగము—ఉద్యానవనము.

[ప్రవేశము—మెహరున్నిసా పరిపూర్ణాలంకారములతో
సింగారించుకొని.]

మెహ—(దిక్కులుపరికించుచు) ఏలొకో యికను బ్రియుఁడు రాఁ డయ్యె. నాకేల్సన్నగ్రహించెనోలేదోకదా? గ్రహింపకున్న నతఁడు నేను సంజ్ఞఁజేసిన యుత్తరక్షణముననే నావంకఁ జూచుచు నంతిపురమువాసి క్రిందికిదిగఁజోచ్చుటకుఁ గారణమేమై యుండును? దారిలోఁ దండ్రుచూచి యాతనిని నిలిపివేయలేదు గద? అతఁడు బుద్ధిపూర్వకముగా నాలస్యమొనర్చియుండఁ డని నానమ్మకము. ఏదైన, నీరహస్యవ్యాపారము మిగులఁ జిక్కులతోఁ గూడినదే! ఎప్పుడు నిర్భీతిమై సంఘరింపఁగల్గుదుమోకదా?

మ. హృదయాంతగతమోహము న్వలికి రా ? నీకుంట శక్యంబె? య
 య్యది నిర్భీతిగ వెల్లడితమన ధైర్యంబేమియు న్లేదు, కో
 పదహాగ్నిన్ననుఁ జక్రవర్తి దహియింపఁజూచునోయంచు నె
 మ్మది నెంతో భయమందుచుందు, నెటులోమత్కార్యసిద్ధిగనన్?
 (అశుగులచప్పులు వినుట నభినయించి) అదే, నాప్రియుఁడు వచ్చుచు
 న్నాఁడు. (పరికించి) అదేమికారణమో, యతఁ డేదో యాలోచనా
 మగ్నుఁడై యున్నట్లు కనఁబడుచున్నది. తెలిసికొందుఁగాక! (సలీము
 ప్రవేశింప) నాథా ! మీరింత జాగుచేసితిరేల ?

సలీ—తుండీగారు పండితకవులతోఁగూడి యుద్యానవనమందు నేఁడు
 కొంతతడవు కవిత్వగోష్ఠి నెఱపఁబోవుచున్నారు. ఆయనయం
 దేఁగినతర్వాత బయలుదేఱివచ్చుట మేలని కొంతసే పాలస్య
 ము చేసితిని.

మెహ—మఱికొంతసే పెందుల కాలసించితిరి ?

సలీము—ఏదో యాలోచించుచు మెల్లఁగా నడిచివచ్చుటచే మఱి
 కొంతసే పాలస్యమైనది.

మెహ—ఎదురుగూర్చియో యాయాలోచనము నాతోఁ జెప్ప
 వచ్చునా ?

సలీ—చెప్పితినేని, నీవు భేదపడుదువు.

మెహ—మిత్రోడిపొందునకు నా కేయడ్డంకియు లేకుండునప్పుడు,
 మీ రేమాటలుచెప్పినను నాకు భేదము గలుగదు.

సలీ—అడ్డంకి గల్గినచో !

మెహ—కల్గినయెడల నాకు భేదముకాదా ! భేదమేకాదు. మరణ
 మే కలుగవచ్చును.

సలీ—నీకట్టిప్రేమము నాయందుఁగలదని యెఱింగియే నాతలపోత
 లనుగూర్చి చెప్పఁదలఁచుకొనలేదు.

మెహ—చెప్పుదు రేని, రాగల ముప్పేదియేనియున్నఁ దప్పించుకొనఁగల్గుదు నేమో ! దయయుంచి చెప్పుడు.

సలీ—ముప్పేదియులేదు. అయినను జెప్పెదఁ వినుము. నీవుమాత్రము నన్నుఁగూర్చి యన్యథా తలఁపరాదుసుమా !

మెహ—చిత్త మట్లేయుందును. వేగ చెప్పవేడుచున్నాను.

సలీ—ఒకనాఁటికేయి నీతో వినోదలీలఁగడిపి తెల్లవాఱుజామున నగరికిఁ బోవుచుండ, నల్లమసీదుమెట్లమీఁద నొకముసలిది చచ్చిపడియున్నది.

మెహ—సాప మామె దీనస్థితికి వగచుచుఁ దలపోయుచు వచ్చితిరా ?

సలీ—అవును. అదిమాత్రమేగాదు. ఆమెకొక చక్కని కూతురు గలదు. తల్లినిగోల్పోయి దీనావస్థలోనుండియు, నాతరుణి యెంతయందముచే నొప్పుచుండెననుకొంటివి ?

మెహ—ఊహలు ! తెలిసినది.

సలీ—అప్పుడే తొందరపడకు, నేనుజెప్పనది సాంతముగా వినుము.

మెహ—ఇకఁజెప్పట కేమున్నది ? ఆమెనుజూచి మీరుమోహించితిరి. అంతియేకదా ?

సలీ—వెళ్ళిమాట లాడెదవు. ఇదివఱకుఁ బ్రపంచములో నిన్నుమించిన సుందరులు లేరని దృఢముగా నమ్మితిని. ఇప్పు డామెను జూచినతర్వాత నాయభిప్రాయము మార్చికొనవలసివచ్చెఁగదాయని విచారించుచు వచ్చితిని.

మెహ—మఱియొక యందఁగత్తెను జూచుట తటస్థించునేని, మరల నీయభిప్రాయమును మార్పుకొందురు. కాముకుల యభిప్రాయము లూసరవిల్లిరంగులవలె నెప్పటికప్పుడు మారుచునేయుండుట సహజమేకదా !

సలీ—ప్రాథమిక పాండిత్యము విశేషముగాఁగల్గిన నీ కల్లవిషయములును దెలిసినవే. కాని యామె యెవ్వరయో, యేమి పనిమీఁద నిచ్చుటికి వచ్చినదో, తల్లిగఁగిరినతర్వాత నెందఁగినదో, తెలియకుండెను.

మెహ—ఇదంతయు జాలియేకాఁబోలు ! ఆమె యెవ్వతెయైనఁ జక్రవర్తుల కేమికాలెనోగదా !

సలీ—చక్రవర్తులకే యందఱిజేమోదంతములును గావలయును.

మెహ—సరియే, కావలయుననియే యనుఁడు. ఇప్పుడేమందురు ?

సలీ—ఏమనుట కేమున్నది? ఆమె దివ్యసుందరవిగ్రహము నాహృత్ఫలకమున స్థిరముగాఁ జిత్రింపబడియున్నది. దానింజింతించుచు వచ్చుటచేఁ గొంతయాలస్య మైనది.

మెహ—(తనలో) ఈనడుమ నొకసుందరాంగి యంతఃపురములోనికిఁ బండ్లు తెచ్చుచున్నది. దానిసోయగముఁ జూచి యాఁడు వారే యచ్చెరువొందుచుండిరి. అమెయే యీమెయైయుండునా? కానిమ్ము, చూతునుగాక. ఇప్పుడు సంభాషణము మార్చెదఁగాక! (ప్రకాశముగా) మనోహరా! ఊరక యిట్టి వ్యర్థసంభాషణఁబొనరించుటకా న స్వీయుపవసమునకు రమ్మంటిరి?

సలీ—(తనలో) ఈమెతో నే నెప్పటిచొప్పున వర్తింపకుందునేని, నన్నుఁగూర్చి యన్యథాతలంచి దుఃఖింపవచ్చును. కాని యెన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను, దన్యనోహరాకృతిని దుడిచిపైవఁజాలకుంటిని. మెహర్తో మునుపటియనువున మెలంగఁజాలకుంటిని. అయినను నాసాధ్యమైనంతమట్టునకుఁ బ్రేమనటించఁజూతునుగాక. (ప్రకాశముగా) సుందరీ! క్షమింపుము.

నేను బ్రహ్మసంగవశమునఁ దత్కాంతఁగూర్చి పచించితిని గాని,
యామెను బ్రేమించి కాదుసుమా!

మెహ—అట్లయిన సంతోషమే, కాని నేను దమయధ్ధాంగినని లోక
మునకు వెల్లడించుకొను భాగ్యము నా కెప్పుడుగల్గును?

సలీ—ప్రియా! అదియే నేనుందలపోయుచుంటిని. నే నీజగన్నాటక
రంగమందుఁ దాల్పవలసిన భూమికలు పెక్కులగుటచేఁ బ్ర
ధానవిషయములకుఁ దావులేకున్నది.

చ. జనకుసమక్షమందు నతి । సల్పుచు నిల్చి యమాయిత్యమున్
గనఁబడఁజేయఁగావలయు । నాసతిసన్నిధి నిర్మలంపుఁ బ్రే x
మనటనముం బొనర్పవలె । మానిని! నీయెటుటక మదీయ ర
క్షిని వెలిపుచ్చఁగావలయుఁ । గృత్యము లిన్ని యెటుల్వానర్తునో!

వీలగునంత కొలఁదికాలములో నేను మాతండ్రిగారితో నిన్నుఁగూర్చి
నిపుణముగా మాటలాడి నిన్ను దేవేరిగానొనర్చుకొందును. నిన్నెప్పు
టికైనఁ బట్టపుదేవిగాఁజేసి తీరుదునని దృఢముగా నమ్ముము.

మెహ—(నవ్వుచు) తమరెన్నినటనములైనఁ జల్పఁగలసమర్థులు. ఎ
టులైన నేను ధన్యురాలనుగదా? (వంగి సలామొనర్చును.)

సలీ—(లేవనెత్తి కౌఁగిలించుకొనును.)

మెహ—తే. గీ. పనికిమాలినవస్తువు । పగిదిఁ దల్లి
దండ్రిలే బాటపక్కవదలినహీను
రాలిఁ బ్రభువరు లింతగాఁరవముఁజేసి
మనుచుట మదీయసుకృతంపు । మహిమగాదె?

సలీ—సుకృతవిశేషముచేతనే నీకిట్టి యతిలోకసౌందర్యమబ్బినది. ఇది
నిన్నేయననేల? కన్నులున్న యెట్టిమానవునైనఁ గరఁగింపక
మానదు.

తే. గీ. నిరుపమానమై వెలిగెడు ! నీదుహవ

కాంతిఁ జూచియే సకలజగంబునకును

వెలుతురీగల దానవన్ ! దలంపుగలిగి

కొత్తగా నూర్జహానాఖ్యఁ ! గూర్చియుంటి.

మెహ—పేరులకేమిభాగ్యము? నేడు నాకట్టివిరుదమిచ్చి, రేపు మఱియొక యందగత్తెకుఁ ద్రిలోకసుందరి యను నర్థమిచ్చు వేగొకవిరుద మీయఁగలదు. ఇంకేదా?

సలీ—ప్రియా! నీవు నన్నిట్లు లవహాస్యమొనర్చిన, నే నెట్లు తాళఁగలను? నేను బహుభార్యావల్లభుడనై నను, నాకు నీయుందుఁ గలుగు ప్రేమమునకును, దదితరస్త్రీలయందుఁ దాత్కాలికముగాఁ గల్గు ప్రేమకును జాలభేదముండునుజుమా!

మెహ—ప్రేమ లిన్నిరకములుగలవి యుండునని నేనెఱుంగను.

సలీ—ఏదీ, నీవు నన్నుఁ గన్నారఁజూచి నాకు నీయుందుఁగల ప్రేమ మెట్టిదియో గ్రహింపుము. (సానురాగముగ నామెవంకఁజూచును.)

మెహ—(చిటునవ్వుతో ననురాగదృష్టులంబరపి యంతలోఁ జూపు మాడ్చి) నాథా! మీమెడయందు సదా కాంతులవెడఁజల్లు రతనాలహారమెద్ది? నేడు దానినేల తీసితిరి?

సలీ—(తడవిచూచుకొని) చెలీ! అవునుజుమీ! అదియెక్కడఁబడిపోయినదోకదా! నేను దీసికొనియుండలేదే!

మెహ—ఏమీ? తీయలేదా? దారిలో జాఱవిడిచితిరేమో! వెంటనే పోయి వెదకింపుడు.

సలీ—అందున్న నాయకమఃశి నాయకావరాజ్యపట్టాభిషేకసమయమునఁ దండ్రిగారిచ్చియున్నారు. దానిని బోగొట్టుకొందునేని, వారికిఁ జాలఁగోపమువచ్చును.

మెహ—మీరు పోగొట్టుకొంటిరనియు వారు నమ్మరు. ఏప్రియురాలి
కో బహుమానముగా నిచ్చియుందురని యనుమానపడుదురు.

సలీ—నిజమేనుమా! ఇక్కడ దడయక దానియ స్వేషణమునకై కడం
కేడఁగాక. నీవును దీనింగూర్చి బయలుబుచ్చనీయక నీయంత
నీవేవెదకబొమ్ము. (మెహర్ లోనికేఁగును. సలీము మెల్లఁగాఁ
దోటవీడివచ్చుచుఁదనలో) నే నామోహనాంగిపై మనసు
నిల్పికొని యామెహుపమునే ధ్యానించుచు వచ్చుచుంటిని.
అప్పుడప్రయత్నముగాఁ బదకముపైఁ జెయివైచితినిని యను
మానముగలదు. అయ్యెడ నాహారము చీలయాడి నేలరాలి
యుండును. అది యేనాకరునకో చిక్కియుండును. ఎవరికిఁ
జిక్కినదని తలంచి దండింతును! ముందుగా నేవళము పోయి
నమాటయే తెలుపఁగూడదేమో! ఏమైనఁగానిమ్ము. పోయి దుర్గ
రక్షకుల నరసెదఁగాక. (ఆలోచించి) అక్కటా! నూర్జహానుతో
సంభాషించుచుఁ దండ్రిగారొనర్చు పండితకవులసభ కేఁగనై
తినే! నన్నాసభకు రమ్మని ప్రార్థననై నతోడనే యాయన
చెప్పిపోయెనే! ఇంచుక యాలస్యమైనను వత్తునంటినే! ఆయన
నన్నుగూర్చి యేమని తలఁచునోకదా! ఇదియెట్లు కప్పిపుత్తు
ను? అన్నియుఁ జిక్కులే. కానిమ్ము. దైవమేగలఁడు. ఆవేశ
కేదో తోపింపకపోవునా? (నిష్క్రమించును. నదిరాపి
వేసించును.)

నది—(తనలో)

మ. అక్కటా! భాంతివశాత్మనైతి, నతఁ డట్లాలోచనామగ్నుఁడౌ
టకు నేనేతగుహేతువంచుఁ బలుకాడంజొచ్చితిన్, భృంగరా
జకిశోరంబు మరందమానఁడగు పుష్పంబొక్కటేయున్నె? రా
జకుమారుండు విరాళి నిల్వనగు కంఠజాతాక్షియొక్కర్తయా?

నృపసుతుఁ డట్లు దుగ్ధగతింబోవుట యొక్కసుందరి కొఱకని యెఱుఁగక వెంబడించితినే ! అక్కటా ! మోసపోయితిఁగదా ! (ఇంచుక యోజించి) ఆఁ ! ఇందుమోసమేమున్నది ? చక్రవర్తితనయుఁడు, రసికాగ్రగణ్యుఁడు. అట్టివానిపై వలపునిలుపు వనితలెందఱో యుందురుగదా ! వలపుపట్ల నెల్లరకు స్వాతంత్ర్యము గలదు. దానికై నేను జింతింపఁ దగదుగదా !

మ. హృదయక్షేత్రమునందుఁ బుట్టిన పవిత్రే చ్ఛాలతాంకూరమున బదిలంబొప్పుఁగఁబెంపఁజూచెద, జగ ! ద్భంఘుండు రాట్పుత్త్రకాంబుదము నాకయిపంపి తత్సదయద్భుత్పూతాంబువుల్ సల్లఁడే యుదితోత్సాహముతోవిరుల్ దొడఁగదే ! యొప్పారనేనాఁటికే (ఇంచుకయాఁగి) నే నిక్కడ నిట్టి వెజ్జియాలోచనములతో నిల్చి యుందునేని, నాధర్మము నెఱవేర్చకపోవుదునేమో ! శీఘ్రముగాఁ బోయి యమ్మగారి కీపండ్ల నిచ్చి వత్తునుగాక. మరల నాప్రభుని దర్శనములభించినపుడే యీరత్నసర మాతనికీయఁ బ్రయత్నింతును. ఇప్పుడేయీయవలెనా ?

(నిష్క్రమించును.)

అ నా ర్క లి.

ద్వితీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

రంగము—ఉద్వానవనము.

[ప్రవేశము- అక్కరు, మంత్రివీరబలుఁడు, కవులు. అక్కరు పట్టపాపుపై నాసీనుఁడైయుండును. చెంత వీరబలుఁడు కూరుచుండును. ఎదుటఁ గవులు కూర్చుండియుందురు.]

అక్క—కవిపుంగవులారా ! నిన్నటిదినంబునఁ గేవల వ్యంగ్యప్రభావలైన కవనములంగూర్చి ముచ్చటించి కొన్నిసమస్యలను బూరింపఁగల్గితిమి. మీ శేముషీవిశేషము మిగులఁ గొనియాడఁదగినదని యెఱింగితిమి. నేఁడుకూడ నొకచిన్నిసమస్యనిత్తుము. దానిని మీర లయిదునిముసములలోఁ బూరింపవలయు. మేముగూడఁ బూరింపయత్నింతుము.

వీర—ప్రభూ ! తా మింతకుముందే యొకసమస్యను బూర్తిచేసికొని వచ్చి, కవుల నోడించుటకుఁ రెండునిముసములలోనే ముగించితి మందురేమో !

అక్క—నీ తెలివికి మెచ్చితిమిగాని, మేమట్లు మోసమొనర్తుమనియా నీయూహ?

వీర—తా మీయబోవు సమస్య నేను గోరువృత్తముమీఁదిదై, నే నిచ్చు ప్రాసముగలదై యుండునా? అప్పుడు తాము మోసము చేయువారు కారని నమ్మగలము.

అక్క—అటులే కానిమ్ము. నీ కేప్రాసము కావలయు? ఏవృత్తపాదమి మ్మందువు? సీయభీష్టమే తీర్తుముగాక. వయస్సుని సంతస పెట్టుటయే మాకును నిష్టముగదా?

వీర—(ఆలోచించి) ‘ఘ్న’ ప్రాసముమీఁద నొకమహాస్యగ్రాహద మిండు.

అక్క—ఆశువునందు దుష్కరప్రాసములును, మూలలనుండు వృత్తములును నడుగరాదని యెఱుంగవా?

వీర—అట్లులైనఁ దేలికదగు లకారప్రాసముమీఁద నొక మత్తేభవృత్తపాదమిండు. మీసమస్య ముగిసినతర్వాత నేనుగూడ నొక సమస్యనిత్తును.

అక్క—నీవుకూడ నట్టివృత్తమును బ్రాసమునే యవలంబింపవలయుఁజూమా!

వీర—చిత్తము.

అక్క—(ఇంచుక యోజించి) ఆఁ! కుదిరినది.

“ఫలకాలఁబున నిన్నుఁజూచి నగనా! పల్కాఱు పల్పిచ్చుచుక!”

దీనిని బూరింపుఁడు. మేమును బూరింపఁ బూనెదము.

కవిI—ఏలినవారు మహాప్రతిభావంతులు. మే మెంతటి యాశుధార గల్గవారమైనను దమతోఁ బోలఁగలమా?

కవిII—(లేచి యాశువున)

చ. నిముసముతోఁ గవిత్వమును! నేర్పునఁ జెప్పఁగలాడనంచు గర్వమున వచించు సత్కవియు! పంపలెంగద యకాదలం బ్రభూ

త్తముల సమక్షమందు, బహుధాప్రతిభాన్విత చక్రవర్తితో
సమముగఁ బద్యము న్నుడువశక్యమ మాదృశపండితాభిక్షేన్?

అక్క—మీసౌజన్యముచే నిట్లు పలుకుచున్నవారలుగాని, మీపాండి
త్యములో మాదెన్నవవంతు?

కవిIII కం. పండితకవిపుంగవస

నృండలిలో మండనంబు ! మాప్రభువనుచు
గండుకవుల్ సైతము మిముఁ
గొండాడుచు నుండుగాదె ! కోవిదచంద్రా !

కవిIV కం. సరసకవీంద్రోజ్వలమణి

సరమున మాచక్రవర్తి ! సర్వవిధములన్
దరశంబై యొప్పుననుచు
సరసుల్ వచించిరి పలుసారులు సభలన్.

అక్క—కవిసింహులారా ! మీపొగడ్తలకేమిగాని, యింక సమస్యా
పూర్తి గావింపఁ బ్రయత్నింపుడు.

వీర—ప్రభూ ! పొగడ్తల కలవడినవాక్కే కవిత్వము. ఏలికలవలని
చీవాట్ల కలవడినదే యుద్యోగము !

అక్క—నీ కీనడుమ నట్టిచీవాట్లు తక్కువగానే ముట్టుచున్నవి. ఇంక
మీఁద నీకు వానిని ముగ్ధురముగా ముట్టఁజెప్పఁ జూతుములే.

వీర—స్వామీ ! తమచీవాట్లు పెసరట్లకన్న నాకు హితవులైనవి.
తా మెంతముగ్ధురముగా ముట్టఁజెప్పినను నాకుఁ జాలునని
నానోటితోననను.

కవిI—(లేచి) సార్వభౌమా ! దీనిని జిత్తగింపుడు.

అక్క—ఏమి ! గడుపు ముగియకుండఁగనే పూర్తిఁజేసితిరే ! ఏది
చదువుడు.

కవి I —

మ. చిలుకా ! క్రోతులనిండనేయుచువచ్చు ? సిగ్గితయుక్లేక ? మా
టలువచ్చుగదయంచు దోచినటు లాశంజెల్లునా ? పండ్లదొం
గిలుట 5 నేర్పినదీవకాదె ? పలుగాఁకీ ! తాళుమీ, యంశుమ
త్ఫలకాలంబున నిన్నుఁజూచినగనా ! పల్కాఱు పల్వీచ్చుచున్.
ఒకకోఁతి యొకరియింటఁ జొరబడి యందుఁగలపండ్లను దొంగిలికొని
పోవుచుండ వాఁకిటఁ బంజరములోనున్న చిలుకమాచి దానినధిక్షే
పించినది. దానింఁగాంచి క్రోఁతియిట్లు బదులుచెప్పి పండ్లతో నావలికిఁ
బాటిపోయినది.

అక్క—బాగు. లలితపదములతో ధారాశలైలినే రచించితిరే !
మెచ్చితిని.

వీర—సార్వభౌమా ! అందు నంశుమత్ఫలమని చెప్పటలో విశేష
మెద్దియు నాకు గోచరింపదు. అదిగాక చిలుకల కరంటిపం
డ్లపై నెక్కువ మక్కువ లేదేమో యని నాయనుమానము.

అక్క—వయస్యుఁడు చెప్పినమాట సత్యమే. అయినను బద్ధము
కొనియాడఁదగిన కీతినే రచింపఁబడినది. మఱియెవ్వరేని
పూర్తిగావించిరా ?

కవి II—దేవా ! ఆలకింపుఁడు.

మ. చెలియా ! కూతులపైని నీ కతిశయిఁచెన్నోహమం చాడుదే ?
లలనా ధర్మమెఱింగియున్న నిటుపల్కఁ జాలుదే ? దౌహృదం
బలరెన్నీకుఁ దినంగనుండి రుచులే-లా ? రేపు సత్పుత్రికా
ఫలకాలంబున నిన్నుఁజూచినగనా ! పల్కాఱు పల్వీచ్చుచున్.

అక్క—ఏమీ ! ఒక పౌఢాంగన యొకముగ్ధాంగనంగని యిట్లు వచి
చినదా ? లెస్సఁగానే చెప్పితిరి. కల్పితాంశమును బాగుగనే
యున్నది.

(నదిరా య త్తటిఁ బుడ్లతట్ట తలపైనిడుకొని యాదారిని బోవును.)

వీర—మహాప్రభూ ! తమకన్నియు లెస్సఁగానే కన్పట్టును. ఉత్తమ
 (స్త్రీ) లెచ్చటనైనఁ బల్కిచ్చి నవ్వుదురా ? అది పొరపాటు
 గాదా ?

అక్క—“ఏకోహిదోషో గుణసన్నిపాతే । నిమజ్జితేందోః కరణేష్యి
 నాంకః” అని కాశిదాసమహాక్షవి చెప్పియున్నాఁడు గదా !
 ఒక్కయల్పదోషమును బాటించరాదు. మంచియెక్కువగా
 నున్నప్పుడు దానినే గమనింపవలయును. (నదిరా వంకఁజూ
 పుచు) కవిపుంగవులారా ! ఆయెదుటఁ గన్పట్టు సుందరాంగిని
 గాంతురేని మీసమస్య తేలికగాఁ బూర్తిగావింపనగును.

కవి II—ఏలినవారు నాపద్యమును జిత్తగింతురు గాక యని వేడు
 చున్నాను. తమ యుపదేశము ననుసరించియే రచించితిని.

మ. “ఫలరాజం బనుపేరుగాంచితి, మహాస్వాదుస్వభావన్, మహీ
 తలమెల్ల న్నను గౌరవించు,”నని చూతంబా ! వచింతే ? భిష
 క్కులఁ బ్రశ్నింపుము, చూతదాడిమల బాగులైల్లమా, సంతమ
 త్ఫలకాలాబున నిన్నుఁజూచి నగనా ! పల్కాట పల్విచ్చుచుకా.

అక్క—మేలు. ఇది చూతదాడిమల సంవాదమా ? కాని యాసుందరి
 చూచి మెచ్చునది యొకపుష్పవిశేషమే !

వీర—భిషక్కులఁ బ్రశ్నింపుమనుటలోఁ గవి యభిప్రాయప్రకల్పి
 మంతగాఁ గనఁబడకున్నది. చూతములోనుండు గుణవిశేషము
 దాడిమకురాదు. దాడిమలోనుండు గుణాతిశయము చూతము
 నకు రాదు. ఒకప్పు డొకటి, మఱియొకప్పు డింకొకటియుఁ
 బధ్యవస్తువులు.

అక్క—రెంటిలో దాడిమ సర్వభాష్యము గదా ?

వీర—ఏలినవారు క్షేమగాఁ బలుకుచున్నారు. సర్వథా పశ్యమనియా,
తేక, సర్వథా అపశ్యమనియా తమ యభిప్రాయము ?

అక్క—నీ యాక్షేపణముల కేమిలెమ్ము. (నాలవవానిఁ జూచి)
అయ్యా ! మీరు పూరించితిరా ?

కవి IV—భూమిశా ! నేను కేవలపురాణగాధ యొండెత్తుకొని
సమస్యను బూరించితిని. చిత్తగింపఁ జార్జించుచున్నాను.

మ. తులవా ! సాధ్వీమహీజ, కారనిలుపకో ! దోషంబుగాదే ! మహా
త్ములు శ్రీరాఘవు లిర్వరుంగినిసి బంగిధుశ్రేణిలో నిన్ను భూ
తలపాతం బానరింతు, రంత భవదాద్ధత్యంబు చల్లాలు దు
ష్ఫలకాలంబున నిన్నుఁ జూచి నగనా ! పల్కాటు పల్విచ్చుచున్.

అక్క—అహా ! బాగుగానున్నది. ఇట్లు లోకవానరుఁడు రావణునితోఁ
బల్కియుండఁబోలు ?

కవి IV—హనుమంతుఁడే పల్కినట్లు లూహించి వాసితిని.

వీర—కోఁతిపల్కుట గావునఁ బల్పిచ్చి శబ్దము సార్థకముఁ జేసితివి.
ఇక సార్వభౌములపద్దెమును విందుముగాక. అవల నాసమ
స్య నెఱింగింతును.

అక్క—మీరందఱు మఱియొక్కసారి యా నారీమణి వంకఁ జూడుఁడు.
ఆమెను జూచిన నామను నాశుకవిత్వముఁ జెప్ప బుద్ధిపుట్టు
చున్నది.

తే. గీ. మబ్బుచీర ముసుఁగు పవమాన యవకుఁ
డొత్తిగింపఁ బరీక్షినిగ్గు ! లొప్పమేన
సాంధ్యలక్ష్మీయుం బోతె నెసంగుచుండె
నన్యకాంతుల నీరు చానాతిమిన్న.

కవులు—అహా ! ఏమి సార్వభౌముల కవితా మాధుర్యము !

వీర—ముదుసలులే యిట్టి శృంగారవర్ణనములయం దాసక్తిజూప సగమునరసిన నాకేల యట్టి ధోరణిపుట్టరాదు ?

అక్క—ఇక నాపద్యమును జదివెద. దీని రచనకాకనఁబడు యువతి స్థితియే కారణమని యెఱుఁగుఁడు. ఆమెచేత గ్రహించినది దాడిమకోరకము. ఎదుటఁజూచి వింతపడునది మల్లెపువ్వు. ఒకటి వికసించి సౌరభము లీనుచున్నది. ఇంకొకటి సగము విడిచి సౌమ్యకాంతులు వెదఁజల్లుచున్నది. రెంటికిఁ గలభేద మే యామెయరయుచు నచ్చెరువొందుచున్నది. ఆయచ్చెరువా టునాసమస్యపూరణమునకు మిగులననుకూలించినది. వినుఁడు.

మ. లలితామోద మరందసంపదలు గల్గన్ మల్లికా ! గర్వసంకలనక నవ్వుదె ? తేటితేని యనురాగస్ఫూర్తికింజాలు సత్కులసాఫల్యముఁ గాంతు, రాగయుతనౌదున్, సీకు లేవవ్వి, మతఃఫలకాలంబున నిన్నుఁజూచి నగనాఁపల్కాఱు పల్వీచ్చుచున్.

వీర—అని యిట్లు లెవ్వరు పల్కుచున్నవారో ?

అక్క—దాడిమకోరకము.

కవులు—ఆహా ! ఇది కవనమా, యిక్కురసమా ?

వీర—ఇక్కురసమో యల్లపురసమో తెలియఁజేసెద. నే నిచ్చు సమస్యకూడఁ బూర్తిచేయుఁడు. ఇదే కడపటిపాదము. తేఁ డిచ్చిన ప్రాసముతోనే యట్టి వృత్తపాదమే యిచ్చుచున్నాను.

“చలివేళం జెలిలేని జన్మము వృథాఁచంచద్యయశ్శాలికిన్.”

అక్క—వయస్యా ! వారు సీమస్యఁ బూరించులోపల మన మాకాంతామణి నిటు లొకసారి పిలిపించి యామె నేను దలఁచు నభిప్రాయముతోనే యచట నిలిచినదో లేదో పరీక్షింతము.

వీర—చిత్తము. అటులే చేయవచ్చును. కాని తాముఁగూడ నాసమస్యను బూర్తిచేయరా ?

అక్క—ముసళులమని నీవే పల్కితివిగాదా ? ఇట్టి శృంగారసమస్యలు
ముసళుల కెట్లు సరిపోవును ?

వీర—సరిపోకేమి ? సరిపోకున్న, నిప్పు డాసుందరి నెందులకు
రమ్మందురు ?

అక్క—(కన్ను లెఱ్ఱి జేసి) అధికప్రసంగముచేయక యీమె నిటు
రావింపుము.

వీర—(భయము నటించుచు) చిత్తము. ఓరీ, సేవకా ! ఆదాడిమ
వృక్షముకడ నిలిచిన స్త్రీని బ్రభువువారు రమ్మని నెలవిచ్చు
చున్నారని తెలిపి కొనిరమ్ము.

కవి I—ఆర్యా! మంత్రీపుంగవా! తా మిచ్చినసమస్య నిట్లు పూరిం
చితిని.

మ. ఎలఁ బ్రాయంబు గలాడె, వందమున నెంతేగ్రీమంతుండైనై
లలితైశ్వర్యధురీణతం బరఁగి యుల్లాసంబుగానుందు, వెం
దుల కీరీతిగ బ్రహ్మచారివయి నీతుంబొంది దుఃఖంతు, వీ
చలివేళం జెలిలేనిజన్మము వృథా ! చంచద్వయశ్శాలికిఁ.

వీర—భేష్! బాగుగాఁ జెప్పితివయ్యా! నీతుబాధ దుప్పటిఁ గప్పు
కొన్నఁ దీటునుగదా. చెలి యెలకావలయునో విప్పిచెప్ప
నైతివే!

కవి I!—అయ్యా! నాపద్యము వినుఁడు.

మ. తలిమంబు బరిరంభమొంది పటుచింతంగూర్క నీకేల? పెం
డిభిభార్య న్బిలిపింపరాదె! యిటు లొంటిన్ యావనంబెల్లఁగు
శలసావాసమునందుఁ బుచ్చి నయశీలక దార నేడ్పింతువా?
చలివేళంజెలిలేని జన్మము వృథా ! చంచద్వయశ్శాలికిఁ.

అక్క—ఇది నీతిదాయకమై మనోజ్ఞమైయున్నది.

వీర—మనోజ్ఞత కేమిలెండు! “మంచపుబట్టెను గాఁగిలింఁచుకొనుట యేల” యన్న మాటయేగదా. యేలినవారి కంతమనోజ్ఞత గల్గించినది?

కవిIII—సచివా! నాపద్దెమును వినుఁడు. ఇది తమ కించుక రుచింప వచ్చును.

మ. వెలయాం డెందఱో పెక్కుభంగులను సేవింపఁ మహోత్సాహాలీ
లలఁ గ్రీడించెడు నీవు నేఁ డిటులఁ గాలక్షేప మొక్కండవే
సలుపం గారణమేమి? మిత్రము! యహో! ! సన్నాసివైతే? పురే
చలివేశం జెలిలేనిజన్మము వృథా ! చంచద్వయశ్శాలికిఁ.

వీర—ఇది కొంచెము నచ్చినది. “భంగుల” శబ్దము చక్కఁగాఁబడి నది. పురేపద మన్యదేశ్యము కాఁబోలు. చాలుననియా నీ యర్థము?

కవిIII—చిత్తము.

కవిIV—నాపద్య మెట్లున్నదో తెల్పుఁడు. మేనక విశ్వామిత్రునితో నిట్లన్నది.

మ. కలకాలంబుఁ దపంబుసల్పుటయె ముఖ్యంబుఁ చు నూహింతువా?
యిలవై సౌఖ్యములందుఁబెప్ప, డలవాణిశుండుమాత్రంబు భా
మల కాసింపఁడె, చాలు, రమ్మిక ననున్మన్నించి కైకొమ్మియీ
చలివేశం జెలిలేనిజన్మము వృథా ! చంచద్వయశ్శాలికిఁ.

వీర—అయ్యా! నీకుఁ బురాణగాథలేకాని స్ఫురింపవా? ప్రకృతినుండి సౌందర్యమును గ్రహింపఁగలశక్తి నీకు లేదన్నమాటయే. ఇందాఁక ప్రభువులసమన్యకును పురాణగాథయే యెత్తితివి. అమరసూతుఁడవు కాఁబోలు! అదిగాక మేనక వసంతర్తువు నందు విశ్వామిత్రుని తపంబుఁ జెడిచినటుల గ్రంథములందుం డఁగా, నీవు హేమంతర్తువుపెట్టితివేమి?

అక్క—నీ కన్నియుఁ దప్పులుగానే కనఁబడును. ఏదీ నీపద్దెమును జదువుము.

కవులు—అమాత్య శేఖరుల పద్యమును వినఁ దత్తరపడుచుంటిమి.

వీర—మీరును సార్వభౌములును నామనస్సును గలఁచుటచే నాపద్దె మంతరసవంతముగాఁ గుదురకున్నది. అయినను జదివెద. వినుఁడు.

మ. అల కాశ్మీరపునేలువక వెనుకఁ ద్రోయఁజాలు మేలెవ్వు నీఁ గలదైయొప్పు హిమంతవేళల, నిదా ! ఘుంబపు నీహారపుం జలమట్టుల్ గడుతైత్యమిఁగలుగు, నీజాయామణి స్వీడితే? చలివేళం జెలిలేనిజన్మము వృథా ! చంచద్యయశ్శాలికోక.

అక్క—నీపద్దె మంతమాత్రమును మేము మెచ్చుకొనము. అందఱును మెచ్చునట్లు కవితసేయుట యితరులకైత నాక్షేపించుట యంతటి తేలికపనిగాదు.

వీర—నన్నుఁ జీవాట్లుపెట్టుట కేలికలకు సందుదొరకినది. దాని కేమి గాని యదే తమరు కోరు యువతివచ్చినది. ఆమె నేదో యడి గెద మంటిరిగదా, యడుగుఁడు.

[భటునితో నదిరా ప్రవేశించును.]

నది—(భయము, సిగ్గు నటించుచు నిలుచును.)

అక్క—(తనలో) ఆహా! యేమి యీవనితలావణ్యము! ఎవరిపిల్లయో కదా? సద్వంశసంజాతవలెనే కనఁబడుచున్నదే! నీల యీ దాస్యవృత్తి కొడంబడినదోకదా? అయినను దెలిసికొందుఁ గాక. (ప్రకాశముగా) అమ్మాయీ! నీ వెవరిదానవు? ఎందుల కీదారిని బోవుచుంటివి?

నది—(తలవంచి) వృథా! మాది పారసీకదేశము. నే నొకగౌరవవంశమునఁ బుట్టినదాననే. కాని కాలము దప్పివచ్చుటచే ఖాను

మారుగారి యింట దాస్యమునకుఁ గుదిరితిని. ఆయన యా
జ్ఞపై నీకోటలోఁ బ్రవేశించితిని.

అక్క—నీతలపై నున్న తట్టలోనిదియేమి?

నది—దాడిమఫలములు.

అక్క—ఎవరికొఱ కాఫలములు?

నది—దివాణమువారికొఱకే.

అక్క—సరియే. నీ వింధాక నాదాడిమవృక్షముకడ నివ్వెఱవడి నిలి
చితివి. కారణమేమో చెప్పునువా?

నది—ఆచుట్టుఁబట్టులనుండు పువ్వులసాగసును జూచి యానందించు
చుంటిని.

అక్క—అంతమాత్రమేయగునా? నీవు దాడిమకోరకము చేతఁబట్టి
యెదుటి మల్లికాకుసుమమువంక నొకపరి, చేతిలోనికోరకము
వంక నింకొకపరి చూచుచుంటివే! ఏయద్దేశముతో?

నది—(చిఱునవ్వుతో) నా కేవలవెఱ్ఱియద్దేశములు కలిగి యిట్లు
చూచితిని.

వీర—ఆవెఱ్ఱియద్దేశములేవో చెప్పు. భయములేదులే. పృథువా రే
మియుఁ దప్పగాఁ దలఁచరు. వీలయిన నీకోర్కీ నెఱవేర్తురు.
చెప్పు.

నది—(దరహాసముతోఁ దలవంచి) నరనాథా! ఒకతుమ్మెద మల్లెపై
వాలి మకరంద మాస్వాదించుచున్నది. మల్లె వికసించియున్నది.
దాడిమముకుళ మరవిడియున్నది. అప్పు డాముకుళము నభి
ప్రాయ మెట్టులుండునోయని తలపోయుచు నిలిచితిని.

వీర—సెబాస్! ఏలినవారు నీహృదయము లెస్సఁగా గ్రహించి నీ
యభిప్రాయమున కనుకూలించు పద్ధతి మొకటిరచించిరి. “రవి
గాననితోఁ గవిగాంచునేకదా” యన్నమాట యిటు విక్రువ

మయ్యెను. పృథువరులు మఱియొక్కమరి యాపద్దైముం జదివి
యీసుందరి నలరింతురుగాక యని వేడుచున్నాము.

అక్క—(ముసిముసినవ్వులతో) అట్లేకానిండు. మీకోర్కియేతీర్తుము
గాక. సుందరీ! వినుము. (మరలఁ బద్దైముం జదువును)

నది—(అశ్చర్యపడుచుఁ దనలో) ఆహా! ఏమి యీప్రభువుప్రతిభ!
'తేటితేని' యని పల్కుటలో నాహృదయగతాభిప్రాయమెల్లఁ
జూఱకొనలేదుగదా? లేదు లేదు. నాబాహ్యచర్యనే యీతఁడు
గ్రహింపఁగల్గియుండును. తేడుశబ్దము ఘణాక్షరన్యాయ
ముగా నా యాంతరంగికాభిప్రాయమున కన్వయించినది.

అక్క—ఏమి, మాటాడవు? నీయుద్దేశమునకు మాపద్దై మతికినదా?

నది—ప్రభూ! ఏలికలు నాయుద్దేశమును బరిపూర్ణముగా గ్రహింపఁ
గలిగిరి. నివ్వెఱపడి యేమియుం బలుకలేకున్నాను.

అక్క—నీమాటలపొందికయు, నీనడలతీరును మాకు ముదముం గూ
ర్చినవి. నీవు మాకోట నుండఁదగినదానవుగాని, ఖానుమూరు
వంటి పేదవానియింట నుండఁదగవు. నీ కిదివఱకెట్టిపేరున్నను
నేటినుండి నీకు దాడిమకోరక మను నర్థమిచ్చు "అనార్కలీ"
యను నామమీడితిమి. నీవిఁకమీఁద ఖాను నింటికిఁ బో నక్క
ఱలేదు. మాకోడలగు నంబరరాజకుమారికడ నుండుము,
పోమ్ము.

నది—(వంగి సలామొనర్చుచు) ప్రభూ! కృతార్థురాలను. (మెల్లఁగా
నడచిపోవును)

అక్క—(నదిరావంకఁ జూచుచు) వీరబలా! ఇది నిక్కముగా మనదివా
ణములో నుండఁదగినదే సుమీ!

వీర—అది యుండఁదగినది. ఏలినవా రుంచుకొనఁదగినది. (నవ్వును)

(తనలో) మీరుగాకున్న మీకొడుకు పోసీయఁడులెండు. ఆతఁ
డొకడు మృత్యువాడా?

అక్క—నీపరిచయముల కేమిలెమ్ము. నేటికిఁక సభఁజాలింతము.
కవులను యథోచితముగాఁ బాఠితోషికములచేఁ దృప్తిపఱు
పుము.

(తెరపడును)

ద్వితీయరంగము.

రంగము—ఉద్యానవనము.

[ప్రవేశము—సలీము]

సలీ—అక్కటా! మృణిమాల నెచ్చట జాఱవిడిచితి నోకదా! మఱియే
యితరసరముపోయినను, నే నంతగా విచారించియుండను.
నాజనకుఁ డేదిభద్రముగాఁ గాపాడుకోవలయునని నన్ను శా
సింఁచెనో యదియే పోనా? ఏమిదుర్దినములు వచ్చినవి! ఎందఱి
నడిగినను మే మెఱుంగమనువారేగాని, యెంతయాసపెట్టినను
నెట్లుభయపెట్టినను, నావస్తువు నాకిచ్చువారు గాన్పింపరైరి.
ఓ. నవయువతీమణిం గనిన ! నాటనుగోలఁ జలించియున్న మ
త్స్యమిమలమానసాంబుజము ! పై మెహరున్నిసవేడియూరుపులో
దవిలి యొకింతవాడె, నవు ! లన్మృణిమాలికపోయియుంట ను
ద్భవమగు తాపనాయువులు ! తత్సుచుము న్వసివాల్లవారైడిక.

[ప్రవేశము—ముండ్లు భటుఁడనడువఁ

జక్కవచ్చియు వీరబలుఁడును.]

వారుగో జనకులు! వారు కవిత్వగోష్ఠి నెఱిపి మరల నగరికిఁ జనుచున్న
వారు కాఁబోలు! (తండ్రి సమీపింప వంగిసలామొనర్చును.)

అక్క—(ఆగి) కుమారా! ఏల యిచ్చట నుంటివి? నేటి పండిత
సభకు నీవు రాలేదేమి?

సలీ—తండ్రీ! యువరాజుపట్టాభిషేకమునాడు తాము నాకొసంగిన
మఃశిమాల యెచ్చటనో జాతవిడిచితిని. దానిని వెదకించుచు
దిరుగుచుంటుంటే సభకు రాజాలకుంటిని.

అక్క—ఏమీ! ఆమఃశిమాలయే పాతవైచితివిగా?

సలీ—చిత్తము. (సిగ్గుపడి తలవంచును)

అక్క—(సాభిప్రాయముగా) పొరపాటున నెవ్వరికేని యిచ్చియుంటి
వేమో జ్ఞప్తికి దెచ్చుకొమ్ము.

వీర—అవునుబాబూ! తమరు విహారసమయమున నెచ్చెలుల కెవ్వరి
కేని యిచ్చి మఱచియుండవచ్చును. (ముసిముసినవ్వులు
నవ్వును.)

సలీ—వీరబలా! విహారములేదు, వ్యవహారమును లేదు. నీవు నెచ్చె
లులని చెప్పటలో ధ్వని నేను గ్రహింపలేదనుకొంటివా?
చాలు నూరకుండుము.

అక్క—కుమారా! ఊరక వయస్సునేల చీదరింతువు? అతడు
శేషకమాటలవాఁడుగావున, నట్టిమాట లాడుచునేయుండును.
ఆమాటల కేమిగాని, ద్వారపాలకులను, దదితరభటవర్గమును
బిలిపించి యరయలేకపోయితివా?

సలీ—ఆరసితిని. ఎల్లరును నెఱుంగమనియే తెల్పిరి.

(ప్రవేశ మనార్కలీని బట్టకొని సోఫియాయు, నొక భటుఁ
డును.)

భటు—(సలామెనర్చి) సర్కార్! ఈపండ్లమ్ముమానిసి యువరాజు
గారి మెడహారము దొంగిలికొని పోవుచుండఁ బట్టకొంటిమి.
ఏమిచేయుమని నెలపు?

సోఢి—మహాప్రభూ ! నయమున, భయమున, మేమెంతగా నడిగిను, నిది హారమిచ్చుటకు సమ్మతంపలేదు. అంతచేయునదిలేక తమ సన్నిధికిఁ గొనివచ్చితిమి (అపవారించి, తనలో) నాయంట దాసిగానుండిన నీవు, నాతోఁబాటు సమస్థితియందుండ, నేను సహించి యూరకుందుననుకొంటివా ? సిడాంబికాకారమును జూచి భ్రమపడి చక్రవర్తి నీకంతఃపురదాసీత్వ మిచ్చినను, నదిసాగుననుకొన్నావా ? ఇన్నాళ్ళనుండి కనుపెట్టుకొనియున్న, మేము మన్నుగొట్టకొనిపోదుమనుకొంటివా ? చూడు, నిన్నిప్పుడే కోటనుండి వెడలఁగొట్టెఁతును.

సలీ—(అనార్కలీవంక నాప్రాయమునఁ దేటిపాఱఁజూచుచుండును.)

అక్క—(తనలో) ఏమీ ! ఈచిన్నది యిందాఁక పండితసభకు వచ్చి యున్న సుందరియేకదా ? దీనిముఖమందుఁ గాపట్య మేకోశమునను గనఁబడదే ! ఇది దొంగతనముచేసియుండునా ? ఇది దీనిపనియైయుండదు. ఇందేదో మర్మముఁడును. అయినను దెలిసికొందుఁగాక (ప్రకాశముగా) అమ్మాయీ ! ఇందాఁక మే మనార్కలీయను బిరుదమిచ్చిన చిన్నదానవుకావా ?

అనా—చిత్తము, మహాప్రభూ !

అక్క—నీ వీదొంగపని చేసితివా ? సత్యము వచింపుము.

అనా—నే నేపాపమును నెఱుంగను. నేను దమకడ సెలవుఁగైకొని జనానాలోనికిఁ బోవుచుండ, నా కాసోఢియాగారు కనఁబడిరి. ఆమెతో, “అమ్మా ! చక్రవర్తిగారు నన్నిఁక సంబరరాజకుమారిగారి కడనుండుమని యాజ్ఞనొసంగిరి. ఉమారయ్యగారి తో నాయుచ్చస్థితినిగూర్చి మనవిచేయుఁ” డంటిని. ఆమె నా వంకఁ గొఱకొఱలాడుచుఁజూచి, “నీకిక్కడ సాగదు. పో” మ్మనిరి.

సోఫి—ప్రభూ ! ఇదంతయుఁ గల్పనయే.

అక్క—ఆమె చెప్పనది చెప్పనిమ్ము. నీ వెందుల కడ్డమువత్తువు ? అనార్కలీ ! తర్వాత ?

అనా—అంత నేనేమియు మాటుపలుకక నగరికరుగుచుంటిని. ఈ యమ్ముగా రాసోదరునితో గుసగుసలాడుచుండిరి. నాకెందులకని నేను లోపలి కేగితిని.

సోఫి—స్వామీ ! ఇదియు నసత్యమే.

అక్క—నీవు నోరుమూయుము. ఆమె చెప్పనది సాంతముగా విననిమ్ము. ఆవల ?

అనా—నేను మరలి వచ్చుచు నాసోదరుని యువరాజైక్కడనని యడిగితిని. అతఁ డెందులకన నాకు దొరకినహారము సమర్పించుట కని చెప్పి హారమును జూపితిని.

అక్క—నీ కీహార మెట్లు దొరకినది ? అది యువరాజు దని నీకెట్లు తెలియును ?

అనా—ప్రభూ ! నే నవ్వలిపూఁదోట పక్కనుండి జనానాలోనికిఁ బోవుచుండ యువరాజుగా రావంక నెక్కడికో తొందరగాఁ బోవుచుండిరి. అప్పుడు వారిమెడనుండి యీహారము జూచినది. నేను దానినిదీసి వారి వెంబడిఁజని తిరుగ నీయఁజూచితి. కాని వారి గమనవేగము ననుసరింపఁజాలక వెనుకకు మరలి, మరల పొరిదర్శనము లభించినపుడే యీయవచ్చునని సరము నాసర సనే యుంచుకొంటిని.

అక్క—భటునకు హారముఁ జూపఁగా నతఁ డేమనెను ?

అనా—అతఁడు నాతోఁ బరియాచకములాడి దానిని బుచ్చుకొన యత్నించెను. నేను బ్రభువులతోఁ జెప్పుదునంటిని.

భటు—సర్కార్ ! అంతయు అబద్ధము.

అక్క—ఓ ! నోరుమూయుము. పిమ్మట నేమిజరిగినది ?

అనా—అప్పు డీతఁడును సోఘియాగారును మరల గుసగుసలాడి నన్ను బంధించి తమకడకుఁ గొనివచ్చిరి. ఇదిసత్యము. ఇంతకన్న నే నేమియు నెఱుంగను. ఇదే నాకు దొరకిన రత్నసరము.

(చక్క)వర్తి కిచ్చును)

అక్క—(పుచ్చుకొని కొంతసేపు యోజించును.)

సోఘి—సర్కార్ ! మేము గుసగుసలాడుట జరుగనే లేదు. ఇది తన తప్పు కప్పిపుచ్చుకొనుటకుఁ బన్నినపన్నుగడ. ఎట్టులైన వస్తు వీయక తప్పదుగదా యిఁక దాఁపనేలయని యీకథ పన్నినది.

అక్క—నే ననార్కలీ చెప్పినయంశములే నమ్మితిని. ఆమె నిరపరాధిని, మీరే కపటస్వభావముగలవారలని నాకుఁ దోచినది. పాపము, కొత్తగా మన యూడిగమునకు వచ్చినదాని నాదరింపవలయుఁ గాని, సోఘియా ! యిట్లు బెదరింతువా ? ఓరీ ! నీవుకూడ దానికుట్రలోఁ జేరితివా ? జాగ్రత్త !

భటు—బాబూ ! బుద్ధి, బుద్ధి. రక్షింపవలెను.

అక్క—సరే. మీ రిరువురును బొండు. వెంటనే పొండు. (వారు పోవుదురు) అనార్కలీ ! నీవు యువరాజును వెంబడించితి నంటివి. ఎందఁక వెంబడించితివి ? అతఁడెగ దేఁగెను ? అందుఁ గూడ యథార్థము పల్కి మాకు ముదముం గూర్తువేని నీకు గొప్ప బహుమానమిత్తుము.

అనా—స్వామీ ! నే నాకనఁబడు పూఁదోటదాఁక వారిని వెంబడించితిని. వారందుఁజొచ్చి—(పలుకకూరకుండును. సలీము వంకఁ బ్రక్కచూపులు చూచును.)

సలీ—(తనలో) కొంపదీసి యిది నాగుట్టు బట్టబయలుచేయదుగద ? ఇదియంతయుఁ గనియుండ నోపు ! దైవమా ! నా కిప్పుడేది దారి ?

అక్క—చొచ్చి యేమిచేసినాడు ?

వీర—బాబూ ! తమ రట్టి ప్రశ్నము లడుగఁగూడదు. (ప్రక్కఁజూచి నవ్వును)

అనా—(తలవంచి) చొచ్చి యువరాజు లేమిచేయుదురో నాకెట్లు తెలియఁగలదు ? (మరల సలీమువంకఁ జూచి) కవాటము బంధింపఁబడియుండుటచే, లోనికిఁ బోఁజాలకుంటిని.

అక్క—కవాటము కాచఫలకములతోనే యమర్పఁబడినది కదా, యాతఁడం దేమి చేయుచుండెనో యేల యరయకుంటివి ?

అనా—మావంటి దాసీ జనమట్టి పనిచేయఁదగునా ?

సలీ—(తనలో) అమ్మయ్యా ! నాప్రాణము లిప్పుడు గూటఁబడినవి. దైవము నామొరాలకించి నాకనుకూలవచనములే యీమెచేఁ బ్రేరేపించినాడు.

అక్క—చానా! నీవు మిగుల నిపుణువు. నీనేర్పునకుమెచ్చితిని. నీకిదే బహుమానముగొనుము. (మెడలోనిముత్యాలసరమిచ్చును)

అనా—(అందుకొని, వంగిసలామొనరించి) ప్రభూ! ధన్యురాలను.

అక్క—సలీమ్! నీవిక నారహస్యోద్యానములలోనికిఁబోకడలు మాని వేయవలయును. ఈమె నీమర్యాదఁగాపాడినను, నాకుఁ గావలసినదంతయుఁ బూర్తిగా నర్థమైనదనియే యెఱుంగుము. నీవు నాయాజ్ఞను బాటించువని దృఢముగా నమ్మెద.

(వీరబలాక్బరులు పోవుదురు.)

సలీ—(వారిపోకఁగాంచి) సుందరీ! నాడు ని న్నామసీదుమెట్లైఁ గట్టసితియందుండఁగాంచితిని. నాటినుండి నీమూర్తి నాహృదయఫలకమందుఁ జిత్రింపఁబడియే యున్నది. ఇప్పుటి మీ సంభాషణమువలన, నీవు మాదాసీవర్గములో నుంటివని యెఱింగి కడుసంతసించితిని. (ముందు వెనుకలుచూచి) ముందు

ముందు నీపరిచయభాగ్యమొంది యోననదీర్ఘముగాక. నేడు
నీవు నాగారివమును గాపాడినందులకు నీకిదే పాఠితోపిక మి
చ్చుచున్నాను. (వేలియుంగరము తీసి యిచ్చును.)

అనా—(పుచ్చుకొని సానురాగమునఁజూచి) ప్రభూ! కృతార్థురాల
ను. దేవరవా రీయుంగరమిచ్చుటచే నాకుఁ బలుతలంపులు గ
ల్గుచున్నవే!

సలీ—నీతలంపులన్నియుఁ బరీక్షించుటకును, వేడుకమై నీతోఁబ్రసం
గించుటకును మాకిప్పుడవకాశములేదు. గోడలకుఁ జెవులుం
డును. ఇచ్చటవిశేషముగా మాటాడరాదు. అదిగో, నెవ్వ
రో యిటువచ్చుచున్నట్టున్నారు. పొమ్ము. మరలఁ గలసి
కొందుము గాక. నీవటుపొమ్ము! నేనిటుపోయెద. (పోవును.)

అనా—(పోవుచు నాఁగి)

శా. ఆశాపుష్పము వాడిపోవలయుఁగా- యంచున్ననోదైర్యముక
లేశంబొందకయున్న నామనసుపై | నీహరిగంధాంబు సం
కాశంబౌ కరుణావలోకనము ల | కృహ్నునుఁ డేసల్లె; లో
కేశుంఁడెంతయుఁ గూర్చి నామనవి యాలించెన్ బ్రమోదాపుండై
మ. గతదుఃఖంబులు విస్మరింపు, మనసా! | కల్యాణకాలంబె యా
గతమయ్యెంజుమ ; యంధకారమయమే! ఘచ్చన్నమైపోయె జీ
వితనక్షత్ర నికేతనంబనుచు భావింపంగఁబో, కింకనం
న్నంచితసౌభాగ్యంబుధి నోలలాడఁగలనక | జితన్విదోదంపుచూ!
(నిష్క్రమించును.)

[మెహర్ సోఘియాలు ప్రవేశింతురు.]

సోఘి—మెహర్! అదిగో! ఆపోవుచున్నదే యనార్కలీ!

మెహ—నీవు చెప్పినట్లు మిగుల నందఁగఁజైయెనుమా! ఇట్టిది రాణి
వాసములో నున్న యువరాజు పోనీయఁడు. ఇంక మనయా
టలు సాగవు.

సోఫి—అదియే నేనును దలచునది. నామగనితో దానిని గోటకే పంపవలదని పోరుపెట్టితి. కాని యతఁడు నామాటవినఁడయ్యె రేపో, యెల్లండియో యాతనికడ గట్టిపట్టఁబట్టి దానిని కోటగుమ్మముం దొక్కనీయకుండ, జేయుదమని యెంచుచు టిని. ఇంతలో దాని యదృష్టముచే దాని కీదుర్లభమైనసేవ చక్కవర్తిగారే యిచ్చియుండిరి.

మెహ—చక్రవర్తికూడ దానియందముంజూచి మెచ్చి యీ యూ డిగ మిచ్చెఁగాబోలు!

సోఫి—అగును. నే నిప్పుడు చాటుననుండి చూచితిని. దానికొక ముత్యాలహారము బహుమానముగాఁ గూడ నిచ్చియున్నారు. నన్నుఁ గసరి, దాని నాదరించియున్నారు. యువరాజుకూడ నేదో యిచ్చినటులే కన్పట్టినది. ఇంక నది యొక యాటా డును.

మెహ—మఱి నాపనియేమగును!

సోఫి—నీమాటకేమిలెమ్ము. యువరాజు నిన్ను విడువఁడు. నాపని యే యుత్తరదగును. మీరింట్లుచు బాగుగ నే యుందురు.

మెహ—మొన్న యువరాజు నాకడకు వచ్చినపుడు, తానెవ్వర్తనో నన్ను మించిన సుందరాంగిని గాంచినట్లును, దాని మూర్తి యాతని హృత్ఫలకమునఁ జిత్రింపఁబడియున్నట్లును దెలిపి యుండెను. అది యిదియే యెయుండును. ఇప్పుడది కోటలోనే పువ్వివేదించినది. ఇంక నతఁడు మరకుఁదక్కునా?

సోఫి—అట్లనా? నీవుకూడ జాగ్రత్తపడవలయును.

మెహ—రువమిరువురమేకమై యువరాజుచర్యలు లెస్సఁగాఁ గని పట్టి, యతఁడా తిరుప్పులాఁడితోఁ గూడియున్నసమయమున, దేని నచ్చటికిఁ గొనిపోయి చూపవలయు.

సోఫి—నే నా యోర్పాటంతయుఁ జేయుదునులెమ్ము. నీవు భయపడకుము. అది యెంతకాల మిందుండఁగలదో చూతముగాక. దీనితల మీఁదఁ దన్నినవారికే దిక్కులేదు. దీనికా మనల గెల్వఁగలుగుట?

మహా—నాతంటాలు నేను బడెదను. నీవును దోడు కమ్ము. పిమ్మట దైవమేగలఁడు. నీమేలు మఱవనులే—

సోఫి—సరే.

(నిష్క్రమింతురు.)

అనార్కలీ.

తృతీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

రంగము:—సలీము మంజిరప్రొంగణము.

[ప్రవేశము:—అనార్కలీ పరిపూర్ణాలంకారములతో నలంకరింపుకొని ఆమెచేత నొకవిన్నానపుఁబాత్ర పాలతో నింపఁబడినదిగలదు, ఆపాత్రయు, నగురుధూమపాత్రయు నొకచక్కని పల్లెరమందుఁ బెట్టుకొని యామె కొంపోవుచుండును.]

అనా—(దావారికునివంకఁ దిరిగి) ఓయీ! అయ్యగారితో దాసి క్షీరపానీయమును దెచ్చినదని చెప్పుము.

దావ—అమ్మా! అయ్యగారిప్పు డెవ్వరిని లోనికిరావలనని యాజ్ఞయిచ్చిరి.

అనా—దేవి పంపిన క్షీరపానీయమున కడ్డంకియుండదు. కావునఁ బోయి మనివిచేసిరమ్ము.

దావ—అట్లయిన నీవు తొందరపడక యిక్కడనే యుండుము. నేను సమయము కనిపట్టి మనవిచేసినట్లును.

అనా—సరియే. శీఘ్రముగాఁ బోయిరమ్ము.

(దావారికుఁ డేగనును.)

అనా—(తనలో)

మ. అనురాగామృత పానమిచ్చు యవరాజించుం బ్రమోదంబు, దు
ర్జనసంఘంబు లసూయచే నిడుమలంబొప్పింతురన్ సాధ్వసం
బును, నత్యుచ్చయ మెప్పుడై నబలనంబు గూర్చునేమోయనం
జను సందేహము, నామదిం ద్రిపథసంఘారంబు గావించెడున్.

హృదయమా ! నీపేమైకనిధానము సన్నిధికిఁ బోయినప్పుడు నిదాన
ముతో మెలంగుమీ ! నీవిశాలవీధులఁ జరించు భావతురంగముల
కల్లెములఁ జేపట్టియే యుంపుమా ! నీగృహంగణంబునుండి వెలువడు
వాక్యమత్రేభముల నడుమనడుమ నింగితాఁకుశంబులచే నదలించు
చుండుమా ! ఊర్ధ్వదృష్టితో ప్రభూ ! లోకేశ్వరా ! నీవు జగన్నాట
కరంగాధ్యక్షుండవై యెంత నిపుణముగాఁ బాత్రాధారులను నడిపించు
చుంటివి !

సీ. తండ్రికడఁ బెరుంగు ! తఱిని వినోదలీ

లల నాట్యమాడించి ! మెలఁపినావు

అవలసర్వస్వంబు ! నపహరించినపుడు

భీభత్సనటన మొప్పించినావు

పిమ్మట నీపట్టణమ్మున జననిమ్మ

తిని గరుణారస మొందించినావు.

ఇప్పుడీ రాజరాజేశ్వరు నగరిలో

శృంగారరసమొల్కుఁ ! జేయుచుంటి

గీ. స్వామి ! యీరీతినవరసప్రకటనంబు

సలుపఁజాలు నటీ విశేషంబుగాఁగ

బ్రతుకుమని యీజగన్నాట్యరంగమందు

నన్ననిపి వినోదించుచున్నావ ! నీవు?

ఇదే నీయాజ్ఞఁ దలఁచాల్సి నాధర్మము నెఱవఁబోవుచున్నాను. నాకు జయసిద్ధిని గూర్చుభారముమాత్రము నీదేసుమా?

దావ—అమ్మా! అయ్యగారి నెలవై నది. రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు)
(తెరలేచును.)

రంగము:—సలీము మందిరము.

సలీ—(పంజరములోని చిలుకను జేతిహిఁద నెక్కించుకొని) కీర రాజమా!

ఉ. తియ్యని తేనెపల్కుల నుతింపఁగఁ దగ్గ యొయారపుంగతిన్
నెయ్యమెలర్చురాగరమ ! నీవల మత్ప్రియురాలిఁ బోలుటన్
X ఇయ్యెడ నిన్నుఁగట్టితిని ! నిట్టులె మత్కరపంజరఁబునం
దయ్యెలనాఁగఁగట్టి సుఖమందు నదృష్టము గాంచుటెన్నఁడో?
నేనెంత యవివేకిని!

చ. అమృతముఁ జేతఁబెట్టకొని ! యాకులకై చెరలాడువానిచం
దమున మెలంగుచుంటి, దదనార్కలీ నీగృహమందె, మత్సమి
పమున నె, పొందియుండి, తమివాయ సుఖంపక, యన్యకాంతలం
దు మరులునిల్పి, వ్యర్థముగఁ ! ద్రొక్కుడులాడుచునుంటి నేలొక్కో!
ఇంతకు, నూర్జహనుమనస్సు చిన్నవోపు నేమో యనుభయముచేరి
నేగదా, నాయీప్సితమును దీర్చికొనక యుపేక్షఁజేయుచుం
టిని? ఆమెనెటులో యొప్పింపలేనా? నూర్జహనుమనస్సు సవరిం
చుటయొకటి, దేవికటఁబడకుండ వర్తించుటొకటి, యిప్పు డలవఱచి
కొనవలయును. నూర్జహనుని సవరింపఁజాలకుందునేని చీదరించినను
బోవును. అదియంతకష్టకార్యముగాదు. దేవికే కినుక జనింపకుండఁ
గాపాడుకోవలయును. ఆమె హిఁదూయవతి యగుటచేఁ బ్రతియూజ్య

మీఱక భర్తను సుఖపెట్టుట పరమావధిగ నెంచుస్వభావముతో నుండఁగలదను విశ్వాసముం గలదు. ఏమిజరుగునో చూతునుగాక. నాకు క్షీరపానీయముం దెచ్చు సోఢియా తనయనునయంపువాక్యము లచే నన్ను లోఁగొనఁజూచుచున్నట్లులున్నది. మెహర్ గుట్టుతనకేగదా తెలియుననియు, నాకు మెహర్తోఁ బ్రథమసమాగమముఁ జేకూర్చి మెహనత్ చేపిఁగదా యనియు, నించుక గర్వించి తిరుగుచున్నది. అందుచేతనేగదా నేఁడు దానిని బంపక వేయిండుదానిని బంపుమని దేవేరి కాజ్ఞయిచ్చియుంటిని? మెహర్గొడి యనుమానముచే దేవిదానిని బంపదు. ఇక ననార్కలీనే పంపునని నానమ్మకము. నాయదృష్టవశమున నటులే జరగునని, నాకోరిక వెంటనే నెఱవేర్చుకొనవచ్చుఁగదా! ఇంతకు భగవత్సంకల్ప మెట్లులున్నదో యట్లు జరగును. నే నా యతి లోకసుందరితో నానందించుభాగ్యమున్న, నది సమకూడకమానదు గదా?

చ. ఎరకయి తంతునాభము చరించెడువేళల నెన్నియో క్రిముల్ దొరకెడు నప్రయత్నముగఁ ॥ ద్రోవలయందు, నదేవిధంబునకో వరతరశేక్షణామణులు ॥ పల్వరు కాముకజాతికి న్లభింతురు నిజదండయాత్రలు వినోదమెసంగ ఘటించఁబోవుచో.

ఇప్పు డక్కాంతయే వచ్చునుగాకయని దృఢచిత్తముతో ధ్యానించుచుండెద. (కన్నులుమూసి ధ్యానించి మరలఁ గన్నులఁదెఱచి) ఆసుందరి నాయెదుటికి వచ్చుటయే తటస్థించునని, నేను దొండరపడక సరసోక్తులభాషించి యామెను లోఁగొనఁ జూతునుగాక. “దేవర యుంగరమిచ్చుటచే నాకుఁ బలుతలఁపులుగల్గుచున్నవి.” యని సాభిప్రాయముగా నామె పల్కినవాక్యముచే నాకువశయగుననియు నమ్మకముగలదు. (పులకరనుభవించి)

అహో! తలఁచుకొన్నకొలఁది యామె రూపసంపద యపు
రూపమై మనోజ్ఞమై యామెతో స్పర్శసౌఖ్యంబునకు నామనం
బును వేగించుచున్నదిగదా!

దావ—(సలామెనర్చి) ప్రభూ! ఇదే పానీయముం దెచ్చువనితవచ్చినది.

సలీ—(అనార్కలీనిఁ గూచి) అదే నాకాంక్షితఫలము నాకుఁ జేపడు
చున్నది. (కన్నులు మూసికొని) భగవంతుఁడా! నీవు నా
యందు సదయుఁడవై నాకోర్కెలెల్లఁ దీర్చుచు నా కానం
దముం గూర్చుచుంటివి. నీ వానందమయుఁడవనుట నిక్కమే
సుమా! (కన్నులఁదెఱచి) ఓరీ! నీ పావలకుఁబొమ్ము. (దావా
రికుండు పోవును. సలీము అనార్కలీవంక విలాసముగాఁ
జూచును.)

అనా—(తలవంచి క్రిందిచూపులతో ముసిముసినవ్వులునగుచు నిలిచి)
అమ్మగా రీక్షీరపానీయము నేలినవారి కిమ్మని నన్నుఁ బంపిరి.
(పక్లము బల్లపైఁ బెట్టి వీవనఁబూని విసరుచుండును.)

సలీ—(తనలో) ఆహా! ఏమి యీమె లావణ్యాతిశయము!

తే. గీ. సహజలావణ్యకళల నెఱసంగు నీమె

వదనదర్పణంబున శీతభానుకిరణ

చయము ప్రసరింప సౌమ్యతేజము వహించి

యది మిగుల దర్శనీయమై యలరుఁగాదె!

(మందహాసముతో) అమ్మగారు నేఁడు ని న్నేలపంపిరి? ఇదివఱకు నా
కీపానీయమును సోఫియా తెచ్చుచుండెడిదే!

అనా—ప్రభూ! ఎందువలననో తెలియదు. అమ్మగా రీక్షీరమును
దమకడకు నన్నే పట్టుకొని వెళ్లుమనియు, సోఫియాను గొంపో
వలదనియు నెలవిచ్చిరి. సోఫియాకుఁ జాలకోపమువచ్చినట్లు
నాకుఁ దోచినది.

సోఘి—(వెనుకనిలిచి) ఏదో నామీఁద మూటలుమోయుచున్నట్లు
న్నది. కానీ.

సలీ—సోఘియా కోర్వలేమిమెండు. జాగ్రత్తగా మెలంగుము. కాని
దేవి నిన్నే నేను బంపుమంటినని వచించియుండెనా?

అనా—దేవి యేమాటయు నాతోఁ జెప్పలేదు. నన్నుఁ బిలిచి యీ
పాలను గొంపోయి తమ కిచ్చిరమ్మని యానతిచ్చిరి.

సలీ—(తనలో) ఆమె కనుమానము కలుగలేదన్నమాటయే. ఇంక
మనకథలోనికి దిగవచ్చును. (ప్రకాశముగా) సుందరీ! ఏదీ
యాక్షీరమును నాదగ్గఱగాఁ దెమ్ము.

అనా—(వీవన నావలఁజెట్టి విలాసముగా నడుచుచుఁ భోయి యీర
పాత్ర) నును సలీముచెతనుండు బల్లపై నుంచి వెనుకకుఁ దగ్గి
చిర్నవృత్తోఁ దలవంచి నిలుచును.)

సలీ—కలికీ! ని న్నటుగాదు నేను జేయుమన్నది. నీ వాపాత్ర నా
చేరువకుఁదెచ్చి నేను ద్రావుదాఁక నాయొద్దనే నిలువవల
యును. సోఘియా యటులేగదాచేయును?

సోఘి—అకటా! నాకుఁ గొక్కుఁజెట్టి యిదివచ్చినదిగదా! ఎంతకా
లము నిలువఁగలదో చూతునుగాక.

అనా—చిత్త మటులేయొనర్తును. (సిగ్గుపడుచుఁ జెంతకేఁగును.)

సలీ—(పాత్ర)ఁగైకొని త్రావుచు) ఆహా! నేఁ డీక్షీరమున కింతరుచి
యేలవచ్చెను? ఇందు దేవి యేదేని కొత్తవస్తువు చేర్చి యు
న్నదా?

అనా—(తలవంచి చిఱునవృత్తో) కొత్తవస్తు వేదియుఁ గలుపఁబడ
లేదు. ఏలికల హృదయమందే నూత్నపదార్థ మేదియో చేరి
యుండును.

సలీ—నీవు తెప్పుగా గ్రహించితివి. నీ వన్నమాటయే నిజమైయుండును. ఏదెట్టులైన, నీదుగ్ధమునకుమాత్ర మపూర్వస్వాదురుచి వచ్చెననుట నిక్కువమేనుమా!

తే. గీ. తిరుపదార్థమునందలి 1 తియ్యదనము
వస్తుతత్వముం బట్టియే 1 వరల్పదొకట
తత్పదార్థముం దెచ్చు హాస్తప్రళ సత్తి
కయినిగూడ నాధారంబు 1 పడెమఁగాడె?

ఈపాల కింతరుచిగ్లుటకు నీహస్తస్పర్శవిశేషమేయని నానమ్మకము. అనా—నాహస్తమం దేదియు గుణములేదు. అంతయుఁ బ్రభువరుల రసప్రపూర్ణహృదయప్రభావమే యగును.

సలీ—నీహస్తప్రభావమో నాహృదయప్రభావమో యెఱింగెద. నీ మృదుకరంబులతోనే యాపాత్ర నానోటి కందిమ్ము.

అనా—(సిగ్గునటించుచు నూరకుండును.)

సలీ—ఏలకంకింతువు?

అనా—ఏలికల యాశ్చర్యే నిర్వర్తింతుఁగాక. (పాత్రయందిచ్చుచు.)

సోధి—(ఁనలో) క్రమముగాఁ బాకము ముదురుచున్నదే! యువరాజీమెను జేప్పఁచుగాఁబోలు!

సలీ—(మైమఱచు నటించుచుఁ గన్నులుమూసికొని) హాయిహాయి ! ఏమిరుచి! ఏమిస్వాదురుచి! (కన్నులందెఱచి)

తే. గీ. అలకళానిధి యొసఁగిన 1 యమృతరసము
చంచుపుటములను జకోర 1 చంచలాక్షి 1

తెచ్చి నిజపల్లభున కీయఁ 1 దృప్తిమీఱఁ

ద్రావు పుల్లుతేని వితానఁ 1 ద్రావువాడ.

నవమోహనాంగీ! నిక్కముగా దుగ్ధమునకీ యపూర్వమాఘర్యము
నీహస్తపద్మరుచిదనిష్యాదప్రసారమహిమచేతనే కల్గినది. ఇంక

నెట్టిసందియమును లేదు. అట్టి కర మొకసారి ముద్దిడుకొననిమ్ము.
(పట్టును.)

అనా—(సిగ్గుచే విడలించుకొనుచు.)

సలీ—చెలీ! నేను నీవాడను. నన్ననుగ్రహింపుము. (లాలించును.)

అనా—నవవరుల కిట్టియవ్యాజకరుణ యీదాసిపై గల్లుట మహా
భాగ్యముగదా? (తలవంచి చేతి నాతనిహస్తముననే యుంచును.)

సలీ—(ముద్దుపెట్టుకొని) ఆహా! ఏమి కోమలత్వము! ఏమి సౌరభము!

తే. గీ. తరుణి! యజ్ఞాతకుసుమ మాశ్రితముగల్గు
నీమహస్తచుంబనమె యామోదమొసంగె
తన్మృణాళసంకాశమా ? తనువుజేర్ప
నెంత యానందమొదవునో ? యెఱుగనైతి.

(ఆమె చీరచెఱుంగుబట్టి మెల్లగాఁ జేరికకుఁ జేర్చుకొనును.)

అనా—దేవరకింత కారుణ్య మీసేవకురాలిపై జనించుటచే నాజన్మ
ము తరించినదిగదా ! ప్రభూ ! నాడు మాయమ్మ చనిపో
యిన దినంబునఁ దా మీదీనురాలిఁ గాపాడినదిమొదలు నా
హృదయపద్మ మెప్పు డేలికలపాదపూజగానర్పించు నదృష్ట
ము గల్గునాయని, నేను బలువిశములఁ దహతహపాటుఁ జెం
దితిని. కానియింత యపారకృపావిశేషము తమకు నాయందుఁ
గలుగఁగలదని కలలోనైనఁ దలఁపనైతిని. ప్రభువుల పదదాసి
నైయుండుటయే పరమావధిగ నెంచు నీయభాగ్యురాలికి నిట్టియ
థాంగీత్వభాగ్య మలవడునని యెఱుంగకుంటిని. అవలఁ దా
మీముదిక యిచ్చిననాటఁగోలె నామనోభావసంచల
నము బహువిధములై యుండెను. నేడు తమదివ్యసన్నిధికి

పానీయముదెచ్చుచు నిల్లుతలపోసితిని. (మరల- అనురాగా
మృతపాన మిచ్చు ననుపద్యముజదువును.)

సలీ—మహోహోహీ! నీవెట్టి సందియమును బొందనక్కఱలేదు. నిన్ను
సర్వవిధముల నాయథాంగిగా గ్రహింతునని నమ్ముము.
పట్టమహిషియగు సంబరరాజకుమారితో సమానగౌరవము
నీకొసంగెద. పలుపలుకులేల, నాసర్వము నీకర్పించెద. నీతో
డిదే నాకీలోకమనియెంచి చరించెద.

అనా—స్వామీ! నాకట్టి మహత్త్వాకాంక్షలేదు. నన్నుఁడమ పాద
సేవకురాలిఁగాఁ గైకొనుటకే నామనసు కోరుచున్నదిగాని,
రాక్షసగౌరవముల కాసించుటలేదు.

సలీ—(తనలో) ఆహా! మెహర్ కపట సకాంక్షప్రేమకును, ఈమె
పవిత్రనిర్వాజప్రేమకును జాలవ్యత్యాసము గలదుగదా!
(ప్రకాశముగా) చెలీ! నీవాసింపక పోయినను నీయతిలోక
సౌందర్యమున కర్హమగు గౌరవము లొసంగుట నాధర్మము.

అనా—ప్రభూ! సౌందర్యము బాహ్యమున గోచరించునగ, కాని
యాంతరంగికాలంకారము సౌశీల్యమనునదియొకటిగలదుగదా!
అదియే గణ్యమైనది.

సలీ—చానా! నీమృదుమధురవచనముల కలరితిని. నీకునాయందు
జనించిన పవిత్ర ప్రణయమునకు మెచ్చితిని. (రెండుకరము
లునుబట్టును. ఉభయులును స్పర్శనుభవించును.)

సోఫి—ఇక నేమికావలయు? కాదగిన కార్యమైనది. నేనిప్పుడూ
రకున్న, నిదినన్నుఁ ద్రోసిపుచ్చినటులే, యంబరరాజకుమా
రినిగూడఁ ద్రోసి యామెస్థాన మాక్రమించుకొనును. కా
వున మెటనేపోయి యామె నిచటికిఁ గొనివత్తునుగాక.
అమ్మ మామగారి! ఏమియు నెఱుంగని దానివలెవచ్చి

యెంతపని కొడిగట్టితివే! ఇంక జాతువుగాని, నీపాటులు !
(ఆవలికిఁ బోవును.)

సలీ—అనాఁ ! నీవాకసమునందు వెల్లు నక్షత్రరాజమువలెఁ బ్రకాశించుచున్నావు. కాని నీవేరికిని లభ్యమవు కావునుమా !

అనా—(బాష్పములు రాల్చును.)

సలీ—ప్రియా ! ఈకన్నీరేల ? నాహస్తపంజరమున నీకు సుఖము గలుగలేదా ?

అనా—స్వామి ! ఇవి యానందజనిత బాష్పములు.

తే. గీ. నాఁడు నాతల్లిమరణ దినంబునందు
లోక మందెట్టి దిక్కును ! లేక యుంటి.
నేఁడు తమహస్తదుర్గాన ! నిలిచియుండ
నెల్లలోకముల్ నావెకావే, మహాత్మ ?

ఈతలఁపుచేతనే నాకన్నులకీ యానందబాష్పములు వచ్చినవి.

సలీ—నీవన్నమాట సార్థకముగాఁ జేసెదఁగాక. సమస్తలోకములు నీకుఁ బాదపీఠములుగా నుండఁజేసెద.

అనా—ప్రభూ! నాజననకాలంబున జ్యోతిష్కులునావలన బెక్కుకష్టములు మాకుటుంబమునకుఁ గల్గినని మాతండ్రితో వచించిరి. కానియతఁడు వారిమాటలు పాటింపకుండెను. నిజముగా నా మూలముననే కావలయు, నాతఁడు పలుబాములకు లోనై తరతరములనుండి పొందియున్న మహైశ్వర్యమును గోలుపోయి కూటికి గుడ్డకుఁగూడ మొగమునాచవలసివచ్చెను. అప్పటికిని నన్నువిడువ నిచ్చగింపక, యాతఁడేలికల నాశ్రయించి బ్రతుకఁగోరి యిఁదేశమునకు వచ్చుచుండెను. దారిలో దొంగలు మమ్మెదుర్కొనుట మున్నగు వృత్తాంతము ప్రభువరులెఱింగియే యుండిరి. కావున నరిష్టదేవతనని యెంచుకొనుటచే

నాజీవితమును గూర్చి నాకే భారముగాఁ గన్పట్టెను. అట్టి నా
నాదార్భాగ్యము తమ్మునైత మంటునని భయపడుచున్నాను.
సలీ—నీకెట్టి భయమునువలదు. గతమంతయు విస్మరింపుము. నీవు
నాయథాంగలక్ష్మివై సమస్తసంపదలు నందగలవు.

అనా—(ఆనందపారవశ్యమున సలీముహస్తములలో సోలును. సలీ
మామెను మృదులముగఁబట్టి వీవనతో విసరుచుండును. అట్టి
తఱి సోఫియా యంబరరాట్కు మారితో నచ్చోటికి వచ్చును.)
సోఫి—అమ్మా ! చూచితిరా ? నామాట నిజమేకదా ? ఊరక
నన్నుఁగసరితిరే ! ఇప్పుడేమందురు ? (నాయికానాయకు
లఁజూపి తానువెనుకకుఁ దగ్గును.)

అంబ—

శా. ఔనే బానిసకూతురా! యెటుల యీ యాధర్ధత్యమిహివాందితే ?
నానాథున్ వలలోనవైచికొను స ! న్నాహంబు గావింప నీ
కీనీ పుగతి గల్గెనే ? వగల మూరి! గోముఖవ్యాఘ్ర మం
చేనాఁడు నినునెంచవైతి ! యిక లే ! దేయాశ ప్రిణాలవై ?
సలీ—(అనార్కలీ నట్టులే పట్టుకొని హస్తసంక్లతో భార్యను బలుక
వలదనియు, నవతలికిఁ బోవలసినదనియు నాజ్ఞయిచ్చును.)

అంబ—(నిశ్చేష్టయైనిల్చి కన్నులనుండి పొటపొట బాష్పములు రాల్చి
యీవతికివచ్చును. తెరపడును.)

మ. అకటా! దైవమ! యాఁడుధాని కిలనిం ! తన్యాయమా? భర్తపై
నకలంకంబగు ప్రేమఁజూపినను దో? ! హంబే యతంఁడంచుచుం
టకు స్త్రీచేసిన పాపమేమి ? కృపనిఁదారన్ సమత్వంబు పు
త్రక పుత్రీనికరంబుపట్ల వెలువ ! ర్పంబోప రాదోకదే !
ఉ. ఇంతటి యస్వతంత్రులకు ! నేయది హేతువా భారతావసీ
కాంతకు నేరనైతిఁ బసికాలమునన్ జనకుండు, పిమ్మటన్

గాంతుఁ డనంతరంబు నిజనిందనులుం బరిపాలకులదా ?

యెంతధనంబు, విద్యయు వశించిన నాతికిఁ బారతంత్ర్యమే !
తనసౌఖ్యాన్వేషణమే పరమావధిగ నెంచు నన్నే నాథుఁ డిట్లు లవ
మానపఱచిన, నాకింక నేదిదారి? సోఫియా! నేనింకనిచటనుండఁదగదు.
నానాథుఁడు నన్నునోరుమూసికొని యవ్వలకుఁబొమ్మని హస్తసంజ్ఞచే
నాజ్ఞయిచ్చియున్నాఁడుగదా! ఆయన యాజ్ఞ చెల్లించుటే నాధర్మ
ము, నాన్రతము, అవలికిఁబోదము రమ్మ. ఈదోహినిని శిక్షించుటఁ
గూర్చి తరువాత నాలోచింతము. పద. (కోపదృష్టితోఁబోవును.)

ద్వితీయరంగము.

రంగము—రాణివాసముసమీపము-

[ప్రవేశము—సలీమునూర్జహానులు. సలీము కోపదృష్టితోఁ
దొందరగా నడిచిపోవుచుండును. మెహ రాతని కడ్డమై నిల్చును.]

నూ—నామనవి యొక్కటి యాలింపవేఁడుచున్నాను.

సలీ—మనవియులేదు. గినవియులేదు. పోయినీకృత్యము నీవు
చక్కఁగా నెఱపికొనుము.

నూ—తమయాజ్ఞఁ దలఁదాల్చి యటులేపోయెదను. కాని యొక్క
మనవి యున్నది. దాని నాలకింపఁ బ్రార్థింతును.

సలీ—నే నింక నీమనవులు వినఁదలఁచుకొనలేదు. నీప్రతిమ నాహృ
దయాగారమునుండి తీసివైచి యాస్థానమున ననార్కలీప్రతిమ
నెలకొల్పితినిని నీతోఁ జెప్పితిగదా! ఇంక నెందులకు నన్ను
బాధింతువు? నీవింక నాయెదుటికి రానక్కఱలేదు. పొమ్ము.

నూ—మొన్న నేకదా, “నిన్నెప్పటికైనఁ బట్టపుదేవిగాఁ జేసి తీటుదు
నని దృఢముగా నమ్ము” మని తాము నెలవిచ్చి, నాయం

దెంతో ప్రేమఁజూపితిరి! ఇంతలోనే నేనింత రోతవస్తువు
నైతినా?

సశ్రీ—ఆ! రోతవస్తువవేయైతివి. ఇక నాతో విశేషముగా వాదులా
టకు దిగకుము. పొమ్ము.

నూ—నాకు సూర్యహా ననుబిరుదమిచ్చి పట్టమని యొక నెలయైనఁ
గాలేదే! ఇంతలోనే యామాయలాఁడి పెట్టినమందు పు
భువుల తలకెక్కెనా?

సశ్రీ—ఎక్కువగా మాటలాడ వలదంటినిగానా? నీవేమందులఁబెట్టుట
చే నేను నీకు వశుఁడనై యంతకాలముంటిని? నీవు పెట్టిన
మందే యామెయుఁ బెట్టినది. నీసౌందర్యమును జూచియే
మొదట నిన్నుఁ జేపట్టితిని. నిన్నుమించిన యందగతై యామె
యగుటచేతను, విశేషించి యామెసౌశీల్యము మిగుల మెచ్చు
దగిన దగుటచేతను, ఇప్పుడామెను జేపట్టితిని.

నూ—సౌందర్యముమాటకేమిగాని, యామెలోఁగల మెచ్చుదగిన
సౌశీల్యమెట్టిదో నాకుఁ దెలుపఁదగునా?

సశ్రీ—తెలుపకేమి? విను. నీవు కేవలమహత్వాకాంక్షతో నాకు
వశపడితివిగాని, నీకు నాయెడల నకలంకమై యవ్యాజమగు
ప్రేమలేదు. అనార్యశ్రీతాను రాజ్యగౌరవమున కాసింపలే
దు. గొప్పబిరుదము లందఁగోరలేదు. నాయందు నిర్వాజ
ప్రేమవహించినది. అది మెచ్చుదగినదికాదా?

నూ—పాపము, బిరుదముల కాసపడలేదా? నదిరా యనుపేరను
న్నది. ఇప్పుడనార్యశ్రీయను ముద్దుపేరఁ బిలువఁబడుట
కేల యొడిగట్టెనొకదా?

సశ్రీ—ఆపే రామ భావోత్కృష్టతకు మెచ్చి చక్రవర్తి యిచ్చియుం
డెను. అయిచ్చుటయుఁ బండితకవుల యెదుటఁ గల్గినదిగదా?

అది పవిత్రమైనదిరుదము. నీదిరుదమున కాపావిత్ర్యమెక్కడిది?

గా—సరే. ఏలికలమనస్సు నామీఁదనంతగా విడిగిపోయినప్పుడు నేను హేతువాదమునకై ప్రియత్నించుట వృథాయాసమే గదా? తా మనార్కలితో వినోదించుచుండుటకు నాకెట్టియడ్డంకియునులేదు. అట్లుండియు నాతోమాత్రము—

లీ—చాలును. ఇంక నధికప్రసంగముఁ జేయకుము. ఇంక నాయాసవదలుకొనుము.

తే. గీ. అనుభవించితి మొకకొన్ని ! దినములెటులొ
యవరశానంద సౌఖ్యంబు ! లవి గతించె;
నంతయును స్వప్నమంచెంచి ! యగుగు మబల!
ముందుదారిఁ జూచుకొనుము ! కుందుమాని.

వేగపోవును.)

హా—(తనలో) అక్కటా! నాయాకాశహర్యము లన్నియుఁ గూలి పోయినవిగదా!

తే. గీ. ఇంతకాలంబును బ్రతికి ! యింటివెనుకఁ
జచ్చెనన్నట్టు లిన్నాళ్ళు ! చక్రవర్తి
కోడలననిపొంగి యిపుడు ! గోచికాని
నాకనిఁ గయిఁబట్ట నామన ! సొప్ప నెట్లు?

మ. మనసా! యెంతగనుబ్బిపోయితివె సా!మ్రాజ్యాధినాథుండు నీ పనివాఁడయ్యెనటంచు, భారతధరా ! భాగ్యంబు సర్వంబు నీ దనుచున్, హైందవరాజులోకములు పా ! దాకాంతులైయుండినీ కనుసన్నం జరియీతురంచు, నకటా! ! గర్వంబు క్రుంగెంగదా!

అయ్యో! దైవమా! నాకేదిదారి? ఆపేర్థానుడు ముష్కరుడు, ఓ
 డుడు. అట్టివానిచెట్టబట్టి నేనెట్లు కాంపురమొనర్పగలను? వంశ
 రిష్టమనాదునని తల్లిదండ్రులే నన్ను గాకులకును గృద్ధలకును విడిచి
 పెట్టియుండగా, నిప్పు డీయువరాజు జాలిమాలి నన్ను బోంబ్రో
 లుట యొక్కవంతయా? ఆహా! మగవారిని నమ్మవచ్చునా? వారి
 లో రాజుల నసలేనమ్మగూడదు. వారియాందోళనము తీటువటకు
 వారాడుమాటలు వేరు, తీతినతర్వాతిపల్కులు వేరునుగదా!

మ. అటచేతన్నరలోకమెల్లఁ గనఁజే ! యంశాతు, రశాంతముం
 గలుదామాటలచే నమాయికల నా ! కర్షింతు, రాత్మార్థమై
 యటగొడ్డెంబులుసేయఁ గొంకరు, సతం ! బౌద్ధత్యమే వెల్లడిం
 తురు, నమ్మందగ దెట్టివారినయిన ! నూభమీశపుత్రావళి
 నేనెట్టి నికృష్టతకైన నొడిగట్టగలను గాని, పేర్థానునిమాత్రము
 పెండ్లాడి తనువు నిల్పుకొనఁజాలను. నాతండి చక్రివర్తిపాడినపాట
 లకుఁ దాళమువైచువాడైనను, నాతల్లి నాయిష్టముచొప్పున వర్తిం
 పఁజూచునుగదా! ఆమెతోడ్పాటుచే నీముప్పుదప్పించుకొందునుగాక,
 ఇప్పుడు నాకీదుర్గతికిఁ గారణభూతురాలైన యనార్కలీని గపటోపా
 యుంబుచేఁ గోటవెడలినప ప్రియత్నింతును. నాకుఁ దొల్తనుండియు
 సాయపడుచున్న సోఞియాయే గలదుగదా? (నిష్క్రమించును.)

తృతీయరంగము.

రంగము—అంబరరాజకుమారిభవనము.

[ప్రవేశము- రాణి-చేటికలు.]

అంబ—(దుఃఖముతో) చెలీ! మెహర్! ఇంతటియన్యాయము నానా
 ఘండు నాకొనరించునని కలలోనైన నెంచనైతినే! హిందూ
 సామ్రాజ్యలక్ష్మి భారమంతయు వహింపఁదగిన తన భుజపీఠి

పై, నట్టి నీచురాలిని నా ప్రాణకాంతుండు దాల్చియుండ నేను
గండ్లారఁజూచి యెట్టు లోర్వఁగలనే?

మెహ—నిజమమ్మా! విన్నమాబోంట్లకే యెంతోకష్టముగానున్నది.
దేవేరులగు తమకట్టిచింత యుండుట యరుదా?

పోఫి—అమ్మా! ఇతముప్పునుదెచ్చిపెట్టినది మీమామగారేసుఁడీ!
నాయంటఁ జిప్పలుకడుగు దానికి గొప్పవిరుదములిచ్చి, దుష్ట
భమగు తమసేవజేకూర్చిన పాదుషావారే యీయాపదకెల్ల
మూలమనవచ్చును. వార్ధకదోషమున వారికి ముందాలోచన
గలుగ లేదు.

అంబ—(విషాదముతో)

తే. గీ. ప్రాణనాథుని ప్రణయసాగ్రమాజ్యమెల్ల
ననుభవింప నాకొకతకే ! హక్కటంచు
నెంచి గర్వోన్నతిని జరియించుచుంటి
దానిని హరింతు రన్యకాంతలని యెఱుంగ.

ఈయాపదకుమూలము మామగారు కారు, నాజనకుఁడే. తండ్రి!

తే. గీ. కులము చెడిపోవనున్నను ! ఫలముదక్కు
నింతెఱుఁచు మనకటంచు ! నెంచినావు
స్వార్థమేగాని దుహితాహితార్థ మింత
యరయ, విది కడుఘోరకార్యంబుగాదె ?

పోఫి—అమ్మా! తండ్రిగారి నేల నిందింతురు? తమరు చక్రవర్తినులు
కాఁగోరయే యీచుట్టటికముఁ జేసిరిగాని, యిట్టికష్టములపా
తాదురని వారెచ్చియున్నారా? అదిగాక మీక్షత్రియులలోఁ
గాని మామహమ్మదీయులలోఁగాని బహుభార్యస్వీకారము
ప్రాయికమేకదా ?

అంబ—మాక్షత్రియకుంటుబములలో మీలోనున్నంత నియమరా
హిత్యము లేదు. తొల్లింటిరాజులు కేవలసంతానకాంక్షతో
మాత్రమే బహుభార్యాస్వీకార మొనర్చిరి గాని, యిట్లు
కామపరతంత్రులైగాదు.

మెహ—(అపవారించి) సోఫియా! ఊరక వ్యర్థసంభాషణము పెంపక
దానిని గోటనుండి తఱిమివేయుటకుఁ దగినయుపాయ మాలో
చించి యవ్వుగారితోఁ జెప్పము.

సోఫి—(అపవారించి) అటులే యొనరింతునుగాని, నీవు నాకిత్తునన్న
బహుమానముమాట మఱవరాదునుమా ?

మెహ—(అపవారించి) చేసిన వాగ్దానముకన్న రెట్టిగా బహుమాన
మిత్తును. దానిని దఱిమివైతుమేని, మరల మనకు యువరాజు
గొంగకనూనఁడు.

అంబ—చెలియలారా! మీరేదో గుసగుసలాడుచు ననార్కలీని గా
పాడఁజూచుచున్నారు కాబోలు.

సోఫి—అమ్మా! అదిగాదు. అయ్యగారంత యెక్కువగా దానినిబ్రే
మించుచున్నప్పుడు దాని నెట్లుశిక్షించుట యనియే యాలో
చించుచుంటిమి.

మెహ—అమ్మా! అదియు మాసాటిదానియే. కావున దానిని గాపా
డవలసిన ధర్మమును మాయందుఁగలదు. అట్లున్నను, దమకే
యది దోహము తలపెట్టినప్పుడు మేము చూచి యూరకుం
దుమా ?

అంబ—ఇప్పుడు దానినేమిసేయుదము ?

మెహ—దాని కేదేని హానిఁగల్పింతుమేని, యువరాజుగారికిఁ గోపము
రావచ్చును. కావునఁ గొంచెము నిదానింపవలయు.

సోఫి—యువరాజుల కోపతాపములఁ బాటింపనక్కఱలేదు. మహారాష్ట్రలు తలఁచుకొన్న, నెట్టిదుర్ఘటకార్యములనైనఁ జేయవచ్చును. ఇప్పుడు మనముదానిని కఠినదండనలకు లోనుగావించుమేని, యదియే బెదరిపాఱిపోవును.

మెహ—అవునమ్మా ! అది మంచియుపాయమే.

అంబ—కఠినదండనమన నన్నేమిసేయుమందురు ?

సోఫి—ఏమిచేయుటకేమున్నది ? కొజ్జాల నిరువురరావించి దానిని గట్టించి కొరడాలతోఁ గొట్టింపుడు. అంతదాని దయ్యము వదలిపోవును. అదిమరలఁ గోటగుమ్మముత్రొక్కక తొలఁగిపోవును.

మెహ—అనార్కలీయె క్కడనని యువరాజడిగిన, మేమేమియు నెఱుంగనట్టు లూరకుందుము లెండు. అదియే భయపడి పాఱిపోయినదికాఁబోలునని యతఁడు తలఁచి దాని యాశవీడును.

అంబ—చెలియలారా ! నాకిప్పుడు సందిగ్ధావస్థ వచ్చినది.

మ. పతిహృన్నీరజమూరకే ముకుళభావంబొంద వర్తింతునో
అతిదుఃఖాగ్నినిద్రోసి సాటిమగువన్ ! బ్రాజాలఁబోకార్తునో
సతిగావించెడు ముఖ్యధర్మములనే ! సాధింపలేకుందునో
సితకీర్త్యయతికేమి భంగమొ, యనం ! జింతింతు నత్యంతమున్.

సోఫి—అమ్మా ! తమరేచింతయుఁ బొందక్కఱలేదు. ఇప్పుడూరకుండురేని, యది నానాఁటికి నెత్తెక్కి తాండవమాడును.

మెహ—(ప్రక్కకుఁజూచి) అమ్మా ! అదిగో, వచ్చుచున్నదా యనార్కలీ గట్టిగా మాటాడకుండు. మనచర్య ముందే గ్రహించి దాటిపోవునేమో !

[అనార్కలీ ప్రవేశించి రాణికివంగి సలామొనర్చి, చెంతబల్లపై నున్న యగురు ధూమపాత్ర యామెదగ్గఱకుఁ గొంపోవును.]

అంబ—(ఘోషహారతిని గాలితోఁదన్ని) ఎందులకే నీకీకపటవిషయము? నాయెదుటికిరాకు. దూరముగాఁబొమ్ము. (తన్నును)

అనా—(నిప్పు చేతిమీఁదఁబడి కాలఁగా నొచ్చుకొని) అమ్మా! నే నేయపరాధమొనరించితిని? నాదెంతమాత్రమును గపటవిషయముగాదే! నేను దమదాసురాలను. (రాణిపాదములపైఁబడును)

అంబ—(మరలఁదన్ని) నీవు నాస్థానమలంకరించియు, నింకను గపటవిషయము కాదని వాదించువా?

అనా—అమ్మా! తమస్థాన మలంకరించుట యననేమో నాకుఁదెలియకున్నది. నన్నుఁగూర్చి దేవేరు లన్యథాతలంచుట నాదుర్దేహముల దోషమేకావలయు.

అంబ—నీవికావుదుర్జనములు, నావి. ఏకైకవచ్చి మేకైకబిగినట్టులైతివి.

అనా—అమ్మా! నాతప్పేదో సెలవిత్తురేని, నే నసత్యమాడక, తప్పున్న నొప్పుకొని, తమరుచేయు శిక్ష యనుభవించును.

అంబ—క్షీరపానీయమును యువరాజుగారికడకుఁ గొనిపోయితివా?

అనా—తమయాజ్ఞయైనతోడనే పట్టకొనిపోయితిని.

అంబ—కొనిపోయి యందు నీవుగావించిన దోషమేదో యెఱుఁగవా?

అనా—(తనలో) అయ్యో! దేవికి సర్వమును దెలిసెఁగాఁబోలు. ఇప్పు డేమందును? ఈశ్వరా! నీవు నాకు యువరాజునొద్ద గల్గించినప్రేమ యకలంకమైనది. దానికి విఘ్నమొనరింపయందుఁగూర్చి నా కితసులవలన నపకారముగల్గించుట న్యాయముగాదు.

అంబ—ఏమి? మాటాడకున్నావు? నీతప్పు నీకెఱుకపడెనా, లేదా? బానిసకూతురా! ఇంతతెగుదారివని యెఱింగిన, నిన్నునా కోటకు రానీయకుందునే! నిప్పుచెఱుఁగున మూటఁగట్టుకొ

న్నట్లు నిన్ను నాకడనుంచుకొంటినే ! ఇప్పుడే శిక్ష చేయుమందువు?

అనా—(మోఁకఱించి) తల్లీ ! నీహృదయేశ్వరుఁ డొక సుభాకలశమగుటచే నేనుగూడ దాని కాసపడితిని.

అంబ—ఓసి తొత్తా ! ఎవరిసొమ్మని యాసుభ కాసపడితివే ? అది నీ బాబుగఁడించి పెట్టినదనుకొంటివే ?

మెహ—(అపవారించి) లేదమ్మా, నీ బాబే గఁడించి పెట్టినాఁడు. (మెటికలు విఱుచును.)

అనా—దేవీ ! నేను దల్లిని గోల్పోయి దుఃఖిప్రవాహమున మునిగియుండి, కన్నీటికాల్వలచే నాహృదయక్షేత్రమెల్లఁ దడుపుకొనియుండఁగా, యవరాజకర్షకుఁడువచ్చి, తన యనునయంపువాక్కులను గూడల నుపయోగించి, నాదుఃఖిప్రవాహమును మరలించి, కరుణరసార్ద్రమై బాష్పపంకిలమై యున్న మధృదయక్షేత్రమున ననురాగబీజములఁ జల్లి చాల సినములయ్యెను. అవి మొలకలై పరిగి పుష్పించియున్న సమయమున, నాభాగ్యవశమున నా కేలికలసేవ లభించినది. సదయ హృదయఁడగు కర్షకుఁడు తాను నాటిన లతాసుమము నామోద మనుభవింపఁ గోర, నేను గృతజ్ఞతాపూర్వకవందనములతో నర్పించితిని. అమ్మా ! దేవేరు లనుగ్రహించిన, నిదియంత దోహదహాము కాదని మనవిచేయుచున్నాను.

అంబ—ఓసి మాయలాఁడీ ! ఎన్నివిధాలు నేర్చితివే ! ఎట్టిచమత్కారవచనము లాడుచుంటివే !

సోఫి—అమ్మా ! ఎంతయు నేర్వకున్న, క్షణములో యవరాజు నెట్లు లోపఱుచుకొనఁగల్గినది ? ఇన్నాళ్లనుండి మేమున్నాముగదా,

యెప్పుడైన నిట్టిపోకడలు మాయందుఁ దాము గాంచితిరా!
 మేముబిడ్డలము,తమరు మాతలిదండ్రులునుననియేయెంచితిమే!
 మెహ—అట్టివారికిఁ గాలముగాదు. మోసకత్తియలే ముందునకు
 వత్తురు.

అనా—తల్లులారా! మీరందఱు నన్నెంతగా నిందించినను నే నేమో
 సమును నెఱుంగను. నాకుయువరాజు నెడఁబుట్టినప్రేమనిర్మలమై
 పవిత్రమైనది.

అంబ—ఓసిబంధకీ! నోరుమూయుము. ఇంక నీవిన్నాణపు మాటలఁ
 గట్టపెట్టుము. వానిని విని యానందించుటకు యువరాజుచ్చట
 లేడు. నీ వీక్షణమునఁ గోటవిడిచిపోయెదవా, లేదా ?

అనా—అమ్మా! చంద్రునిలో లీనమైన చంద్రకళవలె యువరాజు
 హృదయములో నాహృదయము లీనమైపోయినది. ఆరెంటిని
 భేదింప నావశముగాదు. చంద్రునకు సదావికాసమును గూర్చు
 టయే చంద్రకళకర్తవ్యము.

అంబ—ఓసినీచురాలా! ఇంకవాగకు. నీజాణతనపుమాటలింకఁ జాలిం
 పుము. సోఘియా! ఇరువురు కొజ్జల నిటురమ్మనుము.

సోఘి—చిత్తము. (ఏఁగుచుఁ దనలో) ఈదెబ్బతోనిది పాటిపోవ
 కమానదు. పాపము, మెహరునకు మరల మంచిదినములు
 రావచ్చును. కాని నాకట్టిదినములప్రాప్తిలేదుగదా? నేనెంతగాఁ
 దంటాలుపడినను యువరాజునావంకఁ జూడఁడుగదా ? ఈయి
 రువురునుబోయినఁ జూచునేమోయవలఁజూతము.ముందుదీనిని
 సాగనంప యత్నింతునుగాక (పోవును.)

అనా—(మోఁకఱించి) తల్లీ! నాయు దనుకంపఁబూని నన్నుఁ గ
 పాడవేడెడ.

అంబ—కాపాడెద, నీవు కోటవిడిచిపోమ్ము.

—యువరాజుజ్ఞయదియైనఁ దప్పకపోయెద.

—(కోపదృష్టితో) ఏమీ ! యువరాజుజ్ఞ కావలయునా ? నాయాజ్ఞ యాయనయాజ్ఞకాదా ? ఓసి వగలమారీ ! ఎట్టి మాటలాడుచుంటివే? నీవింకను యువరాజు దర్శనముఁ జేయ గలుగుదుననియే యెంచుచుంటివా ?

(కొజ్జావాండు) ప్రవేశించి సలా మొనరించి నిలుతురు.)

— ఓరీ ! యీకులట నవ్వలితోఁటలోనికిఁ గొనిపోయి యొక చెట్టునకుఁగట్టి కొరడాలతో నూలుదెబ్బలనుగొట్టి కోట దాటింపుఁడు, పొండు.

—చిత్తమమ్మా ! (అనార్కలీచేతులు విఱచి కట్టుదురు.)

అపరాధం బొనరించియుంటినని మీ ! స్వాంతంబునందోఁచినన్ గృహతోడన్ యువరాజు వచ్చుదనుకన్ ! శిక్షింపకుండంగ నన్నిపు డీమందిరమందె నిల్చికొనఁ బొంతున్ ; మనోనాయకాజ్ఞ పవిత్రంబు, ప్రధాన మెల్లపనులన్ ! సాధించుచో సాధ్యుకిన్.

—ఓరీ ! ఆపాడునోటిని వాగనీయక గుడ్డలు గుక్కి మూయుఁడు.

(భటులు నోటగుడ్డలుకుక్కి యనార్కలీని గొనిపోవుదురు.)

—అమ్మా ! టూకింక నీపిశాచమువలని భయముండదు.

—(యోజనాదృష్టితో) ఏమోగాని నామదికింకను భయము వదలలేదే ! పాణికాంతుఁ డేమనునో, ముందుముందెట్టి యిక్కట్టలు నాకుఁగల్గునోయని వెఱపు గల్గుచున్నదే !

—అమ్మా ! ఆయన యేమియుననరు. నేనుంటినిగదా ! మీకాయనవలని భయమేదియుఁ గలుగకుండఁ గాపాడు భారము న్నాది.

అంబ—(కంటం దడిపెట్టుచు) సోఫియా ! ఇదివఱకెన్నఁడిట్టి కూర్కా
కార్యముఁ జేసియెఱుంగనే. ఇప్పుడు చేసినపనికి నాహృదయ
మావేగ పడుచున్నదే.

మెహ—కూర్కాకార్య మందురేమమ్మా ? తమరుగా ప్రసన్నుడైనా
డాలతోఁ గొట్టుఁడని యాజ్ఞయిచ్చితిరి. ఇట్టితరుణమున మహా
మృదీయ రాజ్యలేయైనఁ దమ శత్రువుల తలలే తీయింపరా ?
పుట్టుకచే హిందువులగుటచేఁ దామిట్టి దోహకార్యములపట్ల
గూఢ ననుకంపఁ బూనుచున్నారు.

సోఫి—అవునమ్మా ! తమహిందూమతసంప్రదాయములే యన్నిటి
కడ్డంకులు గానున్నవి.

అంబ—చెలియలారా ! సాంగత్య విశేషమునుబట్టి మతముమాఁటినను,
జన్మముచే సహజముగాఁగల్గు నాచారములు నభిప్రాయములు
నెక్కడికిఁ బోవును ?

మెహ—(దూరముగాఁ బరికించి) అదే యువరాజుగారు వచ్చుచు
న్నారు. తమముఖమున దుఃఖభావము వీడి సంతోషభావము
ధరింపవలయు.

(రాణియన్నియు సవరించుకొనును. సోఫియా యువరాజు కొఱకా
సనము శుభ్రపఱుదును. మెహాబీబ్ వీరవచ్చేబూని సేవసేయుటకై
సిద్ధపడియుండును.)

సలీ—(ప్రవేశింప రాణి యాతనిపాదములంటి మొక్కును. సలీము
లేవనెత్తి) దేవీ ! యిందాఁక నీవు నాయాజ్ఞకు లోపడి కనులు
ట్టఁజేసిన సామ్య వినయభావమునకు మిగుల మెచ్చితిని.

అంబ—దేవా ! భార్యకు భర్తాజ్ఞ నెఱవేచ్చుటకన్న నన్యధర్మమేది?
సలీ—పతియొడ సర్వథా వినయప్రతిపత్తి మీహిందూయువతులలో

నెక్కువగాఁ గనఁబడుచున్నది. నీవు హిందూయువతి వగుట చేతనే నాగారవము నిలిచినది.

అంబ—గారవము నిలుచుటకేమిగాని, యేలికలు నాయం దేలోప ముంజూచి యన్యకాంతలఁ గోరవలసి వచ్చెను.

సలీ—నీయందు లోపమేయున్న, నేనిట్లు నీతోఁ బ్రసంగింతునా ? నీయెడ నా కుండవలసిన ప్రేమగారవముల కెట్టిలోపమును గలుగదు. న న్ననార్కలీసౌందర్యసంపదయే యాకర్షించినది. అదిగాక యామె మిగుల సౌశీల్యముగలది.

అంబ—సౌందర్యము మాటకేమిగాని, నీచకులజ, తమదాసి, యని యేని సంకోచింపవలదా ?

సలీ—ఒక్కొక్కవ్యక్తి దాస్యమొనర్చుట, యధికారము చేయుట, యచునవి వారివారి పూర్వకర్మఫలములు. ఆమె దాస్యమొనర్చుచున్నంత మాత్రమున నీచకులజయనికాని, నింద్యయని కాని, యెంచరాదు. ఒకరధికారము వహించుచున్నంత మాత్రమున, వారు కులీనులనికాని గౌరవనీయులనికాని తలఁపరాదు.

అంబ—దేవర యిష్టట్ల మాహిందూమత సంప్రదాయమును నమ్ముచున్నారే !

సలీ—సత్సంప్రదాయ మేమతములోనున్నను గ్రహింపఁ దగినదేకదా?

అంబ—అట్లయిన ననార్కలీ సుకులజయే యందురా ?

సలీ—ముమ్మాటికి సుకులజయే. ఆమె పూర్వచారిత్రము నీవు వినలేదు కాఁబోలు. ఆమెతండ్రి యొక చిన్న సంస్థానాధీశుఁడు. ఆతని యైశ్వర్యము కాలక్రమమునఁ బోఁగా, నతఁ డీదేశమునకు వచ్చి మనయొద్ద సేవఁజేసి బ్రతుకఁగోరుచు బయలుదేలి వచ్చుచుండ, దారిలో దొంగ లాతనియాస్తియంతయు దోచుకొని, పైఁగా నాతనిఁజూపివైచిరఁట, అనార్కలీతల్లి బెంగ

తో నీయూరువచ్చి పురబాహ్యసీమనుండు మసీదుమెట్లపైఁ
గాలధర్మమందినది. (వెనుకటి చర్య తలఁపునకు రాఁగా,
మెహర్షింకఁ జూచును.)

అంబ—అట్లయినఁ బ్రభువు లామెచరిత్ర మామూలాగఁగి మెఱుంగు
దురన్నమాటయే.

సలీ—ఎఱుంగుటమాత్రమేకాక, యట్టికాంత యిట్టి రాణివాసముల
నుచితగౌరవము లందుచు నుండఁదగినదనియు గ్రహించితిని.

అంబ—అట్లు గ్రహించియే కాఁబోలుఁ దామామెకేలు గ్రహించితిరి?

సలీ—అవును. ముందుముం దామెకు నీతో సమానగౌరవ మీయ
వలయుననియు నిశ్చయించుకొంటిని.

మెహ—(అపవారించి) ఇట్లెందఱితో నంటివోబాబూ?

అంబ—(కన్నుల నీరుగ్రుక్కుకొని) నాథా! తా మిట్లనుట న్యాయ
మా?

మ. తమపాదంబులె ప్రాప్యమోక్షపద వీడ్పానంబులంచెంచుచున్,
దమ సందర్శనమే పరాత్పర మహాదర్శంబటంచున్, బ్రభూ
త్తమ! కైవల్యమనంగ నేలికల సంతానంగత్యభాగ్యంబె యం
చు మది న్నమ్మిచరించు న న్నిటుల సంశోధింప న్యాయంబాకో?

సలీ—ఇందు నిన్ను శోధించుటయేమున్నది? నీమెడల నాకుఁగల్గు
నాదరమున కెట్టిలోటును గలుగదని నమ్ముము.

అంబ—నే ననుభవింపవలసిన ప్రణయామృత మితరకాంతల కొసం
గుటకన్న నాకు లోటుచేయుటన్న నేమి?

సలీ—నీవు పేర్కొన్న ప్రణయామృతము నాయం దక్షయమైయుండ,
నది యర్హులగు నితరయువతుల కేల యీయరాదు?

అంబ—అది యక్షయమగునదేయైనను, దాని స్వామ్యమెల్ల నాదే
కదా?

సలీ—నీది కావున నే నీయనుమతిఁ బడయుటకును వచ్చియుంటిని.

అంబ—ఇంకను నాయనుమతి కావలయునా? నాయాస్తి యన్యై
క్రాంతమయిపోయినదే!

సలీ—నీయాస్తియగునంతమాత్రమున దానిలోఁ గోరంతయు నొరుల
కీయ నిచ్చగింపకుండుట స్వార్థపరతయనిపించుకొనదా? స్వా
ర్థపరత హిందూయువతి కుండవలసినగుణమేకాదే!

అంబ—అన్యులకీరాని నావస్తువు నేనేయనుభవింపఁగోరుట స్వార్థపర
తయనిపించుకొనదని నానమ్మకము. నేనింకఁ దమతో విశేష
ముగా వాదింపఁదలఁచుకొనలేదు. తమ సెలవేదియో దాని
నే నెఱవేర్చును.

సలీ—నాసెలవేదియో తెల్పెద. అనార్కలీ నిట్లురావింపుము.

సోఫీ—(చాటుననున్నది యెదురుపడి) ప్రభూ! ఆమె యెచ్చటికో
పోయినది.

సలీ—ఎచ్చటికిఁబోవును? దేవిసెలవు గైకొననిదే పోవుస్వభావము
కలదికాదే?

అంబ—అదివచ్చి కొన్నిదినములైనఁగాలేదు. అప్పుడే దాని స్వభా
వాదులు దేవరవారికంతగా ద్యోతకములైనవా?

సలీ—ఇంగితజ్ఞుల కొరులగుణములు తెలిసికొనుట కెన్నియోదినము
లు కావలయునా? ఒక్కసారి సంభాషించినంతనే యెఱుంగ
వచ్చుఁగాదా!

సోఫీ—బాబూ! అది పైమెఱుంగులసానియే కాని, తమరనుకొన్నంత
గుణవంతురాలుగాదు. అది నాయుంట దాసిగాఁ జాలకాల
మున్నది గావున, నాకు దానింగూర్చి తమకన్న నెక్కువగాఁ
దెలియును.

సలీ—ఓసి కుత్తితస్వభావా! ని న్నెవ్వరును బ్రక్షింపుటలేదు. నీవు విశేషముగా మాటాడక యవలికిఁబొమ్ము. ఇంకనుబోవేమి? పో. దూరముగాఁబొమ్ము.

సోఫి—(భయపడి వెనుకకుఁ దగ్గును.)

అంబ—(తనలో) పాణినాథున కాయురణేయందంత ప్రేమ నిలిచియున్నప్పు డెవరేమిచెప్పినను లాభముగదదు. నేను మొదటఁ దలఁచినరీతిగా గొప్పతప్పే చేసితిని. ఎటులో తప్పించుకొనుట!

సలీ—దేవీ! ఆయనార్కలీ యెందేగినది? నీవెఱిఁగియుండకపోయితిని. నేర్తువేని నీనామెచు బిలిపింపుము. నేరకునువేని, నేనేపోయి యామె నన్వేషింతుఁగాక.

అంబ—తమకు నిజముగా నామెవియోగమంత బాధాకరముగ నున్నదా? ఆమెపైఁ దమకు నిశ్చలప్రేమగలదా?

సలీ—కలదాయని మెల్లఁగా నడుగుచువా? ఆమెను విడిచిన నా ప్రాణములకే భంగముకలుగవచ్చును. కేవల కామోద్రేకము చే నామెను నేఁగోరుటగాదు. ఆమెసాన్నిధ్య మొకస్వర్గమనియు, నామె యొకయభ్యుదయోంగ నారత్నమనియు, నామెమానసకాసారమునుండి వెలువరించిన యచురాగరస మొకటి వ్యామృతపూరమనియు దృఢముగా విశ్వసించుచున్నాను.

చ. పలుకులువేయునేల? తెఱి నా! నిముసంబయిసం దదంగ నా తిలకముఁగాంచనేని జగఁ తీసితిమెల్ల వృథాయటాచు నేఁదలఁతును, సర్వసంపదలుఁ దద్దయుభారములంచు నెంచెదన్ వలచెదవేని నాబోతుకుఁ పంపు మనార్కలీఁదేవ నేరినేన్

అంబ—(భర్తకాళ్ళపైఁబడి) దేవా! నేను మహాపరాధినినైతిని. నన్ను, నాచెలికత్తెలను క్షమింతురేని, యథార్థము వచింతును.

సలీ—(తొందరపాటుతో) క్షమింతును. వచింపుము. అనార్కలీ కేకీ
డును జేయవుగదా?

అంబ—స్వామీ ! తమ కింతయకలకప్రేమ యామెయెడఁగలదని
యెఱుంగక నేనామెను—

సలీ—ఏమిచేసితివి ? చెప్పు ? సంకోచింతువే ?

అంబ—కొరడాలతోఁ— గొట్టఁ—బంచితిని.

సలీ—ఓసి సాహసికురాలా ! ఎంతపనిఁ జేసితివే ? చెప్పు మేస్థలము
ననో, యిప్పు డేస్థితిలోనో యామెయుండుట?

అంబ—(ఏడ్చుచు) నాథా ! నేను మహాపాపాత్మురాలనై దేవర
మనస్సు నొవ్వఁజేసితిని.

సలీ—ఇప్పుడీ యేడ్పులెందులకే? ఆమె యెక్కడనున్నది?

అంబ—అవ్వలి ప్రియదావనములో.

సలీ—అందేమిచేయుచున్నది?

అంబ—(గాడ్లదృశ్యముతో) అక్కడ నామెను జెట్టనకుఁగట్టి—

సలీ—ఓసిరాక్షసీ! ఎంత క్రౌర్యమున కొడిగట్టితివే (సోఘియావంకఁ
దిరిగి) ఈదాసీపిశాచములు నిన్నావహించి యీపనిఁ జేయు
పఁబోలు. వీరల నిప్పుడే యీకరవాలమునకు బలియిత్తును.
(కత్తిదూయును.)

అంబ—(అడ్లువచ్చి) నాథా! ముందే తమ క్షమాపణము వేడియుం
టిని. మమ్ము మువ్వరను క్షమింపఁ బ్రార్థింతును.

సలీ—(కత్తి యొరలోనుంచి) కానిమ్ము. అవలఁజూతును. ఇప్పు
డనార్కలీ యేస్థితిలోనుండును?

అంబ—(భయపడుచు) ఈపాటికిఁ గొజ్జాలు దెబ్బలు కొట్టుచునే
యుందురు.

సలీ—ఆహా! ఎంతదుర్మార్గురాలవే! ఎంతకఠినశిక్షవిధించితివే! నీకు నోరెట్టలాడెనే? ఇంకను జాగ్రత్తనీని, యేమగునో! నేనే పోయి యామెను గొని తెత్తుఁగాక! (పరుగెత్తిపోవును.)

అంబ—హా! యీశ్వరా! నన్నెంతనిందపాలుచేసితివి?(మూర్ఛిల్లును.)

[దాసీజనము శైత్యోపచారములు చేయుచుండును.]

అంబ—(తెలివివచ్చి) భగవంతుఁడా! నన్నెంతకట్టిఁడినిగాఁ గావించితివి. అయ్యో! నాజీవితేశుని మదికిఁ దీఱరాని నొప్పు గల్గించితివే!

సోఫీ—అమ్మా! ఊరడిల్లుఁడు. ఇప్పు డేమనుకొన్నను లాభములేదు.

అంబ—నీవేదోనన్నుఁ గాపాడెదనంటివే! ఊరకుంటివేల?

సోఫీ—అమ్మా! యువరాజుగారట్లు చీఁదఱించి మమ్ముఁ దోసిపుచ్చినప్పుడు మే మేమిచేయఁగలము? తమరుచూచియే యుంటిరే! మాటాడనీయలేదుగదా!

అంబ—ఇంతకు వచ్చునని నే ననుమానించియే తొలుతఁ గొంకితిని. మీరిరువురు నన్నుఁ ద్వరపెట్టితిరి. నాచేత మహాకూరకార్యముంజేయించితిరి.

సోఫీ—అమ్మా! గతజలసేతుబంధనమేల? భావికార్యగతి యాలోచింతము.

అంబ—ఆలోచించుట కేమున్నది? అనార్కలీ నాయెదుటికి వచ్చుటయే తటస్థించునేని, నే నామెను బలిమాలి నాభర్తకప్పగించుటయే నాకర్తవ్యము.

(సలీ మనార్కలీని దనచేతులపైఁ బెట్టఁకొని తీసికొనివచ్చును. అనార్కలీదెబ్బలచే బట్టులుచినిగి వీఁపుపైఁ దట్టులేర్పడియుండ సొమ్మసిల్లియుండును. ఆమెను యువరాజు మెల్లఁగా రాణిసెజ్జపైఁ బండుకొనఁబెట్టి)

సలీ—దేవీ! నీమూలమున నేక దా కోమలగాత్రీయగు నీమె యిట్టిది
కి వచ్చినది. నీయసూయాపిశాచన మొత్తుట్టించెనో చూచి
తివా?

తే. గీ. ఎందఱు సపత్నులుండిన ? నీర్వ్యగనుట
లక్షణముగాదు గృహిణీ లలలామకపుడు
ఊక్తిసవతులెందఱు చెలరేగియున్న
రోహిణీకాంత యుడుకోటి ? రోసియున్నె?

అంబ—ప్రాణేశా! నామహాపరాధమును నైరించి నన్నుక్షమింపవేడు
చున్నాను.

(భర్తపాదములపైఁబడును.)

సలీ—(విదళించుకొని) నాకాళ్ళేల పట్టుకొనెదవు? అనార్కలీకాళ్ళే
పట్టుకొనుము.

అంబ—(నివ్వెరపడికొంతతడవుండి తనలో) ఆహా! నాయవస్థ యె
తకువచ్చినది!

ఉ. కాలముదప్పియున్నయెడ ? గాడిదకాళ్ళను బట్టఁబోఁడె యు
ద్యేలకులాభిమాని వసుదేవుఁ డదేవిధి నేనుగూడ దు
ష్కాలముప్రాప్తహాటఁ బనిగఁతైపదంబులు పట్టఁబోయి హృ
త్పాలకు నాజ్ఞఁదీర్చుటయె ? ధర్మమటంచుఁ దలంతు నిత్రజీన్.
(ప్రకాశముగా) నాథా! ఇదే మీయాజ్ఞ పాలింపఁబోవుచున్నాను.
(పండియున్న యనార్కలీ పదములంటఁబోవును.)

అనా—(చప్పున లేచి) అమ్మా! ఇదేటిపని?

అంబ—ప్రాణేశ్వరాజ్ఞ.

అనా—(సీరసముగా) తమ- దాసినే! తాము- నాకాళ్ళు- ముట్ట
వచ్చునా?

అంబ—నాథు నాజ్ఞయైనప్పు డేమిచేసినను దప్పులేదు,

అనా—తల్లీ! అపరాధినిని, క్షమింపుడు.

అంబ—(తనలో) ఆహా! ఏమి యీమెసౌశీల్యము! ఈమె సర్వజ్ఞ వందనీయురాలుగదా! (ప్రకాశముగా) సోదరీ! నీసౌశీల్యము మెచ్చడగినది. ప్రాణకాంతుడు వచించినట్లు నీవునాతో సమస్థితియందేకాక, నాకన్న నున్నతస్థితియందును నుండగినదానవు. నే నిదే వాగ్దానమొనరించుచున్నాను. పరమ పవిత్రమగు మీప్రణయసౌఖ్యమున కింక నేనాడును నేనసూయపడను. పైగా నీకెట్టియాపద వచ్చినను, నది నాదిగాగ్గి హించి నిన్నుఁ గాపాడయత్నింతును.

సలీ—దేవీ! నీసౌశీల్య మంతకన్నను మెచ్చడగినది. నీ కిట్టిసహన గుణముండుటకుఁ గారణము నీవు హిందూకాంతవగుటయు, విశేషించి పరమపవిత్రసపుత్రకుటుంబసంజాత వగుటయు నేకదా!

సీ. ప్రాణనాథు సుఖ సంఘాదనాన్వేషణ

కార్యమే కర్తవ్య ! కార్యమనుచు

పతిపాదజలజాత ! పావనసేనావి

ధానంబె ముఖ్యవి ! ధానమనుచు

హృదయేశ్వరసుధాంశు! వదనమండలదివ్య

దర్శనంబే దేవదర్శమనుచు

చిత్రేశనిర్మల ! చిత్రగృహంగళి

సంచారమే పూతచారమనుచు

గీ. నెంచి వలయుచో నుసురు లిర్పించి రమణ

ప్రాణములఁ గాచు సత్స్వభావంబుగలది

యమలచరిత్రయా హిందూ లతాంగిగాదె

తల్లతాంగీమత్స్యవై । తనరు దీవు.

అంబ—అత్మేశు మెప్పుఁ బడయుటచేఁ గృతార్థురాలను (నమస్కరించి,)

సీ. అలరుసాంపులఁగుల్కు । నలరును వలపునా

వలపునాటంగ నెప్పు । గలసిమెలసి

చెల్లువైనకళలూను । నెలయు వెన్నెలయునా

ననుగుణగుణయుక్తి । గొనబుఁగాంచి

పసఁగాంచి జిగిమించు । పసిఁడియు మణియునా

నన్యోన్యశోభావహత్వమంది

తనరారుకల్వల । దాయయుఁ జాయనా

నతులూనుబంధాప్తి । నతిశయించి

గీ. స్థిరసుఖానందవైభవ । శ్రీలఁ గాంచి

యాయురారోగ్యసంపద । లందుచుండి

నాదు పాణినాథుండు ననార్కలియును

బృధివిఁ బూర్తిగాకని యీశు । వేఁడుదాన.

(నిష్క్రమించును.)

(నాయకానాయకులు చేయిచేయి గలిపికొనియేఁగుదురు.)

అనార్కలి.

చతుర్థాంకము.

/ పృథమరంగము.

రంగము - ఒకధనికునిట్లు.

[ప్రవేశము:- మెహర్ తల్లిదండ్రులు.]

తండ్రి—ప్యారీ! అమ్మాయినిగూర్చి చక్కన రియేమనెనో వింటివా?

తల్లి—అమ్మాయినిగూర్చి యేమనెను? దాని పృసక్తియేలవచ్చినది?

తండ్రి—చక్కన రి నన్ను రహస్యమందిరమునకు రమ్మని పిల్వబంపి నాతో నిట్లనెను. “ఓయి! నీకూతురు మాజనానాలోనుంట

గొప్పచుప్పగానున్నది. ఆమెకు వెంటనే పెండ్లిసేయుము.

తల్లి—ఆము పేదో తెల్పియున్నారా?

తండ్రి—అది తమ కుమారుని మనస్సు చెడఁగొట్టుచున్నదట.

తల్లి—ఏకుమారునిమనస్సు? ఏరీతిగాఁ జెడఁగొట్టుచున్నది?

తండ్రి—యువరాజు మనస్సేయట. అతఁడామెవలలోఁబడి యిరు

వురును రహస్యముగా నుద్యానవనములోఁ గలసికొనుచుండ

నెవ్వరో కాంచి వారితోఁ జెప్పిరట. అది వారు నిజమని న

మ్మిరట. చూచితివా? అమాయకయగు మనబిడ్డమీఁద

నెట్టి యపవాదమువైచిరో యెవ్వరో గిట్టనివారు?

తల్లి—(తనలో) ఈనడుమ నమ్మగొరిచ్చినారని యెన్ని యోరతనాల హాసములు, నెన్నియో జరీబట్టలును చెచ్చుకొనుచు, నిరం

తరముఁ బరిమళద్రవ్యములనే పూసికొనుచు శృంగారము
గాఁ దిరుగుచున్నది బిడ్డ! యువరాజుతో సంబంధ ముండఁబో
లు! ఆవదంతి నిజమే కావచ్చును. (ప్రకాశముగా) అప
వాదమున కేమిగాని, వారు విన్నమాట నిజమే యనుకొనుఁ
డు. పెండ్లిచేయుమనఁగానే చేయఁగలమా? తగినవరుని వెదకి
కొనవలదా?

తండ్రి—సేనానాయకుఁడగు పేర్మానుఁడే తగినవరుఁడనియు, నతని
తోఁ దామే మాటాడియుంటిమనియు వారు నెలవిచ్చియు
న్నారు.

తల్లి—ఆపేర్మానుఁ డేమ నెను?

తండ్రి—సంతోషపూర్వకముగా మనబిడ్డను బెండ్లాడెద ననెనట.

తల్లి—అతఁ డొప్పుకొనిన, మన యమ్మాయి యొప్పుకొనవలదా?

తండ్రి—ఒప్పుకొన కేమిచేయును ? వరుఁడు సమ్మతించినాఁడు.

మనము సమ్మతించితిమి. ప్రభునాజ్ఞయైనది. అట్టిచో నామె
వ్యతిరేకరింప వీలేలేదే!

తల్లి—ఏమో! అట్లనుటకు వీలులేదు. పెండ్లాడి సుఖించునది యది
గాని, మనమును జక్రవర్తియుఁ గాదుగదా ? అందఱి సమ్మ
తాలకన్న దానిసమ్మతియే ప్రధానమని నాయూహ.

తండ్రి—అమ్మాయి నొకసారి యిటు రమ్మనుము.

తల్లి—సరే. (అని లోనికేగును.)

తండ్రి—(తనలో) ఎట్టి నింద నాకు వచ్చినది ! వచ్చిననింద రానే
వచ్చినది. యువరాజు మా కల్లుఁడైన బాగుగనుండును. చక్ర
వర్తి కిష్టములేనప్పు డదియెట్లు పోసఁగును? తన్నుగా యో
జించిచూడ మాకుటుంబమందు యువరాజున కత్యంతప్రీతి
యుండుట, తండ్రితో నన్నుగూర్చి 'సిఫార్సు' చేసి శీఘ్రకా

లములో నా కున్నతోద్యోగ మిప్పించుట, మాయమ్మాయి తఱుమగా బహుమానములు దొరకినదని యమూల్యాభరణాదులు తెచ్చికొనుచుండుట, యివియన్నియు నమ్మాయిచర్యనుగూర్చి యనుమానింపఁదగిన విషయములే. నన్నింత యున్నతికేదెచ్చిన చక్రవర్తిమాట పాటింపకుండునేని, చాల చిక్కుల పాలగుదును. ఇంతకు నమ్మాయి యేమనునో!

[మెహరును దల్లియుఁ బ్రవేశింతురు.]

తండ్రి—అమ్మా! నిన్ను పేర్థానున కిచ్చి పెండ్లిసేయుమని సార్వభౌము నాజ్ఞయైనది. ఏమందువు?

మోహ—నాన్నగారూ! నే నసలు పెండ్లియే యాడఁదలఁచికొనలేదు. బ్రహ్మచారిశిగానే యుందును.

తండ్రి—అట్లుండుటకు సంఘముగాని, యాచారముగాని యొప్పువు. అదిగాక ప్రభునాజ్ఞ నతిక్రమింపరానిదిగదా?

మోహ—అన్ని పట్ల ప్రభావజ్ఞ పాటింపకతప్పనిదేయైనను, వివాహవిషయమునమాత్రము నచ్చకున్న దోసిపుచ్చవచ్చును.

తండ్రి—మనమే వారి బానిసలమైయుండ మనదేహము లెట్టాలుండవలయునని యాప్రభువు లాజ్ఞయిత్తురో, యటులే యుంపక తీరదుగదా?

మోహ—వివాహము దేహసంబంధమైనదిమాత్రమేకాదు. హృదయము, ఆత్మ వీనతో సంబంధించినది, పవిత్రపరిణయమని మీ రెఱింగినసంగతియేకదా! రాజులు మనశరీరములపై నధికారము వహించువారైనను, మనహృదయములు, నాత్మలు, వానికి వశములు కాఁజాలవు. అప యీశ్వరాజ్ఞకుమాత్రమే లొంగునవి.

తండ్రి—సార్వభౌముఁడే యీశ్వరుడని నమ్ముము. అందఱుఁలను
వలెననియే యతఁ డుద్దేశించి “అల్లాహ్ అక్బర్” అను
పార్థవచన మేర్పరించినాఁడు.

మెహ—ఏమోతండ్రి! నా కీనుడులు నచ్చకున్నవి. నే నాపేర్థాను
నుద్వాహ మాడఁజాలను. ఆవల మీయిష్టము.

తండ్రి—అమ్మా! అట్లనకుము. మన కూటిలోనే మన్ను గొట్టికొన్న
వార మగుదుము. తేనికోపమునకు మనము గురియగుదుమేని
మనము సర్వస్వముఁ గోల్పోవుటేకాక ప్రాణములకుఁగూడ
భంగముఁ దెచ్చుకొన్నవారమగుదుము.

తల్లి—అమ్మా! వెట్టిపట్టు పట్టకుము. నాన్న గారిమాట చక్కఁగా
వినుము.

మెహ—అమ్మా! నీవును నల్లే చెప్పదువా? ఇదిన్యాయమా!

తల్లి—(అపవారించి) నేను మీతండ్రియెదుట నట్లనకతప్పదు. నీయి
ష్టమెట్లో యటులే యాచరితము లెమ్ము. (ప్రకాశముగా)
నాథా! నాకొకటి తోచుచున్నది. మీరు చక్కవర్తితో
నమ్మాయి సమ్మతించినటులే తెలిపి యొకయేడాది గడువడు
గుఁడు. ఈలోపల నేదేని మార్పుగలుగవచ్చును.

మెహ—మీచిత్తమువచ్చినటులఁ జెప్పకొనుఁడు. నాతనువు నిలు
చుట మీరు కోరుదురేని, నాకీసంబంధము చేయవలసి
నామనవి.

తండ్రి—ఏఁడాదియాఁగినను, రెండేండ్లాఁగినను వారీయాజ్ఞ
ర్పకతీరదు. ప్రకృతమున కట్లే గడువడిగి వత్తును.

తల్లి—(అపవారించి) అమ్మాయీ! ఆపెద్దమనీదుకడనుండు
గొప్పశ్వాత్మిషుకుఁడు. తా యెతులిచ్చి జనుల మనోర.

దీర్ఘగల సమర్థుడనియు విందును. అతని నాశ్రయించి యీలోపున నీయభీష్టము నెఱవేఱుమార్గ మాలోచింతము. మహా—అటులేకానిమ్ము. నేను దాఁపక నీకడనొప్పుకొంటిఁగదా ?

నా కాయవరాజువైఁ జిత్తము నిల్చినమాట సత్యము. అదియెటు లేనిచేకూర్చ నీవే రహస్యముగాఁ బాటుపడవలయును. తల్లివి నీవే నన్నుఁదేర్చకున్న, నింకెవ్వరు దిక్కున్నారు ?

లిల్లి—అమ్మా ! నిన్నుఁ గడుపునఁ గనకపోయినను, గన్నకూతు కన్న మిన్నగా నెఱుఁగదా ! నీసోయగమునకుఁ దగినవరుఁ డా యువరాజొక్కఁడేయని నాకును దోఁపకపోలేదు. నీవుచింత మాని యుండుము.

లిల్లి—మీగుసగుసలన్నియు వ్యర్థములే. చక్రవర్తి చండశాసనుఁడు. అతనియానతి యీశ్వరాదేశముకంటెను దీప్తిమైనది. అదిజర గకమానదు. పొండు.

(లోపలికేఁగును-తెరపడును.)

ద్వితీయరంగము.

రంగము—అక్కరుభవనము.

[ప్రవేశము—అక్కరు సింహాసనమునఁ గూర్చుండియుండును. చింత యువరాజునీనుఁడై యుండును. మంత్రిమఘ్నులు వారివారి యాసములవైఁ గూర్చుండియుందురు. అనార్కలీ యాటకత్తై కర్తా మగు దుస్తులధరించి సభాభవనముం బ్రవేశించును. సభ్యులామె యా కృతినజూచి “వహ్వా, బలే, భేష్” మున్నగు మాటలాడుదురు.]

పలీ—(తనలో) నాప్రాణేశ్వరి యీవేషమున నెంతమనోహరముగా నున్నది ! అచ్చముగ నాకసమునుండి దిగివచ్చిన యచ్చరలేమ వలెనే యున్నది. ఇట్టి సుందర సుకుమారశరీరను బహిరం

గముగా నాయధాంగిగాస్వీకరింపజాలక నలుపురిలోఁ దైత
క్కలాడించుచుంటిగదా ! పోని మ్మిక్తిగ నీమెయలవచ్చి
కొన్న నాట్యకళాప్రకటనమైనఁ గావింపనగునేమో ! ఇంతకు
నీమె తాను దలంచినరీతిగాఁ జక్రవర్తి మెచ్చువడసి వరసిద్ధిని
బొందఁగల్గినప్పుడుగదా, నే నానందింపవలయును ! భగవం
తుడా ! ఈమెను జయశీలనుగాఁజేయు భారమునీదే !

(అనార్కలీ చక్రవర్తికిఁ దదితర సభ్యవరులకును సలాములొనర్చును)
అక్క—(తనలో) బలే ! ఈస్త్రీరంటి యందగత్తె నెందునుజూడ
లేదు. నాఁటి ముగ్ధులవణ్యవిలాసమునకు నేటి ప్రాణ
సౌందర్యాతిశయమునకును విశేషభేదముగలదే ! ఈమెగొప్ప
విద్యావతియై సమస్తసములును బ్రకటింపఁగల సమర్థురాలని
తోచుచున్నది. (ప్రకాశముగా) సుందరీ ! నీనాట్యకళానై
పుణ్యమును బ్రకటించి మమ్ముదనుపుము.

అనా—ప్రభూ ! ఇట్టి నాట్యకళ తామిదివఱకెవ్వరియందును గాంచి
యుండరు. నేనలవఱచినకొన్నది యపూర్వశృంగారకళ. దాని
సాగసు దేవరవారు లెస్సఁగా గ్రహించి నావిద్యకుఁదగిన
బహుమానము దయచేయ వేడుచున్నాను.

అక్క—నీవుపేర్కొన్న యపూర్వవిద్య నీయందున్నట్టు మాకుఁదోచు
నేని, నీవుకోరిన బహుమాన మేదేని పొందఁగలవు. నిన్నుఁ
గూర్చి నాట్యరంగాధ్యక్షురాలు మిగులఁగొండాడుచు మాకు
డఁబ్రసంగించుటచే నేడు నీనాట్యప్రదర్శనమున కాజ్ఞయిచ్చి
తిమిగదా ! ఏదీ, కానిమ్ము.

అనా—చిత్తము (అనిసర్దుకొనుచుండును.)

సలీ—(తనలో) ఓహో, యీమె నాశయ్యాగారమువీడి నాట్యరం
గాధ్యక్షురాలికిడకుఁ బోయెదనని పోయినది. ఇందులకా ?

ఆమె మొకపట్టన మెచ్చుకొనదు. ఎంతటి విద్యావంతురాలి
క్షణేని యధిక్షేపించునుగదా ! ఈమెయందు నిజముగా న
పూర్వ నాట్యకళాపాండిత్య మిమిడియుండవచ్చును.

అనా—(ఇట్లు పాడును)

ద్వి. టిక్కలతేనికి - లెక్కకు మీఱు
చక్కనిచుక్కలు - సత్తులుగనుంద్రు
ఉడుపులనడుమును - నూత్నభంగి
నుడువిభుఁ డవరెను - నొప్పిచెలంగి
అందఱుసత్తులలో - నలరు రోహిణియె
పొందువహింపంగ - ముందునఁ బడియె
ఆమెయదృష్టము - నలవియె పొగడ
రామలలోఁ గడు - రాజులుగావె !

అర్చ—అనా ! నీనాట్యకళ యత్యంతశ్లాఘ్యమైనది. నిర్ముఁజాలిన
కళావతుల నెన్నఁడుఁ జూడలేదు, వినలేదు.

గీ. కడుమనోహరమై కల ! కంఠరవము
పోలెఁ బంచమస్వరమునఁ ? బాదలుస్వనము.

కలికి ! నీదున్మత్యము నీలకంఠనృత్య

మట్టు లొప్పులు గుల్కుచు ? నమరుఁగాదె.

ఇదే రత్నసరము బహుమతిగాఁ గొనుము ? ఇంకను నీకళాప్రకటన
మొనరింపుము. ఎంతఁజూచినను మఱియుంజూడబుద్ధియేపుట్టుచున్నది.

అనా—(సరముంగొని వంగి సలామొనర్చి) ప్రభూ ! ఆవహితురా
లనైయుంటి. నృత్త, నృత్య, నాట్యకళలను మూఁడింటిని మే
ళవించి హావభావప్రకటనమును, ఆంగికమైన యభినయమును,
నృత్యమును, లెస్సఁగాఁ బ్రకటింపఁగల్గు వారలరును. చిన్న
నాట నాజనకుఁ డీవిద్య యత్యంతప్రీతితో నేర్పించియుంట,

నాకిది యభిమానవిద్యయయ్యెను. ఆవిద్య యేలినవారి మెప్పుఁ
బడయుటచే నేను గృతాప్థురాలవైతిని.

గీ. ప్రభువరులు కరుణాసముద్ర నిభులగుట
మశిసరము కాన్కనిడుట సమంజసంబె
సార్వభౌమ ! యాత్మజరత్న ! సరమె నాకుఁ
బరమసంప్రీతి. గూర్చెడు ! బహుమతియగు.

(అని సలీమువంకఁ గ్రేంగంటిచూపులు పఱపును)

అక్క—(ఆమె చూపులుగనిపట్టి) ఎంతప్రాళయిది ! ఆత్మజరత్న సర
మచుటలో నీమె యభిప్రాయమేమో ! నాహృదయాలంకార
మగు రత్న సరమనియా, నాకుమారరత్నమనెడు సరమనియా?
చూపులు పుత్రునివైపుననే పఱపుచున్నదే ! (తెన్నెగాఁబరి
కించి) అదిగో, నాకుమారుఁడుకూడ నాప్రాయమునఁ దిలకిం
చుచున్నట్లులుండెనే ! దాని విద్యకు సంతసించి యట్లుచూడఁ
గూడదా ? ఇంకను బరిక్షింతముగాక. (ప్రకాశముగా) సుందరీ!
కానిమ్ము.

అనా—(సలీమువంకఁ బ్రేమదృక్కులఁ జూచుచు మరలనృత్య
మొనర్చుచు నిట్లుపాడును.)

ద్వి. ఇనకరభాగ్యమ - దృష్టమకాదె

యెనసి సుఖంపఁగ - నెంచునలినికి !

చక్రచమూపతి - సర్వలోకపతి

అక్రమ మడఁచెడు - నంచితసుమతి

తమమునుబాపి తే - జమునిడు ప్రభుఁడు

కమలముఖిరికాస - కరుఁడగు విభుఁడు

(పాటలో శ్రుతితప్పను. నృత్యముగో లయయు నడుగులనిన్యాస
మును దప్పను.)

అక్క—(తనలో) నేను దలచినట్టులే యగుచున్నదే! నృత్యముచేడఁ గొట్టుచున్నదే! ఇందాఁకటికళ యంతయు గడ్డలయ్యెనే! (అనార్కలీ మోహపరవశయై సలీముచేతకు నాట్యమాడుచుఁ బోవుచుండుటగాంచి యత్యంతోగ్రుండ్డై) ఓసికులటా! ఆఁగుచూఁగుము. నీనాట్యకళాప్రకటన మిందులకా? పొమ్ము.

చ. ఎఱుంగక కాలసర్పముచు / నిన్నిదినంబులు నామగేహము

దరసితి నాదరంబుమెయి; / నంతరమును విషానలంబు మై

కెరిసి దహించున్బిట్టలు మదీయ సుతామలకీర్తి పుష్పసుం

దరతరుకూట ముచు. నెడదం గననైతిని మందబుద్ధినై.

(లేచి కొడుకువంకఁ జరచరలాడుచుఁ జూచుచులోనికిఁ బోవును. సభ్యులందఱును నివ్వెఱపడి గుసగుసఱాడుదురు. అనార్కలీ సిగ్గుపడి తలవంచి నిలిచియుండును. సలీము వెలవెలపోయిన ముఖముతోఁ బ్రయరాలివంకఁ జూచుచుండును.)

భటుఁడు—(ప్రవేశించి సలీమునకు సలామెనర్చి) సర్కార్! తమ్ము లోనికి రావసినదని సార్వభౌముల యాజ్ఞయైనది.

సలీ—(ఒక్కపర్యాయము ప్రయరాలివైపుచూచి తలవంగించి యేగును.)

తృతీయరంగము—విష్కంభము

రంగము—రాజాంతఃపురకక్ష్యంతరభాగములు.

[ప్రవేశము-సోఫియాయు, ద్వారపాలకుఁడును.]

ద్వార—ఏమమ్మా! నేఁడింశ వికసించియున్నది నీమొగము?

సోఫి—ఓయీ! ఇన్నాళ్ళకు నాయత్నములు ఫలించినవి. నన్ను మోసపుచ్చి నాగౌరవభాగ్యములు హరించిన దుష్టురాలికి నేటికిఁ బ్రతిక్రియఁజేయఁ గల్గితిని.

ద్వార—ఎవరాదుష్టరాలు?

సోఫి—చక్రవర్తిగారికే దానిచర్య గోచరించుటచే నిక దానికి స్వస్తి జెప్పకమానరు.

ద్వార—ఒక్క టేథోరణియా? ఎవతె యామె.

సోఫి—మరల నొకయాట నే నాడవచ్చును. ఇప్పుడు మెహర్ కూడ నాకడ్డంకిగా లేదుగద! అది కోట విడిచిపోయి సన్నాసినిగాఁ జరించుచుంటుచే నాభాగ్యము ఫలింపవచ్చును.

ద్వార—నీకుఁ బిచ్చియె తినదాయేమి? ఎవరినిగూర్చి యిదంతయు?

సోఫి—మహారానార్కలీలిర్వురును లేకపోయినప్పుడు, యవరాజు నా వశుఁడు కాకుండనా? నాకు శుభదినములు వచ్చినవి.

ద్వార—అమ్మయ్య! ఇప్పటికి బోధపడినది. ఆనార్కలీని జజ్జిమివేసి నావా? ఇకఁ బిశాచమువలెఁ బీడించు నీముసలే మొగిని బాధ నీకుఁ దప్పినదనియే నమ్మవచ్చును.

సోఫి—(నినిపించుకొనకయే) నే నిదేపోయి చక్రవర్తిగారిసందేశ మెఱిగించి యనార్కలీని గొనిపోయి యాయనయెదుటఁ జెట్టి యాయనకోపాగ్నికి వలయునప్పుడు కొన్ని సూచకవచనం ధనములు వేయుచుండెద. ఈదెబ్బతో నది కోటవిడిచిపోవక తప్పదు. లేదా, పాణములే కోల్పోవవలసివచ్చునేమో!

ద్వార—పాణములే తీయఁదలంచితివా?

సోఫి—అటులే జరుగునేని, నాకుమఱియు సంతోషమగునుగదా! ఇంతకు నాయదృష్ట మెట్లున్నదో!

ద్వార—పోయిరమ్మ. నీరొట్టె నేతిలోఁబడినదిలే.

(నిష్క్రమింతురు.)

రంగము- అక్కరురహస్యమందిరము- అక్కరు చంచలబుద్ధితో నొక
సారి కూర్చుండియు, నొకసారిలేచి ప్రచార మొనర్చియు,
నింకొకసారి నిట్టూర్పులుపుచ్చుచు నొకచోనిలిచి తలవంకి
చుచుండియు నుండును.

అక్క—

చ. విమలయశోవిశాలమగు | విశ్రుతరాజ కులప్రభూతయై
యమరనిభప్రకాశయుత | యై చనునంబరరాట్టుమారికా
ప్రమదనుగన్న బ్రాహ్మి తన | బానిససూతుల బాహ్యచర్యలకా
ప్రమసినుతుండు దుర్యశము | పాలానరించెడు శుభ్రనంశముకా.

ఉ. ఎప్పుటికే న్మృత్యువులు | హిందువు లేకకులంబువారలై
యొప్పుగ, భారతావని మహోన్నతియైల్ల మదీయజాతియే
యొప్పుడుబొందుచుండ మది | నెంతయుఁ గోరి చరించు నాకు నీ
దెప్పరమైన ముప్పులను | దెచ్చి సుతుండు మతింగలంచెడున్.

నేనెన్ని కట్ట పాట్ల నొనరించినను, నాసుతుండు తప్పుదారులనే చరి
చుచున్నాడు. నైజముగా వానికి సద్బుద్ధియుదయింపవలె గాని,
నేను కేర్చిన నెంతగా వానికది యలవడంగలదు? ఇంతకు నంతఃపుర
దాసీజనములోనుండరాంగులను నుండనిచ్చుట నాతప్పేమో! మెహర్
వలనిముప్పు దప్పించునదికి నాప్రాణములమీదికి వచ్చినది. ఇప్పుడీ
యనార్యులీని దాసుముటయెట్లులు? కాశ్యపుము వహింతమన్న, మృదుల
హృదయయగు సుదతి. వినయవతి. దానియతిలోకసౌందర్యమే మా
వాని నాకర్షించినది. ఒక్కొక్కప్పుడు వయసు దప్పిన నాకే దానిం
గాంచినప్పుడు మనసు కలతపడుచుండును. నడుజవ్వనమందున్న సలీ
ము మతిచలించుట యబ్బరమా! కాని, ఎప్పుడేమికర్తవ్యము? యు
వయువతీ ముఖలు గావున వారల కెట్టియడ్డంకియు మనము గూర్చరా
దనియూరకున్న, మోహోద్యోగముచేత నాకుమారుండు దానిని బహి

రంగముగా నర్థాంగిగా నుగీకరించును. అది పాడిన గీతికలలోని యర్థ మదియే యనియు గోచరించుచున్నది, దానినర్థాంగిగా గ్రహించిన, లోకులు నవ్వుటయట్లుండ, సామంతరాజులు తిరుగఁబడి నాకుమారుని, వానిసంతతిని జుల్కసేయుదురు. కావున నెట్లులైన వారి హావడి నాపుచేయవలయును. (ఇంచుకయోజించి ప్రచారముచేయుచు, నొకచోనాఁగి) దానిని బలాత్కారముగా నావలికి వెడలఁగొట్టునునని, నాసుతుండు కోపించి మునుపటివినయము విడిచి నాపైఁదిరుగఁబడి తనకోర్కీ దీర్చుకొన యత్నించునేమో! అంతటి సాహసముచేయగలఁడా? చేసినను, వారింపఁజాలనా? అట్టలొనర్పక, దాని వెంటఁబడి యెక్కడికేని లేచిపోవునేమో! పోయిన, నాపుత్రి వీడినేనొక్కక్షణమైనఁ బ్రాణములునిలుపుకొనఁగలనా? నాముప్పగడ ప వాఁడే తెప్పయని యెంచుచుంటిఁగదా! దైవమా! నాకేదిదారి?

చ. కఱకుఁదనంబుఁదాల్చునెడ ! గాసిలి పుత్రకుఁడెట్టిసాహసా
దరమొనరించునో, యరక ! తక్కినఁ జేరికనున్న రాజులే
వెరవున నూహసేయుదురొ ! విశ్రుతమా మొగలాయివంశమె
ట్లవరలై నశించునో య ! టంచుఁ గడిందికలంతఁజెందెదన్.

(తలపంకించి) ఏదెట్టులైనఁ గానిమ్ము. కులమునకుఁ గలంకము గలుగనీయఁ జనదు. ఆడుది, వినయవతి, సుందరియని తలంకురాదు. దాని నయభయములచేఁ గోటవెడలించి యవల నేమిజరగునో చూతునుగాక. అదిగో నాకొడుకువచ్చుచున్నటులున్నది. వానిమది నొవ్వకుండ నొకపనిఁగల్పించి ముందుగ వానిని దూరస్థలమునఁ బెట్టెచెద.

[సలీము ప్రవేశము,]

సలీ—జనకా! నన్నెందులకు రమ్మంటిరట?

అక్క—(ప్రసన్న వదనముతో) కుమారా! ఒకతొందరపనిమీఁదనిన్ను లాహోరునకుఁ బంపవలసియున్నది. అందులకు రమ్మంటిని,

సలీ—ఏమాతొందరపని?

అక్బ—పంజాబునవాబు మనపైఁ గుట్రలుపన్నుచున్నవాఁడట. నీవు నేనిచ్చు లేఖను గొనిపోయి యాతనికిచ్చి యతనిజాడలు రహస్యముగా నారసిరమ్ము.

సలీ—అందులకు నేనే సోపలయునా? మనమంత్రి యబుల్ ఫెజల్ నుగాని, బీర్బలునింగాని పంపినఁ గార్యము నెఱవేఱదా?

అక్బ—పంజాబునవాబు దురభిమాని. మన సామంతరాజులలో గొప్పవాఁడు. మంతులను బంపినఁ దన్నుఁ జన్నపుచ్చితిమని యెంచును. యవరాజే యతనికడకుఁబోవు నెడ నుబ్బిపోవును. తనదుస్తంత్రము లెఱుకపడునేమో యని వెఱచివర్తించును. అదిగాకమంతుల రాయబారమువలన గోటంబోవుపని గొడ్డంట దీర్పవలసివచ్చు. కావున నీవే సోపలయును.

సలీ—ఇదాక తమరీసంగతియే చెప్పరైతిరే! ఇప్పుడు హఠంబున నీవార్త తమకెవ్వరు దెచ్చియున్నార?

అక్బ—(కన్ను లెఱ్ఱఁజేసి) ఓహోహో! అడుగువానికిఁ జెప్పువాఁడు లోకువయనియా, నన్నుఁ బలువిధములఁ బ్రశ్నించుచుంటివి? నీవు మఱుమాటాడక నాయాజ్ఞఁ జెల్లింపఁబొమ్ము.

సలీ—చిత్తము. రేపుపోఁగూడదా?

అక్బ—ఇప్పుడే పోవలయు. వెంటనేపోమ్ము.

(సలీము తలవంచిపోవును.)

అక్బ—(తనలో) ఇప్పటియువకులకుఁ బెద్దలయాజ్ఞ యందు నిరుత్తరాదరము కనఁబడదు. వారి కన్నివిషయములును బోధపడి నచ్చువఱకు వారు వాని ననుసరింపరు. ఎటులో కుమారుని దూరదేశ మంపఁగల్గితిని. ఇంక ననార్యులీని బంపుటెట్లు? అటును బెదరింతునేని, బేలపడి సాహసమున కొడిగట్టవచ్చు

ను. “సాహసంష్ఠానమైవ”యని స్త్రీలపట్లఁ జెప్పుదురు గదా! ఆమె యాత్మహత్యయన్నఁ గొంకదు. బెడరింపకున్న, నొకపట్టున విడిచిపోదు. ఏదోయొక పన్నాగముపన్ని, నచ్చఁ జెప్పి నయసరణినే యామెను వెడలింపవలయును.

[ప్రవేశము:—అనార్కలీతో సోఫియా]

సోఫియా—(సలామెనర్చి) ప్రభూ! ఇదే అనార్కలీ వచ్చినది.

అక్క—సరే. నీవవలకుఁబొమ్ము. (సోఫియా వెడలిపోవును. అనార్కలీ తలవంచి దీనాననయై నిలుచును.) అనార్కలీ! యిం దాఁకటి నీచర్య కేమియు తర మిత్తువు?

అనా—(పలుకకనిల్చి కన్నులనుండిపోటపోట బాష్పములురాల్చును)

అక్క—ఊరక వాపోయినఁ బ్రయోజనమేమి? మొదట నంత లెస్సఁ గా నాట్యకళాప్రకటన మొనరించినదానవు, పిమ్మట నట్లు తప్పుగాఁ జరించితివేల?

అనా—ప్రభూ! సర్వమెఱింగియు నన్నేల మరలఁ బ్రశ్నింతురు?

అక్క—మేమెఱింగినది. సరియగునో కాదో తెలిసికొనుటకే నిన్నిట్లు ప్రశ్నించుచుంటిమి.

అనా—మహాప్రతిభావంతులు, పరేంగితజ్ఞాన ధురీణులునగు ప్రభువ రుల యూహలు. సరికాకుండునా?

అక్క—మాయామాతే సరియైనవగుచో, నీవపరాధినివేకదా?

అనా—తమ యభిప్రాయప్రకార మపరాధినినే.

అక్క—మఱి యెవ్వరియభిప్రాయముచే నపరాధినివికావు?

అనా—ఈశ్వరాభిప్రాయముచే నపరాధినింగాను.

అక్క—ఎట్లు?

అనా—నేను యువరాజు నెడ వహించుచేమి నిష్కళంకమై పవిత్ర మైయున్నది. నేనాతని నాయే పగడ యనియెంచి ప్రేమించితిని.

అతని సుఖసంపాదనక్రియయే యీలోకములో నాకర్తవ్యమనియెంచి చరించుచుంటిని. ఈశ్వరాదేశమే నన్నారీతిఁ బ్రేరేచినదని యెంచుకొంటిని. కావున నేనపరాధినిని గానని సమ్ముచున్నాను.

అక్క—ఇందాఁకటి నాట్యము యువరాజు సుఖసంపాదనార్థమే యొనర్చియుంటివా?

అనా—నిశ్చయముగా నటులే.

అక్క—నీనాట్య మెట్టులాతనిసుఖమును బెంపొందింపఁగల్గును?

అనా—నానాట్యకళఁ బ్రకటించి తమయొద్ద నొకవరమును బడసి యాతనికి సుఖమును గూర్చయత్నించితిని.

అక్క—ఆవరమేది? అదియెట్లు వానికి సుఖముంగూర్చఁగలదు ?

అనా—యువరాజుహస్తగ్రహణమునకుఁ బ్రభువరుల యనుమతియే నాకోరువరము. తమయొద్ద నట్టియనుమతిఁబొంది నన్ను బహిరంగముగా నర్థాంగిగా గ్రహించుటకే యువరాజు ప్రయత్నించుచుంటున్నచే, నతని ప్రయత్నసిద్ధిఁ జేకూర్చుటయే తత్సుఖ సంపాదన మొకఁగూర్చుటయని భావించితిని.

అక్క—ఓహో! అదియా! నీయర్థాంగీత్వ మెంతకాలము నిలుచునని తలఁచితివి?

అనా—అది కాలనియమము లేనిదనియుఁ బ్రళయంతమువఱకు నిలుచునదియేయనియు నమ్మితిని.

అక్క—లోకములోఁ గాముకులెందఱు నీవంటి యమాయికల హృదయము లాకర్షించుటలేదు? ఆకర్షించి యెన్నఁడు వారిని హత్తుకొని యుండుచున్నారు? తమయంద్రేశము తీరువఱకే గాదా? ఆవల నాయమాయికస్త్రీల బుజ్జల ఘసించూసి వారి

నడఁబాసి పోవుచున్నారగదా ! నీగతియు నట్టిదేయగునని యెఱుంగవా ?

అనా—నాగతి యెన్నఁడట్టిదిగా నేరదు. నానాధుఁడెన్నఁడు నన్ను విడిచి చరింపఁడు. అట్లు చరించునేని, నేనీతనువునే విస్మించి యతనికన్న మున్న పరలోకమునకేగి యతని సమాగమమున కెదురుచూచుచుందును.

అక్క—నీవు కవులు రచించు కథలయందుఁ గాన్పించు నాదర్శానురాగములమాటఁ జెప్పచుంటివికాబోలు. అవి యనుభూత క్రియలుగావు.

అనా—ప్రభూ! అనుభూతమో, యననుభూతమో నాకుఁజెలియదు.

నాయనురాగలక్షణముమాత్రమిట్టిదేయనివిన్నవించుచున్నాను

అక్క—ఇక నీయాదర్శవిషయములు గట్టిపెట్టెము. ముందు జరుగఁబోవునది వినుము. మాకుష్టవాఁడు యశావనోద్రిక్తుఁడై నీకుఁజేసినవాగ్దానము తెవ్వియుఁ జెల్లింపనేరఁడు.

అనా—నాకుఁ జెల్లింపనక్కఱయేలేదు. నే నట్టివాగ్దానములఁ జేయుఁడనియు వారినిఁ గోరియుండలేదు.

అక్క—అతఁడు వాగ్దానములు చెల్లింపకున్న, నీముందుదారి యేమగును?

అనా—ఆతనివాగ్దానములు నన్నురాజ్ఞిగాఁ జేయుపట్లనే జరిగినవి. వానిని నేనెన్నఁడాసింపలేదు. ఆమహామహుని పదదాసీత్వ మే నేను గాంక్షించునది. దానికెన్నఁడును భంగమురాదని నానమ్మకము.

అక్క—అదియుఁ జేకూరదని యెఱుంగవు. నామరణానంతరమున సలీము చక్రవర్తియగును. అప్పుడు ప్రకృతిజనులు, సామంతరాజులును, బట్టమహిషియగు సంబరరాట్కుమారిని దత్తంతరిని

శౌరవింతురుగాని, నిన్ను శౌరవింపరు. పైగా, నిన్ను విడిచి పెట్టనలెనని నిర్బంధింతురు. అతడు తప్పక వారిమాటపాటి చి నిన్ను విడనాడును.

అనా—అదెట్లు సంభవించును? పృథ్వీవర్గముల దూషణభూషణములతో నాకుఁ బ్రసక్తియేలేదే! నానాభునకు వేనవేలు దాసీజనులుండరా? వారిలో నేనొక ర్తనుగానుండ వీలులేదా?

అక్క—వీలుండదు. అదియు వారొప్పురు. రాజు ప్రజాహితవర్తియై యుండకతీతదు. నీవు హిందువుల చారిత్రకథలు వినియేయుండువు. నాఁడు శ్రీరాముఁడు ప్రజలమాటలఁ బాటించియే కదా సీతామహాసాధ్వీని విడిచినాఁడు. నీవన నెంత?

అనా—(యోజనాదృష్టితో) దేవా! అట్లు జరుగునా? తమరు నన్ను భయపెట్టట కట్లు పల్కువారలా?

అక్క—చానా! నీపవిత్రప్రణయమున కెంతయు నేను లోపలసంతసించుచుంటిని. కాని, యదియెన్నఁడును సమకూడనేరదు. భావికాలమున నీవు చిక్కులచాలగుదువు. కావున నాయుపదేశమనుసరింపుము.

అనా—(నిష్ఠూర్వుపుచ్చి) స్వామీ! ఆయుపదేశమేదో నెలవిండు.

అక్క—నీవు మరల సలీముమొగముచూడక వెంటనే కోటవిడిచి చనుము. నీవు సుఖముగా జీవనమొనరించుటకుఁ దగినధనమును నేనిత్తును. ముందెన్నఁడో ప్రజలచేఁ దఱుమఁబడుటకంటె, నిప్పుడు నీయంత నీవే శౌరవముగా నావలికిఁబోయి సుఖించుట మేలుగానా?

అనా—సార్వభౌమా! నేనావలికిఁబోయిన సుఖింతునని యా యేలి కలయభిప్రాయము? నేను గుసుమగుచ్ఛమువంటిదానను. వీలున్న యువరాజు హృత్కోశమున నలంకరించుచుండెద, లే

కున్న, నెందేనిఁ గృశించి సమసిపోయెద. అంతియేకాని నా
సౌందర్య సౌరభము లన్యుల ననుభవించనీయను.

అక్క—నీయుత్త మాశయమునకు మెచ్చితి. నీవు నాయుపదేశ మను
సరించిపోవుదువేని నీగౌరవము, నాగౌరవము, ముందు సలీ
ముగౌరవముకూడ, నిలుచును. నీయట్టి సుశీల నావలన దం
డింపఁబడి తగుమఁగొట్టఁబడరాదు. కావున నీవు వెంటనే పొ
మ్ము. నీపోకకుఁ గారణముఁమాత్రమెవ్వఁతోఁ జెప్పుకుంటయే
మేలు.

అనా—అటులైన నాప్రేమప్రవాహము నానాథ సముద్రములోఁ గలి
యక హతంబునఁ గన్పట్టిన పాతాళకుహరముంబట్టి పోవల
సినదేయగునా ?

అక్క—ఆఁ- పోకతప్పదు. పోకకుమాత్రము హేతు వెవ్వఁతోఁ జె
ప్పుకుమా !

అనా—(నిట్టూర్పుడిచి)

మ. ధరణీవల్లభ ! నాదునిర్గమనమాత్రంబే మనఃకాంతు రా
జ్యరమాసుస్థిరసౌఖ్యసంపదలకున్ ? సాయంబుగానున్న, నే
నరుగంగొంకను; గాని, స్వామి ! యొకపర్యాయంబు మజ్జివిడే
శ్వరపాదాంబుజపూజసేయ నవకాశం బీయ నర్థించెదన్.

అక్క—ఏమాత్ర మవకాశమును నే నీయఁజాలను. అవకాశ మపా
యహేతువని యెఱుంగుము. పొమ్ము. నీ జీవికకు వలయు
నంతధనము మేమిత్తుము.

అనా—స్వామీ! నాకాభోతికధనమేల, నాప్రాణధనమేనాకు దూర
మై పోవునపుడు ?

గీ. ప్రణయసంపూర్ణ కలశంబు ? ప్రాణధవుడు
తత్పుధాభోజనంబె యోదనమునాకు,

దానిమాని యొక్కనిముస ॥ మేనినేను

బ్రాణములఁదాల్చి సాధ్యంబె ॥ పార్థివేంద్ర !

అక్క—అంతగాఁ బ్రాణధారణమేగావింప లేకుండువేని, నీజీవితేశ్వరునికై భావ్యభివృద్ధికై తత్ప్రాణములఁ ద్యజించుటే యచితము.

అనా—నేనిందుండి చనిన నిక్కువముగా నాజీవితేశ్వరునకు భావికాలమున శుభపరంపర గల్గునని తమరు దృఢముగాఁ జెప్పఁగలరా ?

అక్క—ముమ్మాటికిఁ జెప్పఁగలను.

అనా—అట్లునఁ బోయెదను. తాముమాత్రము నామాటలుగా నాహృదయేశ్వరునితో నిట్లు చెప్పవేఁడెదను.

సీ. వెన్నెలదిండిలభింపక పనవు చ.

కోరమై తన చెలి ॥ కూయుననుఁడు

నిజకాంతుఁగానక ॥ నింగిఁదిరుగు చక్ర

వాకియై తనసతి ॥ వనరుననుఁడు

ప్రియువాక్సుధావర్ష ॥ బిందువు లాసించు

చాతకమై సఖి ॥ సాగుననుఁడు

పరుని మానససరోవరవిహారమరయు

హంసియై తనయింత ॥ యరుగుననుఁడు

గీ. దుర్నిరీక్ష్యతేజస్ఫుల్లఁ ॥ దోచు ప్రాణ

ధవదివాకరు మూర్తిని ॥ దరియలేక

దగ్ధపక్షయై యాత్మకాంతావిహంగి

యెచటనోరాలి కడుదపి ॥ యించుననుఁడు.

నాకీక సేలవ్రదయచేయుఁడు. ఈదీనురాలిదోషములను క్షమింపుఁగు. (అక్కరుపాదములపైఁబడి యేడ్చును.)

అక్క—(తనలో) అక్కటా ! రాజధర్మ మెంతకఠినమైనది ! నే నన్యాయముగా నీ సాధ్వినీ బాధింపవలసివచ్చెనుగా !

గీ. మేనువువలెనున్నతమయ్య ! మిగులఁగర్క
శమగు నాహృదయ మిపుడీ ! సాధ్వీపల్కు
నమృతసన్నిభవాక్య వర్షాంబువులను
దోఁగి హిమవత్స్వరూపమైతోచుగాదె ?

ఇప్పుడీమె వేడినిట్టార్పులే నాహృదయహిమాచలమును దేలికగాఁగరఁగింపఁగల్గుచున్నవిగదా ! ఎట్టులైననా యచలభావముమాత్రము వీడరాదు. (ప్రకాశముగా) ఓయబలా ! ఎందులకేడ్చెదవు ! నీహృదయపావిత్ర్య మెఱింగియు నీకేసాహాయ్యమును జేయఁజాలని స్థితియందుంటిమి. నీవికేఁదడయక పొమ్ము. (తానాగది విడిచి చనుచు) మరల రాకుమా ! వత్తువేని ప్రాణహాని యగునుజమా !

అనా—(ఈవలకు వచ్చి గోలుగోలున నేడ్చుచు)

సీ. ఓయి ప్రభంజనా ! యూరకుందు వదేల

సార్థకతగన న! న్నణపుమయ్య

ఓయశనీ! యిట్లు ! లొప్పరికింతువా

నాయెడఁదబయలు ! సందుఁబడుమ

సర్వభక్షక ! దోషసహితనాఁ గొంకుదే

వైశంబ నన్నెస ! వంగరమ్మ !

భూకాంత ! నీవక్త్ర ! మునిష్టి వేగనన్

గడుపునంబెట్టుకోఁగడఁగుమమ్మ !

గీ. పంచభూతములార ! నేఁబాపచరిత

నైన, నామేను పంచభూతాత్మకంబె

మెనుకఁదీయక దాని మీ ! వెంటఁగొనుఁడు

పంచికొనుఁడు నాదేహమా ! ప్రియమొప్పు.

తండ్రి! భగవానుడా! నాయటి దురదృష్టవంతురాలి నిదివఱకెన్నఁ
డేని సృష్టించియుంటివా? లేదు. జన్మమాదిగ మరణమువఱకు నొ
క్కమచ్చుననే యాశాభంగములు, నవమానములును బొంది, కష్టప
రంపరలో మునిగిపోయి, తుదకాకష్టములలోనే మృతిఁజెందు
ప్రాణిని సృజింపలేక యిన్నాళ్లలలాడి యిప్పటికిఁ గృతకృత్యుడ
నైతివా! మహాదురదృష్టమున కీభువినిఁ బ్రబలాదర్శము నే నొక్కతె
నే యగుదునా?

ప్రభూ! నీవు రాజాధిరాజువై సర్వజగన్నియంత వగుటచే నీదా
సదాసీజనులగు ప్రాణులు నీయాజ్ఞకులోపడియుండక తీరదుగదా!
నేనుగూడ నీదాసినే. నేనేవో యపరాధములొనరించియుందును. అం
దులకు నన్నిట్లు శిక్షించుచున్నావు. శిక్షకూడ నామేలుగోరియేకదా!
నీయానతికి వశనై కష్టములెల్ల ననుభవించితి. ఇకనాకీ భూలోకకష్ట
ములనుండివిముక్తి దయచేయుము. ఇంకజీవమును ధరించిచరింపలేను.
మ. యమునావాహిని! నన్నులోఁగొనుమ, నీవత్యంతకారుణ్యభా
వముతోడన్ బహుజంతుజాతులనుగర్భంబందుఁ బోషింపవా?
తమి న స్తూడఁదదీయ భూతతతితోఁ ? దాల్పంగఁ బ్రార్థించెదన్
క్షమవై నింకసహింపఁజాల బహుభాగిష్టప్రకారంబులన్

(ఇంచుకవాపోయి)

ఈనగరమందుఁ గొన్నాళ్లదాక నన్ను గ్రాసవాసముల నిచ్చిప్రోచిన
భానుమార్ కడకుఁబోయి యతని సెలవుఁగైకొని పిమ్మటఁ బ్రాణ
త్యాగ మొనర్చికొందునుగాక! (మరలనేడ్చుచు.)

సీ. సేవకురాలని ! యేవగింపక నాకు

సామేనుగూర్చిన ! సామి ! సెలవు

మత్సరభావంబుమాని నన్దరుణమై

రక్షించుచుండెడు ! ! రాజ్ఞి ! సెలవు

స్వల్పకాలం బేని ! స్వర్గసౌఖ్యమొసంగి,
యలరించు హర్ష్యంబులార ! సెలవు
తోడునీడయు లేని ! తొయ్యలియని యాశ్ర
యంచిచ్చు వృక్షంబులార ! సెలవు.

గీ. అన్యకార్య మగ్నమతియై యనిపుడుండ
నింపునింపుపల్కుల నలరించి పోవు
కీరరాజమా ! సెలవీయఁ ! గోరుదాన
నాద్దుఋణమెల్లఁ జెల్లె నీ ! నాఁటితోడ.

(అని యేడ్పుచు నవలికిఁ బోవును. అక్కరు ప్రవేశించును.)

అక్క—(తనలో) అబ్బా ! పాప మీయబలమొనర్పు పరిదేవనము
విన నాహృదయము వెన్నవలెఁ గరఁగిపోవుచున్నది. ఈమె
కిట్టికష్టమును గూర్చి నేను పాపమును గట్టుకోవలసివచ్చె
గదా !

మ. ధరణీపాలు రదృష్టవంతులు సమస్త శ్రీసుఖానందముల్
నిరతంబొందఁగ నేర్తురంచు జనులేలీలం బ్రశంసితురో !
నరకంబే ధృవమిన్పపాలతతికిఁ ! రాజ్యాంత మందంచునే
రరుగాదే ! తలపైఁ గిరీటమిది భారంబేగదా యేరికి.

[సోఘియాప్రవేశించును.]

సోఘియా ! నీవనార్కలీని వెన్నాడిచని యామె యెటుపోవుచున్న
దో ! యేమిచేయనున్నదో కనిపట్టి నాకెఱింగింపుము. సలీ
ముతో నిపుణముగా మాటాడి వాఁడనార్కలీ వెంటనరుగ
కుండ నిరుత్సాహపఱుపుము. వాఁడు నాయాజ్ఞ ననుసరించి
లాహోరునకుఁ బోయినదియు లేనిదియు నాకుఁ దెలుపు
ము. పొమ్ము.

నా—చిత్తము ! మహాప్రభూ ! (వెడలుచుండనలో) ఇంక నాకొట్టె
నేతిలోఁ బడినదన్నమాటయే. నేనొకపెలుంగు వెలింగెదను
గాక - (పోవును.)

చతుర్థరంగము.

రంగము—యమునానదీతీరము.

[ప్రవేశము అనార్కలీ.]

అనా—ప్రభూ ! భగవానుడా ! నీప్రేరేపణముచే నే నీవీతి బలా
త్కారముగా ననువులంబాసి నీసన్నిధికి వచ్చుచున్నాను.
భూలోకజీవయాత్రలో నే నొనర్చిన యపచారములకు నన్ను
క్షమించి నీరాజ్యప్రవేశమునకు నాకనుమతినీయఁ బ్రార్థించు
చున్నాను. తండ్రీ ! నాజన్మమునకుఁ బ్రయోజనమేదియు
లేకపోయెఁగదాయనిమాత్రము విచారింపుచున్నాను. ఏమి
దువా,

సీ. తగియున్నవరుని నుద్ధాహరణాడి యుభయ

కులయశోవ్యాప్తిఁ జేకూర్చినానె ?

హృదయేశ్వరుని దివ్య ! పదసేవఁగావించి

పరమసాధ్వియను చే ! రవ్వడసినానె ?

అనురూపగుణులైన ! తనయులఁగని దేశ

సేవకై యత్నంబుఁ ! జేసినానె ?

మనుమలు మన్మథురాం! ప్రణేసినన్నుఁగొలువ

ముద్దుముచ్చటలంది ! మురిసినానె ?

గీ. కటకటా ! యొక్కపనికైనఁ ! గడఁగనైతి

అడవిఁగాసిన వెన్నెల ! యయ్యెబ్రతుకు

స్వాదుఫల పుష్పభరిత భూ ! జుబుజేర్చి
తదనుభవమొద నీక హితం బొనర్తె ?

స్వామీ ! నీసంకల్పము నెఱవేఱక తప్పదుగదా ! నీపజ్జ కానందము
తో వచ్చుచున్నాను. ఏలయన, నీరాజ్యము నాపుట్టినిల్లు. ఈభువిని
సన్నుగన్న నాజననీజనకులందున్నారు. లోకపితరుడవగు నీవందున్నా
వు. పితరులారా !

మ. పదునాడేడులు నిండుదాక సకలైశ్వర్యంబులందేల్చినన్
బదిలంబొప్పగఁబెంచినా రవలఁ బ్రభా ! ణాల్ నాకునై వీడినా
రిదె మీ వెంబడివచ్చుచుంటి, నిముసం ! బేనికవిలంబింప, నా
కెమరైరండు, కవుంగిలిండు కొనిపాం ! డీరుండు సద్వాటికిన్.
ప్రాణపతీ ! సలీమ్ !

గీ. స్వర్గధామంబై నీయత్త ! వారియిల్లు
అత్తమామ లమరవరులై పొనర్తు
భువినొనర్చు కార్యంబులు ! ముగిసినంత
నిల్లిటముగాఁగ రావయ్య ! యెదురవత్తు.

(తెరలో ఆంగు మాంగుము అను ధ్వనివినిపించును.)

(అనాక్ కోక బిగియఁగట్టి నదిలోఁ జొచ్చును. రెండుముక్కలు వైచి
యున్నతఱిని ఖానుమారు పఱుగెత్తివచ్చును.)

ఖాన్ — అవే బుడగలు కాన్పించుచున్నవి. ఆమె సాహసమున కొడి
గట్టి యిందుఁ జొచ్చియుండఁబోలు. తడయక కాపాడ య
త్నింతునుగాక (తానుఁగూడ నందుఁబడి యీందుకొని పోయి
యనార్కలీనిబట్టికొని పైకివచ్చును.) దైవకృపవలన నీమె
సజీవయై యున్నది. సామ్రాజ్యమునది. గట్టునకుఁ గొంపోయి
చికిత్సఁజేసి చూతునుగాక (కొనివచ్చి గట్టున నొకతిన్నె
పైఁ గూర్చుండి యనార్కలీ క్రుంగిననీటిని బోఁద్రోలుటకై

చికిత్సలం జేయును. అనార్కలీ కించుక చైతన్యము కలుగును. భగవంతుడు నాలోనుండి యీమెకుఁ గదలికం గల్గించుచున్నాడు. ఇంక నీమె బ్రదుకవచ్చును. (అనార్కలీని దసయొడిలోఁ జేర్చుకొని) పరమేశ్వరా! విశుద్ధచరిత్ర, యమాయకురాలు, దీనురాలు, నగు నీవనితకుఁ బ్రాణదానముఁ జేసి కాపాడినందులకు నీకివే నాకృతజ్ఞతావందనములు. ప్రభూ! ఈమెనాకు జనించిన బిడ్డవలెనే నాయిత మెలఁగి నన్నెంతో యలరించినది. అట్టి యీమె గుణంబునకు మెచ్చి యీవఖం చైతన్యము లిచ్చినావని యెఱిఁగి యనిర్వచనీయానందమొందితినే! అంతలోనే నాయానంద మంతమొనర్చి యీమెకిట్టి కడగండ్లఁ గూర్చితివా! ఎన్నియిక్కట్టులు వచ్చినను, బ్రాణదాన మొనర్చితి వింతియఁజాలు. (తలవంచి దేవునికి సలామె నర్చును) అట్టితఱిని జక్రవర్తి మారువేసముతో నచ్చటఁ బ్రవేశించును.

అక్క—ఉమా! నీయుపకారబుద్ధికి మెచ్చితిమి. నీవీసుశీలను గాపాడినందులకు నీకిదే బహుమాన మిచ్చుచున్నాము. కొనుము. నీవింక దాస్యవృత్తివీడి స్వేచ్ఛమై వర్తించుచు సుఖంపుము. (మొహరులుసంచి యిచ్చును.)

ఖాన్—(మెల్లఁగా అనార్కలీని క్రిందికిదింపి యానందముతో సంచి నందికొని) ప్రభూ! కృతార్థుడనైతిని. “షుకుర్ హై అల్లా!” (వంగి సలా మొనర్చును. అక్కరు వానిని దీవించి యేఁగును.)

ఖాన్—దేవా! నీదయ కౌతయుఁ గృతజ్ఞుడను. నాబిడ్డకుఁ బ్రాణము లిచ్చుటయే గాక, నా దారిద్ర్యముం బోకార్చి, నాచర సుకాలము శ్రమలేకుండ జరుగునట్లు లేర్పాటుచేసితివి. నిశ్చయ

తుకజాయమాన కృపయన్న, నిదియే కదా ! స్వామీ ! ఇంక నీమెకుఁ గూడఁ గాంక్షి తార్థము లిచ్చి సంరక్షింపుము. (తన తోడపై ననార్కలీతల మృదులముగ నిడుకొని)

గీ. నల్లనివిసీళ్లు తెల్లని ! వెల్లఁబాలు

నాఁదలఁచు నమాయకురా లనన్యగతిక

స్వచ్ఛచరిత, యీమెను గాచి ! భర్తఁగూర్చి

రక్షణ మొనర్చుభారంబు ! ప్రభువ ! నీదె !

(సలీమును వెంటఁబెట్టుకొని సోఫియా యచ్చోటికివచ్చి యొకచాటున డాగి నిలుచును, ఖానుమార్ అనార్కలీకి నుపచర్యచేయుచుండును)

సోఫి—ప్రభూ ! నామాటనిజమే కద ? ఎంతచనపులేకున్న, నామె యట్లు నామగనితోడపైఁ బండుకొనునా ? నేను దమతో మనవిఁజేసినట్టు లామె నాభర్తతోఁ జిరకాలముక్రిందనే స్నేహముఁ జేసియున్నది. అదిపై మెఱుంగుల సానియని నాఁడే మనవిఁజేసితిని. తాము నామాట పాటించరైతిరి. ఇప్పుడేమందురు ? సోఫియామాట లసత్యములని నమ్మక కసరితిరి గదా ?

సలీ—(అచ్చెరువాటుతోఁ గొంతతడవుండి, నిట్టూర్చుపుచ్చి) ఆహా ! ఇంతటికులట యిది యనియెఱుంగక మోసపోయితిఁగదా ! ఎంతప్రేమ నట్టించెడిది ! ఓసీ ! దుర్మార్గురాలా ! నీవు నిము సము కనఁబడకున్న నెంత తపించితినే ! సిగ్గువిడిచి యెందఱి నడిగితినే ! ఎంత జగజంతవే ! నిన్నేమి చేసినను బాపములేదే ! (కత్తిదూసి) ఇదే నీకంతమును ఛేదించెదఁ జూడుము. (ముందున కురుఁకఁబోవును.)

సోఫి—(పట్టుకొని యాఁపి) మహాప్రభూ ! ఇదితగినయదనుగాదు. ఇంకొక్క-సమయమందు దానిని శిక్షింపవచ్చును. ముసలివాఁ

ఉగుటచే నానాభుడు కోపగించి త మ్మెదుర్కొనును. దాన
సతని కపాయము వాటిల్లును. కావున నాప్రార్థనమాలింది
నాభర్తకొఱవైన దానిజోలి కిప్పుడు పోకుందుగ్గాక.

సతీ—(కత్తి నేలఁ బాటవైచి) లోకమెంత కృత్రిమ స్వరూపముగలది!

చ. నగు మొగ మొప్పఁగానఁబడు ! నారులగర్భములం బరీక్ష స
ల్పఁగ విషవహ్నికీల కనుపట్టకపోవ, దమాయికాత్మనా
నగఁజెడి కాంతయే పరమనిర్భయవృత్తిఁ జరించు జారనా
రిగ గ్రహియింపఁగా నగును ! బేమయనంబడునది రిత్తయే.

ఉ. “మీఁపదదాసిఁ బాణములుమీకయి పుత్తు” నటంచుఁ బల్కు నా
లాపములెల్లఁ జైపయి విలాసములే సమయంబు వచ్చునేన్
బాపము లెన్నియేని సలుప, న్వెనుదీయరు కామినుల్, మహ
త్తాపమె వారిఁ జేర్చు నెడఁదార్కొను లాభము పూరుషాళికి,
మహారా యట మహత్వాకాంక్షతో నిండియున్నది. ఇది యెంతో
సుకీలయనుకొన్నఁ గేవల కులటాంగననేమైనది. నా యంతవానిఁ
జేష్ఠయు నెట్ట లీముదుసలితోఁ గూడ నిది యెడిగట్టినదో కదా !
వయసున కేమి? స్థితిగతులైన నరయకుండఁగా? నీచత్వమునకుం
గొంకకుండఁగా?

గీ. వలపుగొడ్డి దని యనుభవజ్ఞులనెడు
వాక్కునందలి సత్యంబు ! ప్రకటమయ్యె
చపల చంచలాది విశేషణపదతతులు
నాఁటికిని గోఁటికిని, సార్థనామములగు.

దేవేయగు సంబరరాజకుమారికి నాభిజాత్య మధికమగుటచే దురభి
మానము మెండుగానుండి నాకుఁ దగినంతసుఖముఁ జేకూర్చకున్నది.
సంసార మొకవిషవృక్షమని యార్జులనుపల్కులు నిజంబులు. ఈ

విషవృక్షము నాశ్రయించుటకన్న, విరాగినై మక్కాపోవుట యుత్తమంబని తోచుచున్నది.

సోఫి—ఏలినవారిట్లు తలపోయరాదు. లోకమంతయు గొడ్డువోలేదు. తమ్ము హత్తుకొని యుండు సుందరాంగులు తమకు దొరకక పోరు. తమకింకను లోకానుభవము చాలమిచే వారి నెన్నుకొనుటలోఁ బొరపడుచున్నారు. ముందుముందు తమకే తగినవారు తోఁపక పోరు. దయచేయుఁడు. నగరి కేఁగుదము. ఇది కినుకకుఁ దావుగాదు.

సలీ—(వెనుకకుఁజూచుచు మెల్లఁగా నడిచిపోవును.)

(ఖానుమా రనార్కలీవైపే దృష్టినిలిపి యెప్పుడామెకుఁ దెలివి వచ్చునాయని యెదురుచూచుచుండెను.)

ఖాన్—(అనార్కలీ కదలుటఁ గాంచి) అమ్మా! తెలివి వచ్చెనా ?

అనా—(కన్నులుదెఱచి) నాయనా! ఉమార్! నే నిచ్చటి కెట్లు వచ్చితిని ?

ఖాన్—అమ్మా! నీవు సాహసించి యాత్మహత్య గావించుకొనకుండఁ జూచి, నేనే నిన్ను నీటిలోనుండి బయటికిఁ గొనివచ్చితిని.

అనా—అయ్యా! ఎంతపనిఁ జేసితివి ? స్వర్గముం జూఱకొననున్న నన్ను మరల నరకకూపములోఁ బడవైచితివిగా! నన్నుఁ గన్న బిడ్డవలెఁ బెంచిన నీవే నా కిట్టియపకారము చేయవచ్చునా ?

ఖాన్—బిడ్డా! ఇది నీ కపకారమై తోఁచినను, నాకును లోకమునకును నిది మహాభక్తకారకార్యమేయగును. నాయుపకృతికి మెచ్చి మాటువేసముతో నీప్రాంతముల సంచరించుచక్రవర్తి నా కీమొహరులమూట యిచ్చి యొక్కయూకున నాదాడిద్రవ్య మెల్లఁ బోకార్చినాఁడు.

అనా—తండ్రీ! నీకు ధనప్రాప్తికలుగుటకు సంతసమే యయ్యెగాని, నాకు నిధనప్రాప్తిగల్గిన మఱియు సంతసించియుండుగదా నాయాత్మ! దైవమా! నామృతి నీ కిష్టములేనిదయ్యెనా? నే నింకను భూమిపై జీవించియుండి చేయఁదగినకార్యము లెవ్వి గలవు? పడిన పరిభవములు చాలవా? మఱియుం బడవలెనా? [మరల మారు వేషముననున్న యక్కరు ప్రవేశించును]

అక్క—అనార్కలీ! పతియెడ నీకుఁగల్గు నిర్మలభక్తికి మెచ్చితి. కాని మీసమాగమ మీలోకమున కాఁజాలదు. నీసౌశీల్యమునకు సంతసించి నీకుఁగూడ మొహరులసంచి బహుమానముగా నిచ్చుచున్నాను. పుచ్చుకొనుము. (ఈయఁబోవును.)

అనా—ప్రభూ! నా కీధనముతో సంబంధములేదని యింతకుముందే తమతో మనవిఁజేసికొనియుంటిని. ఇంతధనము నే నొక్కర్తుక నేమిచేసికొందును? దీనిని సద్వినియోగపఱుతు రేని, నాయట్టి యనాథలు పలువురు జీవింపఁగల్గుదురే! కావున బీదసాదలకు దీని నుపయోగపఱుపఁ బ్రార్థించెదను.

అక్క—అనార్కలీ! నీయట్టి సుగుణవతులు భూలోకములో నరుదు. నీకల్యాణగుణములకు భగవంతుఁడు మెచ్చి నీకు భావికాలము నందు శుభము లిచ్చుఁగావుత.

అనా—స్వామీ! నా కీజన్మములో సుఖమునున్న. నే ననువులఁ బాముదునన్న, భగవంతుఁ డొప్పఁడయ్యె. ఇంక నాముందుగతి యెటులో తెలియకుండెను.

అక్క—భగవంతునిపై దృష్టినిలిపి యాతఁడు హృదయమున నుద్బోధించునూర్గము ననుసరింపుము. (తా నేఁగును.)

భాక—బిడ్డా! నీవు నాయుంటికే రమ్ము. నీ కేలోటును గల్గకుండఁ గాపాడెద. ని న్నెత్తుకొని కొనిపోయెద, రా.

అనా—నాయనా! నీవు నన్నుఁ గడుపునఁ బెట్టుకొని యాదరింతువు.

కాని నామదినుగులు దీర్చ నీసాధ్యంబా? నేను బ్రతికి యున్నంతకాల మనుభవింపవలసినదేకదా?

చ. దినదిన మీవియోగజలఁగింబడి కొట్టుకపోదుఁగాని, నేఁ గనులను గాంచఁగాఁగలనె? కాంతుమనోహర రూపతీర మే యనువుననై న? నాయన! దళయన్విడనాడుమ! యేడకేని పోదును బతిదివ్యనామ జపఁగోరిణిమీర విరాగవృత్తిమై.

కావున నాకు సెలవిమ్ము. సన్యాసినినై యేమతంబేని చేరుకొందును.

[ప్రవేశము—మసీదులో నుండు మవజ్జ.]

మవ—అమ్మా! నీ వేమతమో చేరనేల? నే నుండుమసీదులోనికి రమ్ము. ఏలయట్లుచూచెదవు? నే నెవ్వఁడనోయెఱుంగుచువా?

అనా—(గుర్తించి) స్వామీ! నాఁడు నాజనని మృతిఁజెందియున్న సమయమున నన్నాదరించిన మహాత్ములలోఁ దామొకరు గారా? తమ యనుగ్రహముచేతనే కాదా నాకీ దయాస్వరూపుని యాశ్రయము లభించినది! మరలఁ దమదర్శనము లభించుటచే ధన్యురాలను. (వంగి సలామొనర్చును.)

పూజా—(లేవనెత్తి) అమ్మా! అంతయునిజమే. నీవు గతదుఃఖముల దిగమింగి మామసీదుకడ నుండుము. పత్రిశుక్రవారమున నచ్చటికి బీదసాదలెందఱో వచ్చుచుందురు. వారికాహారాదులు సమకూర్చి వలయునుపచారములు చేయుచుండుము. ఈశ్వరుఁడు సంఘములోఁ గలఁడందురు. సంఘసేవ యీశ్వర సేవయని యెంచుము. నీవారీతి సేవసేయుదువేని, భగవంతు నకు నీయందు దయపుట్టి నిన్ను మరల సుఖనిగాఁ జేయవచ్చును. నావెంటరమ్ము. ఉమార్! ఆమెను విడిచిపెట్టుము. నీవు గోరునది యామెనుఖమేగావున, నీవన్యథాతలంపనక్కఱ

లేదు. తొలుత నీమెను నీకప్పగించినాఁడు, నీతో నేను జెప్పినట్లు, నీగయ్యాళిపెండ్లము నీకు లొంగి తిరుగుచినములు వచ్చినవి.

అనా—ఉమార్! నాకు సెలవిమ్ము. నే నీమహాత్ము వెంటనరిగెద.
ఖాన్—తల్లీ! నిన్ను భగవంతుఁడు సర్వవిధములఁ గాపాడుఁగాత, పోయిరమ్ము.

అనా—(మవజన్ వెంటనరుగును.)

చ. పతియచురాగమిట్టిదని ! పల్కలు జ్ఞప్తికిరాఁగ గావిదో
వతులె ధరింతుఁ దత్ప్రణయభావ మకృత్రిమమంచుఁ దోఁప మే
నితోడవులూఁపు దద్వితము ! నిర్వపణం బానరించు పేయనన్
బతితుల నర్హదానకల ! సంబరితృప్తులఁ జేయుచుండెదన్.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

అనార్కలీ.

పంచమాంకము.

ప్రథమరంగము.

రంగము:— మసీదుయొక్క ప్రాంగణము.

[ప్రవేశము :—అనార్కలీ పల్లెరమం దాహార

పదార్థములుంచుకొని]

అనా—(రకరకముల యాహారపదార్థములఁ దెచ్చి కుంటివాండ్రీకు, గుడ్డివాండ్రీకు, దిక్కులేనివారికిఁ బంచిపెట్టుచుండును. ఆమె శ్రద్ధాభక్తులకుఁ దద్భిక్షుకజనులుమెచ్చి యఖిలసంపదలిచ్చి భగవంతుఁడు రక్షించుఁగాకయని యామె నాశీర్వదించును.)

మృవ—అమ్మా! చూచితివా! సంఘసేవయందెంతయానందమున్నదో! ఎందఱు నిన్ను మెచ్చుకొనుచున్నారో! చూడుము.

[ప్రవేశము:—పూజాద్రవ్యములతో మెహర్]

అనా—(మెహర్వంకఁ దేటిపాఱఁజూచి) సోదరీ! నీవిచ్చటికివచ్చితివేల?

మెహ—అనార్కలీ! నావచ్చుటకుఁ గారణము మాటకేమిగాని, నీవిట్లుంటివేల? ఈసన్యాసిసీవేషమేల ధరించితివి? నన్నువలెనే నిన్నుఁగూడ యువరాజు మోసముఁజేసి విడిచెనా?

అనా—అమ్మా! నన్ను యువరాజెట్టి మోసమును జేయలేదు. నా కర్మఫలమే నన్నిచ్చటికిఁదెచ్చి నాకీ యాకార మేర్పఱిచినది.

మెహ—ఆవేదాంతవచనముల కేమిగాని, నీవెందులకు సంతిపురము.

వీడివచ్చితివో తెలియఁజేయుము.

అనా—అమ్మా! వంచనము, పరాధవము మున్నగునవి ప్రకాశింపఁ జేయఁదగదందురు. కావున, నాయాగమనకారణ మెఱింగి పఁజాల.

మెహ—మిత్రకోటితో వెల్లడింపఁదగనియంశములే లేవని యెఱుఁగుము.

అనా—(తనలో) ఈమె నాకెట్లు మిత్రురాలగును? ఎట్లు వెల్లడింతును. (అని పైకేమియుఁ బలుకకుండును.)

మెహ—అమ్మా! సంశయింతువేల? నేను మిత్రవర్గములోఁ జేరుదునాయనియా నీసందేహము?

అనా—(తలవంచిమాటాడకుండును.)

మెహ—అనార్కలీ! నీకిదివఱకుఁ బాపబుద్ధితో నపకారమే యొనర్చియుంటిని. నీహృదయపవిత్రత యెఱుగక నీయెడ నపచారమే చేసితి. నే నవలఁ బశ్చాత్తాపపడుచున్నాను. నన్నుక్షమించి నీమిత్రవర్గములోఁ జేర్చుకొనము. ఇచ్చటికి నీవేలవచ్చితివో యెఱింగించి నాయలమటఁ దీర్పుము.

అనా—అమ్మా! అటయిన వినుము. నానాథుఁడు నన్ను బహిరంగముగా నర్థాంగినిగా గ్రహింపవలెనని మిగుల నాత్రోపడి, తనకోర్కెయీ డేర్పుటకు మార్గమేదేని యున్నదాయని నన్నడిగెను. చక్రివర్తికి సమ్మతముకానప్పుడు నన్ను బహిరంగముగా స్వీకరింపనక్కఱయే లేదనియు, నేనెట్టిరాజ్ఞికారవములు నాసించుటలేదనియు నెంతగాఁ జెప్పినను వినఁడయ్యెను.

మెహ—నాకుఁగూడ నట్టికారవమే యిత్తునని పలుమాఱు వాగ్దాన మొనర్చియుండెను. అవలనేమి సలహాయుచ్చితివి?

అనా—నాకుఁ జిన్ననాఁట నాతండ్రి యెంతో ప్రీతితో నపూర్వనా
ట్యకళ నేర్పించియుండెను. చక్రవర్తికి నాట్యకళయన్ననభిమాన
ము మెండని విని యద్దానిఁ బ్రకటించి యతని మెచ్చువడిని
బహిరంగముగా నానాధు కేలువట్టుట కనుమతి వేఁడెదనని
చెప్పి యందులకు నాకు సెలవు దయచేయఁగోరితిని.

మెహ—దానికి యవరాజు సమ్మతింపలేదుకాఁబోలు.

అనా—సమ్మతింపకేమి ! ఎటులైనఁ దనకోర్కీ నెఱవేర్చుకొనుట
యే ముఖ్యమని యెంచి నన్ననుమతించినాఁడు.

మెహ—అటులైన నీవు నాట్యప్రదర్శన మొనర్చియుంటివా ?

అనా—ఒనర్చితిని.

మెహ—ప్రభుఁడు మెచ్చి వరమిచ్చెనా ?

అనా—మెచ్చెను. కాని వరమియఁబోవుతఱినే, నేను మైమఱచి
నాట్యముందప్పి యెదుటఁ గన్పట్టు నాహృదయేశ్వరుని చెంత
కేఁగితిని. సార్వభౌమునకు సర్వము నెఱుకపడెను. అతఁ డ
తృప్తుఁడై సభ వీడిపోయెను.

మెహ—(ఆత్రముతో వినుచు) పోయి యేమిచేసినాఁడు ?

అనా—తమ మందిరమునకు నన్నురావించి, నావంటి దాసిని సలీ
మేనాఁటికిని గేల్వట్టఁ జాలఁడనియు, నొకవేళ నతఁడు చాప
ల్యమునఁ బట్టినను, బ్రజలకోర్కీపై నన్ను విడనాడక తప్ప
దనియుఁ జెప్పి, నన్నుఁ గోట విడిచిపొమ్మని యాజ్ఞయిచ్చి
నాఁడు. నే నాతని మాటలను మంత్రాక్షరములచేఁ గట్టవడిన
త్రాచునై యాయన యాజ్ఞకులోపడితిని. (కంటసీరు గ్రుక్కు
కొనును)

మెహ—ఎంతవనిఁ జేసెతివి ? ఎట్లురాగల్గితివి ?

అనా—

చ. అనునిమిషంబు నాథువదనాబ్జమరందముఁ గ్రోలుచుండునా
కనుఁగవత్తు మ్రోదల్ బెదరి / కాననమార్గముఁబట్టె, సార్వభౌ
మునివచనప్రహరములఁ / బొల్పితి; యాసనభక్తిలేక స్రు
క్కిన భ్రమరద్వయంబు వడ / గెంటఁగవచ్చి తె సోదరీమణి !
మెహ—సోదరీ ! నిజముగా నీదుస్థితి నాకు జాలియేగొల్పుచున్నది
ఈజాలిచే నాదుస్థితియే మఱచుచున్నాను.

అనా—ఎవరు జాలిపడి యేమిచేయఁగలరు ? నాకర్థగతి నే ననుస
రింపక తప్పదు.

మెహ—తప్పదుగాని, నీప్రియుఁడు నిన్వేదకింపక యూరకున్నాడా?

అనా—నాప్రియు నాక్షణముందే చక్రవర్తి లాహోరునకుఁ బంపె
ననియు, నతఁ డింతలో రాఁడనియు సోఫియా చెప్పినది.

మెహ—సోఫియా యే యిన్నియాటలాడించుచున్నది. అమ్మా ! దాని
మాయలలోఁబడి నేనుగూడ నీకెన్నియో కష్టములఁ గల్గింపి
తిని. నీనాథుఁడు నీకై యెంతో పరితపించుచునే యుండును
జుమా ! లాహోరు వెళ్ళియుండడు. నిన్ను వీడి యడుగుదాటి
పోఁడు.

అనా—(దుఃఖించుచు) అయ్యో ! నే నెంతదుష్టురాలను !

గీ. చూపు వెన్నెలలఁ బ్రసరిం / చుశుభకీర్తి
సౌమ్య తేజమువహించు / సాధుమూర్తి
అమృతరసపూర్ణవదనంబు / నందుఘనుని
నాదువిభుచంద్రునే విడ / నాడియుంటి.

సోదరీ ! నీవన్నట్టులు నానాథుఁడు నాకై యెంతగాఁ బరితాప మొందు
చుండునో ! ఎందెందు వెదకుచుండునో ! నన్నేమిగాఁదలచునో ?

మెహ—ఇప్పుడైన నేమి, మరల నాతనియొద్దకిఁబోవఁబ్రయత్నింపుము.

అనా—ఇక నెన్నఁడు గోటగుమ్మము త్రొక్కనని చక్రవర్తికి
మాటయిచ్చితినే! ఎట్లు పోవనేర్తును?

మెహ—నీవు పోవుచో నీనాథుఁడు సంతోషజలధిఁ దేలియాడి సుఖం
పఁగలఁడు. ఆతనికి సుఖము జేకూర్చుటకు నీవు మాటతప్పినను
దప్పవచ్చును.

అనా—తప్పుఁబని కొడిఁగట్టి నేను బోవుదునేని, ఆతఁడు నన్నాదరిం
చునని నీవు నమ్మెదనా? తండ్రిమాటల కారఁడుకూడ నావ
లెనే లొంగియుండఁడుగదా!

మెహ—అతఁ డెన్నఁటికి నీవిషయమునఁ దండ్రిమాట పాటించఁడు.
నిన్నుఁ దప్పక యాదరించును. జరిగినదంతయు నిజమే యా
తనికిఁడ జెప్పుము.

అనా—సోదరీ! ఇక నీజన్మములో నాకు హృదయేశ్వరుని దర్శనము
లభింపదని తలఁచి యమునలోఁబడి ప్రాణములు విడువఁ
బూనితిని. అయ్యెడ ఖానుమారు నన్ను జావనీయక బయ
టికిఁ దీసి కాపాడెను. ఇందలి మవజ నప్పు డచ్చటికి వచ్చి
నన్నీమనీదులోనికిఁ గొనివచ్చి యాదరించుచుండెను. ఇట్లు
నిరాశాహతనై యన్న నేను నీవాక్యామృతరససేచనమున మ
రల బ్రతికినట్లయితిని. (ఇచ్చుక దుఃఖించును)

మెహ—అమ్మా! నీవు భేదపడక నామాట పాటించి యువరాజు
కడకు జనుము. నే నామనోహరాకారు ప్రణయసుఖ మనుభ
వించుటకు నోచకున్నను నీవైన ననుభవించిన నాకాత్మ
శాంతిగలుగును. నేను నీకొక జాబు వ్రాసియిచ్చెద. దానిని
బట్టికొని కోట యుత్తరపుబురుజుప్రక్క నుండు సొరంగపు
దారిని దిన్నఁగా యువరాజుమందిరమున కేఁగుము. ఏఁగి నీవు
మాఱుమాటఁడక యాజా బాతని కిమ్ము. దానింజదివినంతనే

యతఁడు నీపై నెట్టికినుకయున్నను మాని నిన్నాదరించును. చక్రవర్తితోఁ బోరాడియైన నిన్నుఁ జేపట్టును. నీవు లేకుండు వేని, నన్నే యట్లు గావించియుండును. నేనుజెప్పినదారిని నీవు పోవుదువేని, నిన్నెవ్వరుఁ గనలేరు. అంతేగాక యాదారి తిన్నఁగా సలీముమందిరములోనికే తీసికొనిపోవును. అతఁ డింటనుండుసమయములు నీకే తెలియునుగదా ! ఇదే జాబు వ్రాసి యిత్తును. నాకు లేఖనియుఁ బత్రిమును దెచ్చియిమ్ము.

అనా—(మవజన్ కడకేఁగి కాగితము, కలము, సిరాబుడ్డి తెచ్చి యిచ్చును. మెహర్ జాబువ్రాయుచుండును.) (తనలో) ఈశ్వరా! నీవు నాచే వింతనాటక మాడించుచున్నావే. నన్నంత లోనే దుఃఖసముద్రమునముంచి, యింతలోనే యానందసౌక ల్యోఁ దిప్పుచుంటివే!

గీ. కనుచునుండఁగ నె హృద యాకాశమందు
కాటుమబ్బులు గొమ్మించి కలఁతపటుతు
ఉత్తరక్షణముననే మొ యుల్లద్రోలి
అచ్చమా వెలియెండ గాఁయంగఁజూతు.

నీచైదములు విపరీతములుగదా!

మెహ—(ఉత్తరమునుడచి యనార్యులీచేతికిచ్చి) దీనిని యువరాజు నకుమాత్రమే యిమ్ము. ఇతరుల హస్తములో నిది పడఁగూడదుసుమా! పడినచో నాకు, నీకు, యువరాజునకుఁ గూడఁ బ్రాణభంగము గల్గును. ఆరహస్యమార్గమున నిన్నెవ్వరుఁ జూడనేచాలరు. చూచి వారు నిన్నుఁ బట్టుకొనుట తటస్థించు నేని, నీవు పాణిములైన విడుముగాని, జాబు వారిచేతుల నిడకుము. నీకు భగవంతుఁడు తోడ్పడునుగాక. పొమ్ము.

మన—(లోపలినుండివచ్చి) అమ్మా! మీయిరువుర సంభాషణ మా
లింపకున్నను, అందలి ప్రధానాంశములను గ్రహింపఁగల్గితిని.
తల్లీ! నీవుపోయి నీకడపటి కర్తవ్యము నెఱవేర్చి కృతకృత్యుల
గమ్ము.

గీ. సార్వభౌముండుఁ దద్భట ! సంఘములును
నిన్ను బంధించి బాధింప ! నేర్చుగాక
జీవములతోనె నిన్నుఁ బూడ్చెదరుగాక
నీకవిజయంబుఁ చేకుఱుగాక! సాధ్వీ!

అనా—(తలవంచి నిలిచియుండును.)

పూజా—అమ్మా! నీవీక నాలోచింపకపోమ్ము. శాశ్వతకిర్తినిఁ గాం
చుము.

అనా—అర్యా! పోయెదను.

(అని సలామెచ్చి పోవుచు)

చ. పరమకృపా స్వభావ! భగవానుడ! నీవొనరించునాజ్ఞ మ
చ్చిరమునఁదాల్చి నాపతిని ! జేరఁగఁబోవుచునుంటిఁ గ్రమ్మఱక
బరిసరమందుఁ బొల్పునెడ ! భర్త ననుంగవుఁగింటఁ జేర్చుచున్
బరమసుఖంబునంగ నెడు ! భాగ్యముఁజేకొనఁ జేయుమిశ్వరా!
(పోవును.)

మెహ—అక్కటా! ఏమికానున్నదో తెలియదు. మహాత్ముడగు నీ
యర్చకుడును, సాధ్వీయగు నీమెయుఁ బల్కినపల్కులలో
నశ్చలభాషణములు వినఁబడినవి. భగవంతుడా! నీయిచ్చయే
నెఱవేఱుగాక!

/ ద్వితీయరంగము.

రంగము:—ఖానుమారునియిట్లు.

[ప్ర]వేశము—ఖానుమారు ధనికుని వేషముధరించి- ఒక నౌకకు విసరుచుండును. ఇంకొక నౌకరు కాళ్లుపట్టుచుండును. తాను బంధిరి మంచముపై విలాసముగాఁ బడుకొని ఉక్కా- పీల్చుచుండును.]

ఖాన్—అరే! పాలు తేరా!

(సౌఖ్య పాలు తెచ్చి యీయ ఖాన్ త్రాగును.) నా పెండ్లా మీనాఁ

డేని యింటికి రావచ్చును. వచ్చునేని, తలుపు తీయకుమా!

అయ్యగారు లోపలికి రావలదన్నారని ఖండితముగాఁ జెప్పము.

నౌక—చిత్తము. బాబూ!

(విసరుచుండును.)

(ఇంతలో వీధిలోఁ దలుపుమీఁద గుద్దినట్లు చప్పుడు వినఁబడును.)

నౌక—ఎవరుమీరు? కోన్ హై!

సోఫి—నే నింటి యజమానురాలిని. నీ వెవ్వఁడవు నన్నుఁ బ్రశ్నించుటకు?

ఖాన్—దానిని బామ్మయము. (మరల నిద్ర) నభినయించుచు.)

నౌక—అమ్మా! నే నీ యయ్యగారికడ నౌకరిని. అయ్యగారు నిద్ర పోవుచున్నారు. ఎవ్వరిని లోనికి రానీయవలదని యాజ్ఞ యిచ్చినారు.

సోఫి—(మరల గట్టిగాగుద్ది) ఎవఁడవురానీవు? నాయింటిలోనికి నన్నే రావలదనుచున్నావు? మీయయ్యగారికిని నీకును జెప్పదెబ్బలు కావలయునాయేమి?

నౌక—అమ్మా! మాటలు మిగులఁ జెప్పవలదు.

సోఫి—ఏమీ యీ బేలదీర్చి! తలుపు దీయుదువారేదా? (అని గట్టిగా తలుపుపైఁ దన్నును.)

భాన్ — అది పిశాచపుముండ. తలుపు విఱుగఁగొట్టు నేమో! అది గాక యిరుగుపొరుగువారి యల్లరి యెక్కువయగును. తలుపు తీయుము,

[నౌకరు తలుపుఁదీయ, సోఫియా ప్రవేశించి, నౌకరి నొకతన్ను తన్నును. భాన్ గాఢనిద్ర నటించుచు

గుఱ్ఱువెట్టుచుండును.]

సోఫి — ఏమిటీవాలకము? అన్ని కేకలు వేసినను మెలఁకువరాలేదా? (గదిలోని వస్తువులవంకఁజూచి) ఏమి యీహాకు! ఈభోగ మెన్నాళ్ళచుండి? నే నీవారము మాత్రమే యింటికి రాదేదు గదా! ఇంతలోనే అమ్మనాఁడు, అబ్బనాఁడును ఎఱుఁగిని యీయైశ్వర్య మెక్కడినుండివచ్చినది? వీరందఱు నెవ్వరు? వీరితోఁగలిసి యే గొప్పవారియింటనైనఁ గన్నమువేసితిరా?

భాన్ — (జవాబు చెప్పక మఱింతగట్టిగా గుఱ్ఱుపట్టును.)

సోఫి — (తనలో) ఈనడుమఁ జక్కవర్తిగారు నౌకరులలో నెవ్వరికో మొహరులసంచి బహుమానముగా నిచ్చిరని నాణీ వాసములో నొక వదంతిపుట్టినది. ఆవదంతి నామగనిఁగూర్చి కాదుగదా? కాదనియే నానమ్మకము. ఈశ్రుంగానికట్టి బహు మతికూడనా? అయిననులేపి తెలిసికొందునుగాక. ఎందునకైన మంచిది. వినయము నటించుఁగాక. (ప్రకాశముగా) నాథా! ఏమాగుఱ్ఱు! రెండుపిల్లులు దెబ్బలాడుచున్నట్లు వినఁబడు చున్నదే! లెండు. సాయంకాలము కావచ్చినది. ఇంకను నిద్ర యా? (తట్టి యూపితేవును.)

భాన్ — (తుల్కిపడిలేచి) ఎవతెవునీవు? నన్నిట్లు తట్టుచున్నావు?

సోఫి — నేను మీయథ్థాంగిని.

భాన్—అర్థాంగివిమాత్రమే యననేల? నాకుఁ బూర్ణాంగివే. ఇంక
కుముందు నాయవయవములన్నియు నీస్వాధీనములోనే యు
డడివిగదా!

శోభి—ప్రాణకాంతా! ఏల యిట్టిమాటలాడుచున్నాడు?

భాన్—(కాలుసేతులవైపుచూపి) ఈయవయవములలో నీవు చిత్తుక
గొట్టచివేవైనఁగలవా? నీకెంతహక్కును వానిపైలేకున్న
నీవు వానినంతగాఁ గొట్టఁగలవా? కావున నీవు నాపూర్ణాంగి
వంటిని.

శోభి—హృదయేశ్వరా! ఆపరియాచకముల కేమిగాని, మన కీసోఫా
లు, కురిచీలు, పందిరిమంచములు, పట్టుపటపులు, మున్నగు
నవి యెట్లువచ్చినవి? మన దారిద్ర్యమంతయుఁ బోఁగొట్టిన
యామహానుభావు లెవ్వరు?

భాన్—‘మన మన’ యని పలుకుచున్నావు. నీకు సోఫాలకు, కురిచీ
లకు నేనాఁడును లోటులేదుగదా! దారిద్ర్యమున్నను నాకే
గాని, నీ కేనాఁడును లేదుగదా! నాతో నీవుకూడఁ గలుపు
కొందువేమి?

శోభి—మీదారిద్ర్యము నాదారిద్ర్యముకాదా? అటులే మీ యైశ్వ
ర్యము నా యైశ్వర్యమేకదా?

భాన్—నాదారిద్ర్యము నీవెన్నఁడును ననుభవింపలేదు. ఇపుడటులే
నా యైశ్వర్యము నీవనుభవింపనక్కఱలేదు. పొమ్ము.

(మరలఁ బండుకొనును.)

శోభి—మీతో సుఖదుఃఖములయందు భాగస్థురాల నగుటకేకదా
మిమ్ములఁ జేపట్టియుంటిని? మీ రిట్లనుట న్యాయమా?

భాన్—కొత్తగా నన్ను “మీరు, మీ”రని మీఱఁబెట్టుచుంటివేమి?

సోఫి—(ఇంచుక సిగ్గునటించుచు) ఇదివఱకుమాత్రముమిమ్మిట్లు పిలువ లేదా? ఎప్పుడైనఁ జనవుచేత ‘నీ’ వన్నంతమాత్రమునఁ గోప గించుకోవలెనా? భార్యభర్తలు పొలయల్కలలో వేయిత్తిట్టు కొందురు. కొట్టుకొందురు. అవన్నియు లెక్కలోనికి వచ్చునా?

ఖాన్—మనపొలయల్కలు విపరీతములైనవి. ఆయల్కలు నీయందే కాని నాయం దెప్పుడును నీవెఱుంగవుగదా? నీవు పేర్కొన్న తిట్టుకొట్టులుకూడ నీచేత నాకేగాని, నాచేత నీకెన్నఁడును ముట్టలేదుగదా!

సీ. పొద్దునలేచి నీ మొగముఁగనినఁ గలు

షమటంచుఁ బల్కనే ? నైఁపలేదె?

కొలుపుఁజేసియలసి ? యిలుసేరఁగా నీవు

తలుపుఁదీయకయున్నఁ ? దాళలేదె?

ఆఁకలిబాధచే ? నల్లాడ నేఁడింట

వంటలేదనఁగ నోర్వొంగలేదె?

తలుపు బారుఁగదీసి ? తరలంగ నడురేల

నొకమాటనక యూర ? కుండలేదె?

గీ. అట్టుతినుమంచు వీఁ ? పుడైదట్టిపోవ

కుందు వడుచు లోలోననే ? కుశ్శలేదె!

ఇట్టు లీవేమిచేసిన ? నేమియన్న

గాడిదకుఁగల్గు నోర్పుతోఁ ? గొలలేదె!

సోఫి—నాథా! అవియన్నియు నజ్ఞానముచే నేను జేసినచేష్టలు.

నన్నుక్షమించి కైకొన వేడుచున్నాను. (మోఁకఱించును)

ఖాన్—నేటి కజ్ఞానమైనదా? “నీవు నాకు నీతులు చెప్పనక్కఱలేదు. అట్టేవాగక పొమ్ము” అనిగదా నీవు పలుకుచుందువు? ఇప్పటికి నిన్ను నీ వెఱిగితివా?

సోఫీ—ఎఱింగితి. ఇన్నాల్లు మూఢురాలనై మహర్షి వంటి పతిని నిండి చితిసని తెలిసికొంటిని. ఇప్పుడు నిజముగాఁ బశ్చాత్తాపపడుచున్నాను.

బా—నీవు నిజముగాఁ బశ్చాత్తాపపడుదానవేయైనచో నిన్నాళ్ల దాఁక నల్లెయ్యదేశముతో నన్ను ధిక్కరించుచుంటివో యిప్పుడు మరల నన్నేల యాశ్రియింపఁబూనితివో చెప్పుము. యథార్థము వచింతువేని నిన్నేలుకొందును. లేకున్న నిన్నొల్ల నని నమ్ముము.

సోఫీ—(ఏడ్చుచు) నాథా! నేను మహాపాపాత్మురాలనంటిని. అది చాలదా?

బా—చాలదు. నీదోషకృత్యములు నీచేతనే పలికించి నీకు నిక్కమగు ననుతాప ముదయించెనని తెలిసినయెడల నిన్ను క్షమించెదను.

సోఫీ—(జవాబుచెప్పక యేడ్చును.)

బా—నీ వెంతగా నేడ్చినను నాకు జాలికలుగదు. నిజముచెప్పుము.

సోఫీ—నిజము మీ రెఱింగియు నాచేత నేలపల్కింతురు?

బా—చేసినపాపము చెప్పినఁ బోవునందురుగదా! చెప్పుము.

సోఫీ—నన్ను యువరాజు చేపట్టునని భ్రమపడి తిరిగితిని. అతనిప్రాపు నాకుఁ గలదుగదాయని గర్వించిచరించితిని. మీమాట ధిక్కరించితిని. మిమ్ము నొవ్వనాడితిని.

(ఏడ్చును.)

బా—యువరాజు నీకేమి యొలుకఁ ద్రోసెను?

సోఫీ—యువరాజు నన్నుఁ గ్రేంగంటనైనఁ జూడక త్రోసిపుచ్చెను.

బా—ఇంతవఱకు నిజమే చెప్పితివి. సంతసించితిని. నీవు యువరాజు ప్రాపుగోరి చేసిన ఘోరకార్యము తెల్పి?

సోఫి—నాథా! నన్నింకను శోధింతురా? ఇకనైన నాయందుదయఁ
బూనరా? (ఏడ్చును.)

భాక్—నీచే నన్నియుఁ బలికింపఁదలఁచితిని. చెప్పు.

సోఫి—మెహరున్ని సాను యువరాజునకుఁ గూర్చితిని.

భాక్—మఱియేమి చేసితివి?

సోఫి—అమాయికయగు ననార్కలీపై నపనిందలమోపి యొకసారి
కొరడాదెబ్బలం గొట్టించితిని.

భాక్—ఇంకొకసారి యేమిచేసితివి?

సోఫి—(ఏడ్చుచు) ఇంకొకసారి కోటనుండి వెడలఁగొట్టించితిని.

భాక్—ఇంతయేయగునా? ఆమె కిం కేమికిడు గావించితివి?

సోఫి—(గట్టిగా నేడ్చుచు నిలుచును.)

భాక్—(కోపముతో) ఓసిరాక్షసీ! ఇంకేమిచేసితివే! చెప్పు.

(బుజములుపట్టి యూఁపును)

సోఫి—(గద్గదకంఠముతో) ఆమెకు మీకును సంబంధము గల్పించి
యువరాజున కామెపైఁ గినుకఁబుట్టించితిని.

భాక్—ఇన్నిపాపకార్యము లొనరించిన నిన్ను ముక్కలుముక్కలు
క్రింద నఱుకవలెఁగాని, చేకొనవచ్చునా?

సోఫి—(కాళ్ళపైఁబడి) ప్రాణకాంతా! నన్ను క్షమింపుఁడు. నాపాప
ములు నన్ను దహించుచున్నవి. క్షమించితి నను మీయమ్మత
వచనములు విన్నఁగాని నాతాపము చల్లాఱడు. (ఏడ్చును.)

భాక్—క్షమింతును. నీ విప్పుడేపోయి, యువరాజుతో నీవు చేసిన
నేరము తెల్పి మహాసాధ్యయగు ననార్కలీపై నిండఁబాపుము.
పొమ్ము. నీ వక్కార్యము చేసివత్తువేని, ని న్నేలుకొందును.
చక్రవర్తి నాకిచ్చిన యాయైశ్వర్యమెల్ల నీవనుభవింపవచ్చును.
లేకున్న, నీమొగముచూడను. పొమ్ము. (లోపలికిఁ బోవును)

సోఞ్చి—(తనలో) అక్కటా! నే నెంతపాపాత్మురాలనైతిని! ఇప్పుడే
 వెరవున యువరాజుతో మాటాడనేర్తును! నామాటలు వి
 న్నంతనే యతఁడు నన్నుఁ దనకత్తికి బలియియ్యఁడా? అతని
 చేతిలోఁ జచ్చి సాధించుకార్య మేమున్నది? నేను దలచిన
 రీతిగా నీమైశ్వర్యము చక్రవర్తించే నీయఁబడినదే. యువరాజు
 ప్రాప్తాన్ని లభింపదు. భర్తకుఁగల్గిన భాగ్యమైన ననుభవిం
 పఁజాలకుండునేని నాబ్రతు కుభయభ్రష్టత్వ ముపరిసన్యాస
 మన్నట్లగునుగదా! ఏదోయొకదారి కనిపట్టవలయు. (అలా
 చించి) ఇట్లొక రైదఁగాక. అంబరరాజకుమారికాన్యమృత్యుకొని
 యామెతో సర్వము నివేదించి యామెమాధ్యస్థమున యువ
 రాజున కనార్యులీనిగూర్చిన నిజము తెలియఁజేసెద. పాపమా
 యనార్యులీ జీవించియున్నదో, లేదో! ఉన్నఁగదా సలీము
 ప్రాణముల కూరటగల్గుట! లేకున్న మఱింత సంతాపహేతు
 పగునుగదా! కానిమ్ము. దైవమేగలఁడు. దేవా! నాతప్పులు
 క్షమించి నన్ను రక్షింపుము. నీదాసురాలను. నన్నుఁ గాపా
 డుము.

(నిష్క్రమించును.)

తృతీయరంగము.

రంగము—సలీముమదిరము.

[ప్రవేశము—అలాచనానిమగ్నుడై సలీము.]

సలీము—(తనలో) ఎంతవని జరిగినది! నాయందేలోపమును గనిపట్టి
 యది యన్యపురుషులం గోరినది? నాకడ నున్నంతకాల మెట్టి
 యసంతృప్తియఁ గనఁబఱుపలేదే! విశేషించి నన్నొక్క
 నిమిష మెడఁబాసినఁ దన కీజీవనమే భారమన్నట్లు వర్తించి
 నదే! (కన్నులు మూసికొని యోజించి) ఎంతగాఁ జ్ఞప్తికిఁ

దెచ్చుకొన్నను, యామెవర్తనమున నిష్కాపట్యము, నిశ్చల
త్వము, నిర్మలత్వమే గోచరించుచున్నదిగాని, యెట్టిదోష
మును బాడగట్టకున్నదే! అట్టిది నీతిదూరయైనదని యె
నమ్మగలను! నమ్మకున్నఁ బ్రత్యక్షముగాఁ గాంచినదాని కే
మనుకొందును? ఒకసామాన్యభటుఁడు, తనపై నీసువహించు
దానిభర్త, వయసుమీఱినవాఁడు- అట్టివాని యొడిలో మె
మటచి యేలపండుకొనును? నాఁడు మాప్రథమసమాగమ
దినమున నానందపారవశ్యమున నాహస్తపంజరమున సోలి
వ్రాలియున్నట్టులు, మొన్నవాని యొడిలోఁ బండియున్నది
గదా! నాటి విస్మృతియే నేడును గల్గినదా? లేక దానికి
వేఱుకారణమైయుండునా? దాని కేరోగమైన సోకలేదుగదా?
రోగప్రీడితయై విస్మృతిఁజెందియున్నదానికి వాఁడుపచారము
లొనరించుచు నట్టులుండనేమో! ఎప్పుడు కన్నులుదెఱచునా
యెప్పుడు పల్కరింతునా యని చూచుచున్నట్లు వానిదృ
క్కులు తెలుపుచుండెగదా! ఆమె కేదోయాపత్తేవచ్చియుం
డును. ఉమారుకూడ ననార్కలీవలెనే నిర్దష్టవర్తనముగల్గి
వాడని నమ్మియుంటినే! వాడు నీతిదప్పి చరించునన్నను, నమ్మ
టకు వలనుపడదు. కట్టకొన్న కాంతనే లొంగఁదీసికొనఁజూ
లనివాడు, పరకాంతల కేలయాసపడును? అందులో ననా
ర్కలీ యెట్టిది? తన పోషకుండనైన నేను జేపట్టినదే! తాను
దల్లియని భావింపఁదగినదే! అట్టిదానిని వాడు ధైర్యమున
హించి దుర్బుద్ధిమై గ్రహించునన్నను, నమ్మఁదగదుగదా!

నాజనకుఁడు నన్ను లాహళోరునకుఁ బ్రయాణముచేసిపొమ్మని
నటులే, దానినిగూడ భయపెట్టి కోటనుండి తఱిమివేయలేదుకదా!
తఱిమివైచియేయుండిన నాయుదంత మేభటునికైన నేదాసికైనఁ దె

లిపియుండదా? చక్రవర్తి ముందుముందేమిచేయునో యను భయమున ననార్కలీ తనంతదానే కోటవిడిచిపోయినటులు సోఫియా స్పష్టముగాఁ జెప్పియున్నదే! దేవి యంబరరాజకుమారియు నట్టియభిప్రాయమే పొందియున్నదే! తన తప్పుపనాట్యమువలనఁ జక్రవర్తికిఁ గోపమేవచ్చియున్నను, దదనంతరకర్తవ్యమును గూర్చి నాతో యోజింపవలెఁగాని, తొందరపడి యట్లు కోటవిడిచిపోవునా? కంటికి తెప్పవలె దన్ను సర్వదా కాచుచున్న దేవితోనైనఁ జెప్పకుండఁ బోయినదే! నాతండ్రి యైంద్రజాలకుల నెవ్వరినేని పురికొల్పి దానినవలీ! దాటింపలేదుకద! ఎటుఁగో నాప్రియురాలు, నాభాగ్యదేవత, నావలపులబరణి, నాహృదయేశ్వరి నాకు దూరమై న స్నిచింతాసాగరమున ముంచివైచినది.

శా. ఆకర్ణాంతములై-మనోహరములై : నానేత్రయుగ్మంపు సొంపకాదంబినిఁగేలీసేయు కురు లా : యాదర్శముంబోలి-యాలోకార్హులగు నాకపోలయుగముక, : లోపంబులైపోయెనే . నాకల్యాణిని గాంచు భాగ్య మింక లభ్యంబౌనె యీభూమిపై ?

(ఎదుటగోడనున్న అనార్కలీపటముఁ దీసి) అయ్యో! సఖి! సొగసులచేటీ! నన్ను విడిచిపోయితివా? ఇంక నీముద్దుమోము నీపటముడు మాత్రమే చూచుకొని యానంద మొందవలయునా? నాకన్నులకలుపుదీతి దానిని నాయెదుటఁ గాంచుభాగ్యము నాకింక లభింపదా? నాగవల్లిదళముంబోలిన మృదుత్వముకలదగు నీచేతిలో నాచేయి గలిపి యారామప్రచారముచేయు నదృష్టము నాకింక నబ్బదుకదా! కోకిలాలాపముం దిరస్కరించు నీకంఠస్వనము మరల విననోచుకొననైతినిగా! అంచలభ్రేడంగునడంపు నీయ్యోరంపుగమనం బింకఁ గనఁజాలగదా!

సీ. కలికి! నీ చెలువంబు / గాంచనోచగ లేని

యీకన్నుల కలిమి / యేలనాకు?

కాంత! నీమేని సుగంధంబు గనలేని

యీఘ్రాణములభాగ్య / మేల నాకు?

అతివ! నీమృదుల వాక్యంబులు వినలేని

యీశ్రోత్రముల సిరి / మేలనాకు? X

సుదతి! నీవాతెర / సుధలఁ గ్రోలగ లేని

యీరససేంద్రియం / బేలనాకు?

గీ. పువ్వుఁబోడి! నీపరిరంభముం బడయని

నాతనువువలని ప్రయోజనం బిడేల?

ఇంతి! సర్వాంగసుందరి / వీవు, నీదు

చెలిమి కల్పి యీలేకికిఁ గలుగునెల్లు?

ఉ. చిత్తరుబొమ్మయేయైన-! జీవములొందిన దానిపోల్కిఁ ద
ల్కోతైడు మందహాసమదిగో! చిటుగాలికిఁబోలు మేల్పుసుం
గొత్తిగిలెన్రవంత; కడు / నొప్పెడుఁ బాపట గీటురాతిపై
హతైడు స్వర్ణరేఖయన / హా! సకియా! నిను వీడనేరునే?

(పటము కఁగిలించుకొనును.)

(ఇంచుకసేపఁగి, చిత్రప్రతిమ యవలఁబెట్టి, చూపుమాడ్చి లేచి) త
న్నింతగా నేను బ్రేమించువాడనని యెఱింగియుఁ దనకై నాసర్వస్వమ
ర్పింప నున్నావని తెలిసియు, దననిర్గమనకారణమిచ్చుకైన నాకు ని
వేదింపక యేఁగిన చపలచిత్త నీతిసహితమైన నేమి, నీతిరహితమైన
నేమి? నాయెడమాత్రము మహాదోహమే యొనరించినదగునుగాదా!
అట్టిదానికై నేను బరితపించిన లాభమేమున్నది! పగిలిన కుండవెంచిక
లను నతుకయత్నించినట్లు, నన్నువీడి యరిగినప్రియురాలిని మరలఁ
జేర్చుకొనఁబూనుట హాస్యాస్పదముగాదా! దేహి కీవియోగసంయో

గములను ద్వంద్వములు పొయికముగాఁ గల్గునవే! వానికై దురస్థిలుట
యవివేకము. అనార్కలీవలెనే నేనును జపలచిత్తుఁడనగుటచే నెడ
నెడ నామనస్సే పృథిమఁజూచి చలించవచ్చును. కావున దీనిరూపు
మాపెదను గాక (అబామ్మను రెండుముక్కలకిందఁ జించివేయును.)

గీ. భామ! నీదుసుందరరూప ! పటము వెడల

నడఁతు నాదు బాహ్యంతర ! నయనయుగికి

దూరమై నిల్చునట్లు; నీతోడిపొందు

దుఃఖ హేతువే యని నాకుఁ ! దోచియుంటి.

[వెరపుచూపులతో ననార్కలీ యందుఁ బ్రవేశించును. వెనుకనుండి
భటులు గనిపట్టించుదురు. సలీము తాను జించిన ముక్కల నింకను
జిన్నముక్కలగాఁ జేయుచు) చీ! దోహిసీ! ఇంక నాతలఁపువకు
రాము. పొమ్ము. (ఆముక్కల నొక్కగంపలోవైచును.)

అనా—ఆహా! నాజీవితనిశినేలు నిండుచందురుని మరలఁ జూడఁ
గల్గితినిగదా! (కన్నులారఁజూచి) అక్కటా! అది నాపృథిమ
యేకాఁబోలు, నాథుఁడట్లుచించి పాటవైచుచున్నాఁడు.
(వెనుక నెవ్వరోనిల్చినట్టు: లనుమానముదోచవెనుకకుఁజూచి)
నారాకయెవ్వరేని కనిపట్టిరా? అదిగో! ఎవ్వఁడో వడిగఁ
బోవుచున్నాఁడు. ఎందులకోగదా ? (ఆలోచనలో ముని
యున్న సలీమువంకఁదిరిగి) ఇట్లు నావిరహమునకై తపించు
హృదయేశ్వరు నెదుటికెట్లు పోవనేర్తును ? పోవకతీతదు
గదా ! పోయి నాయపరాధముల నివేదింతునుగాక
(మెల్లఁగా నెదుటికిఁ జని దీనాననయై నిలుచును. కొంతత
డవు సలీముచూడకయే యుండును. ఆవలఁ జూచి నివ్వెఱప
డును. అనార్కలీకి దుఃఖమాఁగక కెప్పుననేడ్చును.)

సలీ—ఓసి కూళ! మగనిఁగొట్టి మోసాలకుఁబోయి మొఱపెట్టినదాని వలె నన్నుఁ గికురించి పోయి యుపభర్తతోఁ గొన్నాళ్లు కాఁ పురముచేసి మరలి వచ్చితివా! ఓసికులటా! ఈయెడుపెందుల కే? నీబుడిబుడియెడ్పులుచూచి జాలిపడుదు ననుకొంటివా? పొమ్ము. నాయెదుటికిరాకుము. ఇప్పుడే నీపటముకూడ నా కన్నులు కుట్టకుండునట్లు చించిపాఱవైచితి.

అనా—(భర్తకాళ్ళపైఁబడి) నాథా! నేనపరాధినిని. నన్నుక్షమించి నామనవియాలింపవేఁడుచున్నాను. (ఏడ్చును.)

సలీ—అపరాధిని నని నీవే యొప్పుకొనుచున్నావుగదా! ఇంకమన పులెందులకు? పొమ్ము. ఉచ్చసీచముల వివక్షనీకులేకపోవ చ్చును. నాకుమాత్రము గలదని యెఱుంగుము, పొమ్ము.

అనా—ప్రాణేశ్వరా! తమ ముదలఁ గైకొననిదే నేను గోట విడచిపోవుటలో నపరాధిని నంటినిగాని, తాము వచించిన యుపభర్తల యుదంతమేదో నేనెఱుంగను. నాజీవితమున కేలి నవారేభర్తలు. నేనన్యలోకమందైన నన్యపురుషుఁగోరనని దేవరకుఁ దెలియదా?

సలీ—అటులైన, నీవిందేఁగితివి?

అనా—మొదట ఖానుమారు నింటికేఁగితిని.

సలీ—ఏలపోయితివి?

అనా—చక్కవర్తి నన్నీకోట విడిచిపోమ్మని యాజ్ఞయిచ్చి యుంటచే.

సలీ—నాతో నేలచెప్పకపోయితివి?

అనా—వారు తమతోఁగూడఁ బలుకవలదనిశాసించిరి. తమదర్శన ము మరల నాకుఁగాకుండు కట్టి దిట్టములు చేయించిరి.

సలీ—నాతండ్రి నిన్నుఁ బొమ్మని నంతమాత్రమున నీవుపోయి యు మారునాశ్రయించి యతని హస్తపంజరమున వ్రాలి యానం

దింతువా? యువరాజంతటివాఁడు చేపట్టినకాంతేనే, నేనె
టు లీముసలిబంటు నంట నేర్తుననియైన శంక గలుగకపో
యెనా?

అనా—అయ్యో! ప్రాణపతీ! అదియొకతప్పుగాఁ దమకెవ్వరేని ని
వేదించిరా?

సలీ—ఒకరు నివేదించినేల? నేనే యీకన్నులతోఁ గాంచితిని. ముంజే
తికంకణమున కద్దమేల?

అనా—ప్రభూ! నేనీకష్టముల భరింపలేక యమునలోఁబడియుంట న
న్నాయుమారు వైకిఁ దీసి తనయొడిలోఁ బండుకొనఁబెట్టుకొని
చికిత్సఁజేసి కాపాడినాఁడు. అతఁడు నాతఁడైయనియు, నేనాతని
పుత్రికననియుఁ బరస్పరమెంచి వర్తించితిమిగాని, మఱియొ
క్కవిధముగాదు. నేనట్టిమూర్ఖావస్థలోనుండఁ దాము నన్నుఁ
గాంచుట తటస్థించెనేమో! లేక, యెవ్వరో సూచకజనులు
తమదయ సంపాదించుటకై నేనట్టి యవస్థలో నుండఁ దమకుఁ
జూపి కృతకృత్యులై యుండిరో!

సలీ—(తనలో) ఇదంతయు నిజమేకావచ్చును. సోఘియాదే యీ
మెపై నట్టినిందమోపి దానిని రుజువుచేయుట కట్లు నిన్నుఁగొని
పోయి చూపినదేమో! (ప్రకాశముగా) సీమాటలే నిజమ
నుకొందము. కాని,

అనా—నిజమగునా కాదా యని యేలికలు శంకింపనక్కఱలేదు. సా
ర్వభౌములే నాకు సాక్షులు. నాకుఁ దమమెడఁ గల్గు నక
లంకభక్తికి వారు మెచ్చి నాకు గొప్ప బహుమానమియఁ
బోయిరి. నేను నిరాకరించితిని. ఖానుమారు నన్నాదీతిఁ గా
పాడినందులకు వానికి గొప్పపారితోషికమిచ్చిరి. అంతకన్నఁ
దమకుఁ బ్రబల సాక్ష్యముకాలెనా?

సలీ—(తనలో) ఇదంతయు నిజమనియే తోచుచున్నది. కాని యింకను బరీక్షించినగాని నమ్మజాలను. (ప్రకాశముగా) సలీయే. ఆవల నెందేగితివి? ఇప్పు డిచ్చటి కేలవచ్చితివి?

అనా—అవల నేనీయూరిచివరనుండు మసీదునకుఁబోయి యందున్న మవజకొకడను టిని. అతఁ డాగతానాగతవేది, మహావిద్వాంసుఁడు, మహర్షి, నన్నుఁగన్నకూతువలె గాపాడుచున్నాఁడు. అతని సెలవుప్రకారము నేను సంఘసేవఁజేయుచుండఁగా నచ్చటికి మెహరు వచ్చినది. నాయుదంతమెల్ల విని జాలిపడి యాయు త్తరము తమకీయ నన్నుఁబొమ్మని యుపదేశమిచ్చి పంపినది.

సలీ—నాతండ్రియొజ్జుపైఁ బోయితివిగదా, యిప్పుడు మరల వచ్చి న నీకుఁ బ్రాణహానిగాదా?

అనా—దేవరకీయ త్తరముం జూపి, నేను దమసన్నిధిని మరలనుండు నేని తమకు సౌఖ్యానందములు చేకూఱఁగలవని మెహరు చెప్పుటచే వచ్చితిని. తమకు సౌఖ్యానందములఁ జేకూర్చుట కన్న నాకన్యక ర్తవ్యములేదుగద! ప్రిభూ! తమసేవలో నాకుఁ బ్రాణహాని వచ్చినను, నేను సైరింతును. ఆనందింతును. (ఎవరో వచ్చుచున్నట్టు చప్పుడగును. అనార్కలీ వెనుకకుఁ జూచును.)

సలీ—ఏదా యు త్తరము?

అనా—(వినయముతో సలీముచేతికిచ్చును. సలీము విప్పి చదువఁమొదలు పెట్టఁసరికే చక్కవర్తియు భటులును లోనఁ బ్రవేశింతురు. సలీము నిష్వేరపడి నిలుచును.)

చక్క—ఓసి యసత్యవాదిని! మరల నాకోటలోని కేలవచ్చితివి? రానని వాగ్దానముచేసితివిగదా? ఇచటికిఁ గొమ్మొరవత్తు

వేని నీపాణములఁ దీయుదునంటిఁగదా! పాణములకై నాసనీ
డియే వచ్చితివా?

అనా—ప్రభూ! నాఁడుతమతో నానాథునికి సుఖముఁ జేకూర్చుటకై
నాపాణములైన విడువనిచ్చుగింతునని మనవి చేసియేయుం
టని. ఇప్పుడు నాప్రియునికి సుఖానందములు గూర్చుటకే
తమయాజ్ఞ మీఱివచ్చితిని. ఇందునాప్రాణములు పోయినను
నాకు సంతోషమే.

చక్ర—(కొడుకువఁకఁదిరిగి) ఓరీ! రూపవతి, గుణవతి, శీలవతియగు
నిల్లాలుండఁగా నీకీపరశ్రీ కాంక్షయేలరా? నిన్ను లాహర్య
వెళ్లుమని యాజ్ఞయాయఁగా నీవేలవెడలవైతివి? ఆచ్చమగు
కులమునకు మచ్చదేనుంటివిరా?

సలీ—(తలవంచి నిలుచును. జాబతనిచేతినుండి యద్రవ్యముగా
నేలరాలును)

చక్ర—(తెన్నఁగాఁబరికించి) ఆజా బెవ్వరువాసిరి? అందేమిగలదు?

సలీ—నేనికను జదువలేదు. ఇప్పుడే యనార్కలీయిచ్చినది.
(తలవంచి నిలుచును.)

చక్ర—(అనార్కలీవఁకఁ దిరిగి) ఆజా బెవ్వరువాసిరి? అందలి యం
శము తెట్టివి?

అనా—ప్రభూ! ఆలేఖలోని యంశములు ప్రకాశింపఁ జేయవలను
పడదు.

చక్ర—(కోపముతో) నీప్రకాశింపఁ జేయకున్న మేమేచూతుము
గాక. (భటునితో) ఓరీ! ఆలేఖ నిటుఁదెమ్ము.

అనా—(చప్పుననేలకైనున్న లేఖఁదీసి నోటవైచికొని నమలిమ్రొం
గును.)

చక్ర—(అత్యంతరౌద్రముతో) ఓసి సాహసికురాలా ! ఎంతపనిజేయుచుంటివే ! నాటి వినయమెల్ల నేమాయెనే ! నీవాజాబులోని యంశములెఱిగింతువా, లేదా ?

అనా—ఎఱిగింపజాలను.

చక్ర—ఎఱిగింతువేని, నీవునాయాజ్ఞమీఱి కోటలోనికి వచ్చినదో షమునుచున్నందును. ఎఱిగింప కుందువేని, నిన్నొకజాములో శిరః ఖండనముఁ జేయితును. నీవురౌతిలో నేదికోరుకొందువు ?

అనా—ప్రభువరు లేమిచేసినను సరే, నేను జాబులోని యంశములు వెల్లడింపఁ జాలను.

చక్ర—ఓరీ ! భటులారా ! ఈదోహినిని గొంపోయి కారాగారమందుంపుడు. ఒక జాముతాళుడు. ఈలోపున లేఖాంశములఁ బ్రకటించునేని మాకడకుఁ గొనితెండు. లేకున్న, శిరఃఖండన మొనరింపుడు. పొండు.

(సలీ మనార్కలీవంక దయాదృక్కులంజూచును. అనార్కలీ దీనదృష్టులం బతివైపుచూచును.)

అనా—ప్రాణకాంతా ! నాకు సెలవు దయచేయుడు. తమసుఖసంపాదనమే ప్రధానకర్తవ్యముగ నెంచునేను దమకొకయాపత్తు గల్గింపరాదు. నేనాయుత్తరములోని యంశములు దేవరమేలుగోరియే వెల్లడింపకుంటిని. ఇప్పుడు దేవరమేలుగోరియే ప్రాణములవీడనుంటిని. ఈజీవితకాలములో మరలఁదమసందర్శనము కాదని నిరాశవహించియున్న నాకు, భగవంతుని కృపచే నాకన్నులలరఁ దమదర్శనభాగ్యము లభించినది. తమకై నాయ సుప్రలర్పించు మహాదృష్టమును గల్గినది. ఇంకనాకేమి గావలయును ? తమకివే నాకడపటిసలాములు, (భటులు చేతులు

కట్టి కొనిపోవఁ బతివంక వెనుకచూపులు చూచుచు దీనావ
నయై చనును.)

చక్ర—(తలయూచి) ఏమిజరుగునో చూతముగాక! కుమారా! నీవు
నాయాశ్చర్యోల్లంఘనము గావించి లావణీరు వెడలనందులకు
నాకనిర్వచనీయ సంతాపము కల్గినదని నమ్ముము. నాకాలము
చెల్లినది. నేనిక నంతకాలమో బ్రతుకను. నీభావ్యున్నతి
యే నాయాశయము. అది నెఱవేఱునని నాకుఁదోఁపకున్నది.
కానిమ్ము. నీవిక నీకులటనుగూర్చి తలంపవలదు.

(నిష్క్రమించును.)

చతుర్థరంగము.

రంగము—అంబరరాజకుమారి భవనము.

ప్రవేశము—అంబరరాజకుమారి, సోఘియా.

అంబ—ఎంతపనిచేసితివే, సోఘియా? మహాపతివ్రతాశిఖామండపై
నెట్టి యపనిందవైచితివే! మెహర్ సపత్నీ మాత్సర్యముచేత
నామెకన్ని బాములుకల్గించినదనిన నమ్మవచ్చును. నీవేమిహే
తువుచే నామెను బీడించుచుంటివే?

సోఘి—అమ్మా! మహాపాపాత్మురాలనగు నేనుగూడ నట్టిమాత్సర్యమే
వహించి యామెను బీడించితిని.

అంబ—అటులైన నానాథుఁడు నిన్నుఁగూడఁ జేపట్టియుండెనా?

సోఘి—అమ్మా, లేదు. దుష్టురాలనగు నేను యవరాజుగారిని లోఁ
గొనుటకుఁ బెక్కుజతనములం జల్పితిని. అన్నియు వ్యర్థము
లైనవి. వారునావంకఁ జూచుటయైనఁ గలుగకుండెను.

అంబ—ఓసి పాపాత్మురాలా! దక్షిణనాయకుఁడగు సంతమాత్ర
మున నాహృదయేశ్వరుఁడు యుక్తాయుక్త విచక్షణత లేనివాఁ

డనుకొంటివా? నీయం దేవిశేషముగలదని నిన్ను యువరాజు
వలచుననుకొంటివే?

సోఫి—అమ్మా! అంతకును నాయవిశేషమును గర్వమేకారణములు.
తల్లీ! మొదట నయ్యగారికిని మెహరునకును సంధానము
గావించిన కలుషాత్మురాలను నేనేనుండి! ఆరీతిని నమకుఁ
గూడ దోహముఁజేసిన ఘోరపాపినిని.

అంబ—మెహరునుగూర్చి యంతగాఁ బాటుపడినదానవు, అన్కాలీ
నటుల నిడుమలుఁ బెట్టితివేమి! ఆమె నీకుగావించు నెగ్గేమి?

సోఫి—అమ్మా! దుష్టత్వమునకుఁ బరిమితియేమున్నది! తేలొకరిని
గుట్టుటకుఁ గారణముండునా? ఆమె నాభర్త నాశ్రయించి
జీవించుచున్నదిగదా, అట్టి నాదాసికే యంతయుచ్చస్థితిరావ
తెనా యనునీర్వ్యచే నట్లు గావించితిని. దేవీ! నేనొనరించిన
దోషములు కొండలపిండువలె నున్నవి. వాని నెంతగాఁ జెప్పి
నను దఱుగవు. పశ్చాత్తాపముచే నాహృదయము భగ్గుభగ్గున
మండిపోవుచున్నది. (వీడ్చును.)

అంబ—ఇప్పుడేడ్చి యేమిచేసెదవు? అనార్కలీ పూర్వజన్మమున
నిన్ను బాధించియుండును. నీవీజన్మమున నామెనట్లు మరలఁ
బీడన మొనరించితివి. క్రియకుఁ బ్రతిక్రియయే యీశ్వరుఁడు
చేయించుచుండునుగదా? ఇందు నిన్నేమన్న బ్రయోజనమేమి?
అమెకర్మమే యామెకట్టి కష్టములఁ గూర్చినది. ఇంక నైననామె
కష్టసముద్రమునుండి గట్టునకు రాఁగల్గినేని ధన్యురాలే.

సోఫి—అమ్మా! తమరు నాదోషకృత్యములన్నియు నయ్యగారితో
మనవిచేసితిరా?

అంబ—అన్నియుఁ జెప్పితిని. నీభర్తమంచితనము, నీపశ్చాత్తాపము,
సర్వము నివేదించితిని. హృదయేశ్వరుఁడా వృత్తాంతము విన్న

తోడనే వేషముమార్చుకొని మొగమునకు మొసుంగువైచు
కొని యాయుధధారియై యనార్కలీని గాపాడుటకై పరుగుప
రుగునఁ బోయియుండెను.

సోఫి—అయ్యగారు తలపెట్టిన కార్యము నెఱవేర్చుమని యల్లాను వేఁ
డుచున్నాను తల్లీ! ఆయనజయముఁ గాంచివచ్చునేని, రేపు
మొహరమ్ పండుగకు నూఱువరహాలు వ్యయపఱిచి యుత్స
వముఁ జేయింతును.

అంబ—ప్రచ్ఛన్న వేషమేల యథాకూపముతోనే పోవుట యొప్పుని
నాకాంతునితో మనవిఁజేసికొంటిని. ఆయన నామాటవినక
యారీతి నేఁగెను. సురక్షితముగ నగరుఁజేరినఁగదా నాకును
శాంతిగల్గుట! మామగా రేకఠినశాసనమిత్తురో, మనోనా
యకుఁడెట్టి యిడుమల పాలగునోయని నామనంబును దల్లడిల్లు
చునే యున్నదిచుమా! ఇంకను బూతచరితయగు ననార్కలీ
రక్షింపఁ బడునేని కష్టములెవ్వియుఁ గాన్పింపవు.

(తొందరపాటుతో సలీమనార్కలీలు ప్రవేశింతురు. అనార్కలీ
మూర్ఛలోనుండును.)

సలీము—(ముసుంగుదీసి వగర్చుచు) దేవీ! ఎంతోకష్టపడి యీమెను
విడిపింపఁ గల్గితిని. నీకోర్కీఁదీర్పఁజాలియుంటిని. (భార్య
బుజముపైఁ జెయివైచును.)

అంబ—(భర్తవేళ్లనుండి రక్తబిందువులు స్రవించి తనరైకతడియుటచే)
నాథా! ఈనెత్తురేలవచ్చెను? (తెన్నఁగాఁ బరికించి) ఒడిలి
నెన్నియోగాయము లేర్పడినవే! పోరాటజరిగెనా?

సలీ—తీవ్రమైన పోరాటజరిగెను. తలారులలోఁ బెక్కండ్రను జంపి
తిని. కొందఱిని గాయపఱిచితిని. ప్రియురాలి శిరస్సు ఛేదించ
నున్న తరుణముననే నేనుబోయియుంటి. మరల నీమెను బడ

యఁగల్గితిని. తలవరి కత్తియెత్తుటకుముందే సగముప్రాణము
లువిడిచియున్న యీమె మాపోరాటఁగాంచి, తనకన్నుల
యెదుటనే నార క్తము స్రవించుట చూచియు, మూర్ఛవోయి
నది. అట్టిస్థితిలోనున్న నేనిమెను వేగయిచ్చుటకే గొనివచ్చితిని.

అంబ—మేమిరువుర మీమె కుపచారమును జేయుచుండుము. తా
ముదుస్తులు మార్చుకొనుఁడు. (నేవఁజేయుచుందురు. సలీము
లోనికేఁగును)

సోఫి—అమ్మా! ఇంతయాపదకుమూలము నేనుగదాయని కుండుచు
న్నాను (అనియేడ్చును.)

అంబ—ఇంక నేడ్చిచేయునది లేదు. పశ్చాత్తాపపడితివిగదా. అదియే
చాలును. ఊరడిల్లుము.

అనా—(మెలఁకువవచ్చి కన్నులు తెఱచును) అమ్మా; నానాభుఁ
డేడి ?

అంబ—సోదరీ! వారిప్పడిప్పడే వత్తురు. నీవెట్లుంటివి ?

అనా—అమ్మా! నాకు నెమ్మదిగా నేయున్నది. తల్లీ! నానాభునిం జూ
పరా ?

సోఫి—(అనార్కలీపాదములపైఁబడి) అమ్మా! నీయెడ నేనుమహా
పరాధినినైతిని జూమీ! నన్నుక్షమింపవేఁడుచున్నాను. నీనా
భుఁడు దుస్తులుమార్చుకొనుటకు లోనికేఁగెను- ఇప్పుడే
వచ్చును.

అనా—అమ్మా! నీవేమపరాధమొనర్చితివి? నాకర్మమునన్ను సిలుఁ
గులంబెట్టుచున్నది. ఆకర్మమే మీచేత నాకుఁగిడు చేయుం
చినదిగావున, మీరేమియు నుత్తరవాదులుగారు.

సలీ—(ప్రవేశించి యనార్కలీకే దెలివివచ్చినదని యెఱిఁగి) అనార్!
తెలివివచ్చెనా ? మన మిచ్చట నిలువఁ దగదు. భటులుపోయి

మాతండ్రిగారితో నెవ్వడోముసుగుమానిసి వచ్చి నిన్ను విడిపించుకొనిపోయెనని చెప్పదురు. వా రామానిసిని బట్టకొనుటకై తిరుగుచుందురు. నీ విచ్చటఁ గనఁబడుదువేని మోసము వాట్లొక మానదు. మన మేకాననికడనో కొన్నాళ్ళు దాఁగి యుండమురమ్ము. మనకొకకుఁ బాణిద్యారముదగ్గఱ రె డు గుఱ్ఱముల నుంపఁబంచితి. శీఘ్రముగా లెమ్ము. (రాణివంకఁ దిరిగి) దేవీ ! మాకు నెలవొసంగుము. మేము సురక్షితులమై మరల నీకంటఁ బడుఁగాకయని నీయిష్టదైవతములను బాగ్గింపుచుండుము. నేటితోనే నాకును నాతండ్రికిని దెగతెంపులు గావలసివచ్చెను. జనకునాజ్ఞ తప్పక చెల్లింపవలసినధర్మము నాయందున్నను, నాముద్దుచెల్లించుట, నాయాశయముల పావిత్ర్య మెఱింగి వర్తించుట, మున్నగుధర్మములు వారియందు మాత్రములేవా? అది వారు తప్పినప్పుడు నేనిది తప్పట దోషంబుగాదు.

మ. జనకుడుక్షణదదసంఖ్యసేవకులు-నక ! సాధించి-బాధింపనీ,
ఘనకష్టంబులఁ దోయనీ, యుసురుఁ బోకార్పం బ్రయత్నింపనీ,
వెనుకాడక లవలేశమైన, సుదర్శి ! వేలీల సంరక్షణం
బానరింతుక, గరముంగ్రహింతు బహిరంగోద్వాహ ధర్మంబునక!

మేమిఁకఁ బోయెదము. (అని చెలిచేయిఁ బట్టి నడచిపోవుచుండ)

అంబ—నాథా ! వెనుదీయక పొండు. మీరుపూనిన యీపవిత్రకార్యమును భగవంతుఁడు దప్పక కొనసాగించును గాక. నేను రసపుత్రకాంతనగుట నిట్టిపల్ల మీకు పాదో డొసంగుట యేకాక, యవసరమైనఁ జేదోడుగాఁ గూడనుండును.

సో—ప్రియా ! నీతోడూ టిప్పడవసరములేదు. చక్రవర్తి వచ్చునేని నిపుణముగా మాటాడి పంపివేయుము. అంతమాత్రపు సాయ మిప్పుడు చాలును.

అంబ—గీ. రాధికాకృష్ణులపగిది ! రాగడోలి
కలను మీర లిరువురు నూఁగాడుచుండ
నేను రుక్మిణీకాంతవిధాన భక్తి
పూర్ణనై మీ సపర్య సల్పుదునుగాక !

పోయిరండు. (అనార్కలీ తలపై హస్తముంచి యాశీర్వదించును. నాయికానాయకు లేఁగుదురు.)

[ప్రవేశము : ఇరువురభటులతోఁ జక్రవర్తి]

భటు—స్వామీ ! ఇవిగో నెత్తురుచుక్కలు. ఇంతదనుక నవి కనఁబడుచునే యున్నవి. ఆముసుంగుమానిసి యనార్కలీతో నిందుఁజొచ్చి డాఁగియుండును.

చక్ర—వాఁడు నాకుమారుఁడే యైయుండునా, లేక, నాకుమారుని ప్రేరణచే వచ్చిన యొక యోధుఁడగునా ?

భటు—ఆకారము యవరాజుగారివలెనే కనఁబడినది. కాని యవరాజుగారి కంత సాహస మెక్కడిది ? వారుకాదు. వారు పురికొల్పి పంపినయోధుఁడే యెవ్వఁడో వచ్చియుండును. గొప్ప యోధుఁడొకఁడు కాకున్న, నంతమంది నొక్కతొటిలోఁ జంపఁగలుగువారు మఱి యెవ్వరుండురు ? వారుగో ! అమ్మగారు. ఏదియో యోజించుచుఁ గూర్చుండియున్నారు.

చక్ర—పోయి యరయుదముగాక- (గదిలోఁ జొచ్చును. రాజకుమారి లేచి నిలిచి ముసుంగువైచుకొనును) అమ్మా ! ఇందు రక్తబిందువులు కాన్పించుచున్నవి. ఎవరిందుఁ జొచ్చిరి ?

అంబ—నాగదిఁజొచ్చుటకు నెవ్వరికి హక్కుండును ?

చక్ర—హక్కున్న వారే చొచ్చిరా ?

అంబ—చిత్తము.

చక్ర—వారు నీహృదయేశ్వరులే యగుదురా ?

అంబ—వారేయననేల? నాదాసీజనము కారాదా ?

చక్ర—దాసీజను లెవ్వరైన నిందుఁ బోరాడి నెత్తుటింగురిసిరా ?

అంబ—నాయెదుట నెట్టిపోరాటయు జరుగలేదు.

చక్ర—నీపరోక్షమందుఁ బోరాడివచ్చి రుధిరకణము లిచ్చట రా
ల్పిరా ?

అంబ—కావచ్చును. నాకది యెఱుకలేదు.

చక్ర—అనార్యులీ నిం దెవ్వరైనఁ గొనివచ్చిరా ?

అంబ—(పలుక కూరకుండును)

చక్ర—మాన మంగీకారసూచకమా ?

అంబ—అనార్యులీనిగుఱించి నన్నుఁ బ్రశ్నింపవలదని తమ్ము
బ్రాంధించుచున్నాను.

చక్ర—అమ్మా ! నీకోర్కెయే తీర్తును. కాని నీకు సవతిగావచ్చి
మన యుభయకులయశంబుల నపహరింప వచ్చినదానిపై
నీవు కీనియకుండుటేగాక, దాని కాశ్రయంబుగూడ నిడుచుం
ట యాశ్చర్యజనకముగా నున్నదిసుమా !

అంబ—తమమతమునుబట్టి పురుషుండు పల్వరుకాంతలను పెండ్లాడ
వచ్చుగదా ?

చక్ర—అనార్యులీ యట్లు పెండ్లాడఁబడిన కాంతయా? ఒకదానియే!

అంబ—దాసీజనులే వాసికెక్కినదేవేరులగుట తమవంశమున నిది
నట కెన్నిపర్యాయములు తటస్థింపలేదు!

చక్ర—ఇదివఱకుఁ జేసిన దోషము లనూచానముగాఁ జేయనేవల
యునా ? అమ్మా ! నీవు గొప్పపొరపాటే చేయుచుంటివి.

నీభర్తను జీవాట్లు పెట్టి యతని చాపల్యమును బోగొట్టవల
సినది. చేయఁగలుగుశక్తియుక్తులు నీకడనున్నను, నీవు పేక్షిం
చుట పాడిగాదు.

అంబ—మామగారూ ! నేను హిందూవనితను. నాభర్తయాజ్ఞఁ
జెల్లించుటే నాముఖ్యధర్మము. ఆయన వేపురువనితలతో వినో
దింపనిండు, నేను గూడదనను. ఆయన యావేపురుకాంతల
కూడిగముఁ జేయుచున్నను, నేను జేయ సిద్ధముగా నుందును.
నే నిట్లుంటచేతనే యాయన నన్నత్యంతానురాగమునఁ జూచు
చుండిరి. ఆయన యనురాగముం బడయుటయేకదా నాయా
శయము ?

చక్ర—(నిట్టూర్పుపుచ్చి) నీయాశయముల కేమిలేమ్ము. ఇప్పుడు నీ
మగఁ డెందున్నాఁడు ?

అంబ—నేను జెప్పట కాజ్ఞ యీయఁబడలేదు.

చక్ర—ఓరీ! భటులారా! స్పష్టమైనది. నాకుమారుఁడే యెందోడాఁగి
యుండి యెవ్వనినోపిరునిఁ బ్రేరేచి యనార్కలీని విడిపించి
రావించి తనయంతిపురముననే కొంతతడవు వసింపఁజేసి యవల
వారి నేరహస్యస్థలమునకో పంచియున్నాఁడు. (బిగ్గఱగా)
మీరింక వెఱవక నై న్యసమేతులరై పట్టణము నలుదిక్కులకుఁ
బోయి వెదకి యాయనార్కలీని, దానిఁగాచుచున్న యోధునిఁ
బట్టితెండు. అగత్యమైన యుద్ధమొనరించి చంపి శవములనైనఁ
గొనితెండు. పొండు. ఎందుఁ బోఁగలరో చూతునుగాక.
(కోడలివంకఁ దిరిగి) అమ్మా ! నీవు పతివ్రతవే కావచ్చును.
కాని నీచర్య నేను మెచ్చును. (నిష్క్రమింతురు)

(తెరపడును.)

అనార్కలి.

షష్ఠాంకము.

ప్రథమరంగము.

రంగము:—అక్కరు మందిరము.

[ప్రవేశము:—అక్కరు సోఫాపైఁ గూరుచుండి]

అక్క—(తనలో) కుమారుని కంతటిసాహస మెట్లుండు నెవ్వఁడో యోగుఁ డారీతి ననార్కలిని గొంపోయియుండు ననుకొంటిని. కాని, లెస్సఁగా యోజింపఁ జరంజీవియగు సలీమే యూపని చేసెనేమోయని యనుమానము గల్గుచున్నది. ఇట్టివట్ల నెట్టి భీరుఁడైన భీరుఁడే యగునుగదా! అదిగాక వాఁడేమి బల హీనుఁడా! శత్రుప్రయోగ మెఱుంగనివాఁడా? యుద్ధపద్ధతుల యందుఁ బరాసువీరులయొద్ద శిక్షఁ బొందినవాఁడేకదా! ఒక వేళ వాఁడే యగునేని, నాసైనికులు వాని గుర్తింపఁజాలక వానిలో సమర మొనరించియుండరుగదా? అందు వానికి గట్టి గాయములు తగిలినచో, వాఁడెంతగా బాధపడునోగదా? బాధతోమాత్రము ముగిసిన బాగుగ నేయుండును. దైవకృప వలన వానిప్రాణమున కెట్టిభంగమును రాకున్న నా కేదుఁఖమును లేకుండునుగదా? ప్రభూ! భగవానుఁడా! నా చరనా వస్థలోఁ బుత్రశోకము గలుగనియక కాపాడ వేఁడుచున్నాను. ఏముప్పును లేకుండ నాముప్పు గడువఱ బెట్టుము. ఇన్ని ము

ప్పులకును మూల మాయనార్కలీయేకదా! దానిని వెంటనే
తుదముట్టించి యాపదల నాఁగెదఁగాక!

[ప్రవేశము—ఒకచౌవారికుఁడు.]

చౌవా—ప్రభూ! ఏలికలాపిన సైనికు లనార్కలీతో యువరాజుగా
రిని బట్టుకొనివచ్చిరి. ప్రవేశమున కనుజ్ఞయా?

అక్క—(ఆత్రముతో) యువరా జెల్లుండెను?

చౌవా—స్వామీ! వారు మూర్ఖులో నున్నారు. బట్టలు నెత్తుటఁ
దడిసియున్నవి.

అక్క—(ఆత్రముతో) ఏమీ? మూర్ఖయేకదా? జీవించియుండెనా?
ప్రవేశపెట్టము.

(చౌవారికుఁడు నిష్క్రమించును.)

దేవా! తనూజునిఁ గాపాడి నాయలమటం దీర్పుము. మది కీడునే
శంకించుచున్నది. నీవే నావెరపు బాపవలయు.

[భట్టలు సలీమును చేతులపై నెత్తుకొనివత్తురు, అనార్కలీని
బంధించి తీసికొని వత్తురు.]

అక్క—(ఆత్రముతో) నాయనా! నీకే యీగతికలెనా? (అనికొడుకు
చెంతఁజేరి వాపోవును.)

భటు—ప్రభూ యువరా జని గుర్తించుటకు వీలులేకుండ వీరు వే
షమునూర్చుకొనియుంటచే మే మేనినవారిశాసనము బట్టి
సమరమునకు డిక్కుంటిమి. లేకున్న వెంటనే పరుగెత్తుకొని
వచ్చి ప్రభువులకు యువరాజోదంతము మనవిఁజేసియుండుము.

అక్క—జీవములతో నుండెనా లేదా?

భటు—స్వామీ! జీవించియేయున్నారు. కాని గాయములు మిక్కుట
ముగాఁ దగిలినవి. రక్తస్రావమును నధికముగానయ్యెను. రాజ
వైద్యులకు వార్తఁబలిమి. వారును వచ్చుచునేయుందురు

హృదయ లలమః జెందనక్కఱలేదు. రెండుమూడుదినముల
లో యవరాజుగారు స్వస్థులయ్యెదరు.

అక్క—స్వస్థుడైన సంతోషమేకదా? (అనార్యులీవంకకుఁదిరిగి) ఓసి
ద్రోహినీ! ఇంత విపత్తునకుఁ గారణ మీవుగదా! నిన్ను
నిన్ననే జాబుమింగుచుండఁగనే ఖండించియుందునేని మా
కీయిక్కట్టు వాటిల్లకయే యుండును గదా!

అనా—ప్రభూ! ఇప్పుడైన నాపని గావింపుడు. ప్రాణము లున్నంతవ
ఱకు నేను నాప్రాణనాథుని, నాప్రాణనాథుఁడు నన్నుఁ బ్రే
మించుకొనకమానము. నే నింకను జీవించియుందునేని, నా
భర్త కిష్టియిమలు తప్పవు! నానాథుని సుఖమే నేను గాం
క్షించుదాననుగాన, నన్ను గడతేర్చుడు.

అక్క—(తనలో) ఆహా! దీనినిశ్చలబుద్ధి కేమనవలయు? ఇట్టిదాని నేమి
శిక్ష చేయుచును? దీని యకలంకపతిభక్తి గాంచిన, దీనిని
క్షమించి యెట్టివరమైన నియ్యబుద్ధిపుట్టును. దీనివలన నంశ
మునకుఁ గల్గినకష్టములఁదలచిన దీనిని వెంటనే కడఁదేర్చక
తప్పదనితోచును. ఇప్పు డేమి కర్తవ్యము? ఇతరచింతమాని
సారాజధర్మమే యొనరింపవలయు. (ప్రకాశముగా)
అనార్యులీ! కడచినదాని కిప్పుడు వగవను. నీ విప్పుడేని నిన్నటి
లేభోదంత మెఱింగింతువేని నిన్ను క్షమింతును. ఎఱింగింప
కున్న నీవు ఘోరమరణ మొందఁగలవని తెలిసికొనుము.

అనా—ప్రభూ! లేభోదంతము లెఱింగించి తాత్కాలికముగాఁ దమ
క్షమచుబడసి యవల నామనఃపరితాపమున నేను దినదినము
పొందు ఘోరతరమరణముకన్న దా మొక్కదినమున నొక్క
క్షణములోఁ గల్గింపఁబోవు ఘోరమరణ మెక్కువదికాదు.
ఈశరీరము తమయనీనమందున్న దేకదా? తమచి త్తవృత్తిప్రకా

రము దానిని శిక్షింపుడు. ఇక నాయాత్మయన్ననో, నానా ధునియాత్మలో లీనమైపోయినది. దానిని వేఱుచేయ మా నవమాతృలకు సాధ్యముకాదు.

అక్క—ఇక నీవెట్టివేదాంతవచనములు కట్టిపెట్టము. నీకొక్కదినము గడు వొసంగితి. అంతదనుక నీవు కారాగారముననుండువు. ఈలోపున లెస్సగా యోజించికొనుము. భగవంతుడు నా మొరాలకించి నాకుమారునికి జీవములే నిల్పునేని, వాని యెదుటనే నీవు ఘోరమృతిని గాంచగలవని యెఱుంగుము.

అనా—నాకంతకన్నఁ గావలసిన దేమున్నది? నే నెక్కడనున్నను నాలో నాపతిమూర్తి ప్రతిబింబించుచునే యుండును. అది నా బాహ్యచక్షువులకుఁగూడ నెదుటనుండుట తటస్థించునేని, నాయానందమునకు మేరయేయుండదుగదా? సార్వభౌమా! నన్నుఁ బలుసారులు తాము ప్రశ్నింపనక్కఱయేలేదు. ఒక దినముగాదు, పదిదినములు గడు విచ్చినను నేను జెప్పుజవా బదియే.

అక్క—ఓసిమూర్ఖురాలా! నీలో వాదించుచున్నకొలది నీయవివేక మతిశయించుచున్నదే! నీకు భగవంతుడు ఘోరశిక్షయే ర్పాటుగావించియున్నప్పుడు మనుష్యమాతృలు మాన్వింపఁ గల్గుదురా? ఓహీ! భటులారా! దీనిని గారాగారబద్ధురాలిని గావింపుడు. రే పీవేశకు నిది జాబులోనియంశములం జెప్పఁ దలంచుకొన్న నాతో వచ్చిచెప్పుడు. అట్లుగాకున్న దీనినొక గోడచేరికకుఁజేర్చి మీఁద గోడపేర్చింపుడు.

అనా—(ఒడలు జలదరింప) హా! ప్రాణపతీ! నన్ను జీవింపజేయు పట్ల నీప్రయత్నములన్నియు వ్యర్థములైనవనుమా! నీకుఁగల్గె నరిష్టములన్నియు నావైఁ గొట్టకొనిపోయి నీవైన స్వస్థుడ

నై మనెదవుగాక. (ఒడ లెఱుంగకపడియున్న సలీముపాదము లడై బడును.)

అక్క—ఓరీ! దీనిచేతులు విఱచికట్టి వెంటనే గొనిపొండు. మనహాకీ మును వేగగొనిరండు. కుమారుని కింకను స్మృతికలుగకుం డెను.

[ఉత్తముతో నంబరరాజకుమారి ప్రవేశించును]

అంబ—(వతివంకఁ జూచి) హా! ప్రాణేశ్వరా! నీ కిట్టిదుర్గతికల్గెనా? (అని చెంతఁగూర్చుండి వాపోవును.)

అక్క—కుమారీ! నీవు దుఃఖంపకుము. నీభర్త స్వల్పకాలములో స్వ స్థుడగును. అదిగో మనవంశమునకు మారియైవచ్చిన యా నగలమారిని జెఱసాలకుఁ బంపుచుంటిని.

అంబ—(అనార్కలీచెంత కేఁగి) సోదరీ! నీకై యింతపాటుపడిన దయ తునిజతనములన్నియు నిట్లు ఫలించినవా? (అక్కరవంకఁ ది రిగి) మామగారూ! ఈమె నిరపరాధిని. ఈమెను గాపాడ వేడుచున్నాను.

అక్క—నీవు నీమగనితోఁగూడి దీని కట్టిహెచ్చుమచ్చుకయిచ్చుటచేతనే యిది నన్ను ధిక్కరించుచున్నది. నీ విఱచ దీనిపట్ల నేమిచెప్పి నను నేనువినను. భటులారా! జాగుచేయక దీనిఁగొనిపొండు. (భటు లనార్కలీచేతులు విఱచికట్టి కొనిపోవుచుందురు. అంబరరాజకుమారి వెంటఁబోయి)

అంబ—చెలియా! ప్రభుశాసన మవిలంఘనీయము. నీ కిఱక శిక్షత ప్పదు. నీవే యొకయడుగు క్రిందికిదిగి చక్రవర్తి నిన్నేమిచే యుమని యాజ్ఞయిచ్చెనో యది యాచరింపుము. దాన శిక్ష రహితమో!

అనా—అమ్మా! ఇప్పుడు నాప్రాణమొక్కటియేపోవును. చక్రవర్తి
యాజ్ఞ నెఱవేర్తునేని మూఁడుప్రాణములకు భంగము కలుగవ
చ్చును. ఆమూఁటిలో మన ప్రాణకాంతునిప్రాణ మొకటి.
అట్టిచో నేనెట్లు వారియాజ్ఞ పాటించనేర్తును?

అంబ—మామగాహా! ఈమె తమయాజ్ఞ నిర్వర్తించునేని తా మె
వ్వరికిని హానిచేయమని వర మీయఁగలరా?

అక్క—నేను ముందుగా నెట్లువాగ్దానముచేయఁగలను? తదుదంత
స్వభావ మెట్టిదో యెఱింగినఁగదా, నే నేమాటయేని
యిచ్చుట?

అంబ—అట్లులైన సహోదరీ! నీకు దండనము తప్పదు. నీ కీర్వరా
హాస్వనమైనదికాఁబోలు. సాధ్వీ! నీపవిత్రవర్తన మెఱుఁగక
మొదట నిన్ను బాధించి పాప మొడిగిట్టుకొంటిని. అందునకు
మరల నీక్షమాపణము వేడుచున్నాను.

గీ. సృష్టి నీయట్టి యుత్తమ ! కీలయరుదు
నీయశము వెల్లడించుట ! కే యజుండు
దుర్భరనరకబాధలం ! ద్రోయుచుండె
పడ్డవా రెయ్యెడను గారు ! చెడ్డవారు.

లోకములోఁ బ్రసిద్ధిగాంచినవా రెల్లఁ గష్టములపాలేయైరికదా! నీవు
నటులేయని యెంచుకొనుము. పొమ్ము. నీ యకల్మషపవర్తనము
నకుఁ దగినఫల మీలోకమునఁగాకున్నఁ బైలోకముననైన దొరకక
మానదు.

అనా—(వంగి సలామొనర్చి) సోదరీ! సెలవిండు. ప్రాణవతీ! సెలవు.
(అనార్కలీ కొనిపోఁబడును.)

అక్క—వీరిచర్య విచిత్రముగా నున్నదే! సహతు లెచ్చట నిట్లుండఁ
గాంచలేదు. వీ రిరువు రొకరినిమించి యొకరు తమయుత్తమ

స్వభావము వెల్లడించుచున్నారు. (తలపంకించి) ఏ దెట్టు లున్నను, నారాజధర్మము వీడరాదు. వీడినచో, బ్రధానాశయమునకే లోటురావచ్చును. పాపమేకానిమ్ము. పుణ్యమేకానిమ్ము. అది నాయానతిమీఱునేని శిక్షతప్పదు. (ప్రకాశముగా) కుమారీ! నీయంపకములైనవా? ఇంకనైన బతికి జికిత్స జేయఁబూనుము.

అంబ—మామగారూ! ఒకపతివ్రత నూరకబాధింతుమేని యాపాపము కుడుపకమానదు. పతిసేవకన్నను బతివ్రతాసేవ ముఖ్యమైనదని యెంచి ముందుగా దానినొనర్చితి. ఇంకఁ బతిసేవకై కడంగెడ. నామంగళసూత్రబలమునకు ననార్కలీపాతివ్రత్యమాహాత్యము లోడ్పడుచుండ నానాధున కెట్టియిడుమయుఁ బాటిల్లనేరదు. నానాధుఁడు వీరపురుషోచితక్రియ లొనర్చుట యందు గాయపడెను గావున నాతనింగూర్చి యంతగా దుఃఖింపరాదు. ఆతఁ డందుఁ బ్రాణములే కోల్పోవుట తటస్థించినయెడల నే ననార్కలీతోఁ గూడి సహగమన మొనర్చి యుందును.

అక్క—(తనలో) ఆహా! ఈవీరవనితపల్కులు హృదయభేద్యములుగా నున్నవే! నే ననార్కలీయెడ దురిత మొనరించుచున్నానేమో! దైవమా! నాకుఁ గర్తవ్యమును బ్రబోధించి నాకలఁతందీర్పుము. ఇప్పుడు సలీమునకు జ్ఞప్తియేని వచ్చియున్నఁ గొంతయూరటగల్గునేమోకదా! హా! ఈశ్వరా! నాకేదియో దారిఁజూపుము.

(తెరపడును.)

ద్వితీయరంగము.

రంగము—కారాగృహము.

[ప్ర]వేశము—అనార్కలీ చెఱసాలతలుపునారసములఁబట్టినిలిచి,

ఇరువురు కావలివాండు) గ స్తీలైయుందురు.]

అనా—ఇక నొక్కగంటలో నా కీ బాహ్యలోక తేజస్సు శాశ్వతముగా
మాయమగును. పిమ్మట పంచభూతాత్మకమైన యీమేను
విడిచి నాప్రాణ మెక్కడికరుగునో, యేపరిణామము గాంచునో
తెలియదుకదా! కొంచెముసేపటిలోనే భరతవాక్యము వినిపింప
నున్న నాజీవితదృశ్యప్రబంధము నొక్కసారి నాంది మొదలు
చదివిచూచుకొన్న, నంతయు రసభంగమే, పేలవతయే, విలక్ష
ణతయే గోచరించుచున్నది. విషాదాంతనాటకము లెన్నేనిగల
వుగాని, నాజీవితనాటకమువంటి రసహీననాటక మింకొక్కటి
యుండునా? ఇప్పుటి కాకవికల్పితకావ్యపరంపరలోనిదియుండేరి
బుధజనసమాదరము గాంచకయుండునుగదా! కాని యిందు
గ్రంథప్రకాశకురాలనగు నాలోపములేదు. గ్రంథకర్తయగు
భగవంతుని లోపమే యగును. అతఁ డుత్తమవాక్యములు
పెక్కులు రచించి విసిగి తుద కీనీరసకావ్యరచన మొనర్చి
పరిహాసపాత్రుఁడయ్యెనే! ఎవరిరచన వారి కింపుగదా! ఈర
చన మెవ్వరు మెచ్చుకున్నను, రచయితయేని మెచ్చుకొని
కథానాయికపట్ల నభిమానము వహింపకనూనఁడుగదా! సం
పాదకురాలి కదియేచాలును.

ఏమి నావెఱ్ఱి! కవి తాను రచించుకావ్యమును దన యానం
దముకొఱకే రచించునుగాని దానిం గాంచి యొరులు మెత్తురా,
మెచ్చి బహుమాన మిత్తురా యని యూహించి రచింపఁడుగదా!

అట్టిదే నాజీవితకావ్యమును గావచ్చును. ఇందలి నాయకనాయకుల పవిత్రప్రణయకథ యెవ్వరికేని హృదయముగనున్న గ్రహింతురు. లేకున్నఁ ద్రోసిపుత్తురు. అంతియే.

(గంటలువినుట నభినయించి) అదే పదిగంటలైనది. ఇంక నొక్కయరగంటలో నేను కథావశేషురాలను గావలయుఁగాఁబోలు! నాజీవితేశుఁ డెట్టులున్నవాఁడో! తెలివి వచ్చినదోలేదో! వచ్చినచో నాకై యోతపరితపించుచుండునో! నాయునికి యతనికిఁ దెలియునో లేదో! తెలిసినమాత్ర మేమిచేయఁగలఁడు? అన్వంత్రుఁడుగదా! ప్రకృతమున చార్బల్య నూయస్వతంత్రకుఁ దోడైయున్నది. నానందము నమునకై యోతగాఁ బాటుపడియుండెను! తుద కేమిఫలముగలిగెను? ఆహా! వైవమా! నీచెయిదములు విపరీతములుగదా!

ఉ. నీయరుహులతన్ బడయ / నేరనివారు వినిశ్చలాత్మతై

న్యాయముఁదప్పకుండియుఁ బ్రియత్నతలోపము గల్గినీకయున్

లేయబవస్సు పాట్లుపడి / నిష్కవహించియు భగ్నకార్యులౌ

వాయుప్రవర్ణముందెగిన / వ్యర్థమెక్కా కృషికారుయత్నముల్?

స్వామీ! ఇంకఁ గొంతసేపటికే చెడనున్న నాకన్నులకు దివ్యదృష్టిని బ్రసాదించి నాహృదయేశ్వరు మనోహరాకృతిని గొంతతడవుచూడ నిమ్ము. (కన్నులుమూసికొనును. సలీ మెదుటనున్నటులే భావించు కొనును.) అదిగో! నానాథుమూర్తి! నాథా! వచ్చియుంటివా? నీదేహ చార్బల్యము పోయినదా! నీయంగకము లిప్పుడు తగినంతబలముచే నొప్పుచున్నవిగద! ఆహా! మన ప్రథమసమాగమమున నీవు తాల్చిన ముచ్చలు నేఁడు ధరించి న న్నలరింపవచ్చితివా? చేతిమీదఁ గీరమునుగూడ నెక్కించుకొనియేయుంటివా? అనారని పిలుచుచున్న దదియా? లేక నీవే దానికంతధ్వని ననుకరించి యట్లు పల్కుచుంటివా? అదేమి కీరమల్లెగిరిపోవుచున్నది! నీవే జాటవిడిచితివా? లేదు, లేదు,

అదియే వ్యోమయాన మొనర్చు తన జాతివిహంగములం గూడి పోవు
చున్నది! నాథా! నాథా! నీవేల యట్లు తత్తరపడుచుంటివి! సేకరపం
జరమం దుండఁగోరు నీకీరముం గ్రహింపరాదా? అయ్యో! అది
యింకదొరకదనియా పైవసనములు జీరాడఁ బరుగెత్తుచున్నావు! ప్రా
ణపతీ! ఆఁగుమాఁగుము. నేనుగూడ నీ పెంటవచ్చుచున్నాను. (పరువె
త్తును. ఇనుపకమ్ములడ్డమురాఁగా) అయ్యో! నాథా! నేను బంధితురా
లినై యుంటిని. నన్ను విడిపించు దిక్కవ్వరును లేరు. నేను వెలువడిన
తోడనే నన్ను నమలి మింగవలెనన్నకోరికతో బావురుష్టులజంట
యిటకాచియున్నది. నీవే వెనుదిరిగిరమ్ము. రా, రమ్ము. అయ్యో!
నావంకఁజూడవేమి! ఇది న్యాయమా! ప్రాణేశ్వరా! ప్రాణేశ్వరా!
(మూర్ఛిల్లును)

కావలి I—ఓరీ ! ఈయనార్కలీ వెట్టికేకలు పెట్టిపెట్టి సామ్రాస్థినినది
రా. పాపము, ఈయమ్మగతి చూచిన, జాలిగఁగుచున్నదిరా.

కావలి II—నిజమేరా, నాకును జాలిగల్గుచున్నది. మనమేమి చేయఁ
గలము ? ఆయువరాజైన, ఇక్కడికి వచ్చునేని, ఆయనకోరి
నాడని వంకఁబెట్టి తలుపులు తీసివేసియుందుము.

కావలి I—ఆయన చావుబ్రతుకులలో నుండెగదా ? ఎట్టు లిక్క
డికి రాఁగలఁడు ?

కావలి II—పదిగంటలు గొట్టి చాలసేపైనది. ఘాదుసావారు వత్తు
రేమో ! (దృష్టిని వ్యాపింపఁజేసి) అదిగో ! ఎవరో యీవం
కకే వచ్చుచున్నారురా.

కావలి I—(లెస్సఁగాఁ బరికించి) వాఁడు తాపీపనివాఁడురా ! పాప
మీ యిల్లాలిమీఁద గోడపెట్టుటకు కాఁబోలునురా?

కావలి II—హా ! హా ! ఎంతఘోర మెంతఘోరము ! ఘాదుసా

వారు వెన్నవంటిమనస్సుగలవా రందురుగాని, ఒక్కొక్కప్పుడు ఇనుమై పోవుదురురా.

కావలి I — ఆయనదంతయు టక్కరివేసమురా! ఈదేశపువారిని తురకలను కలుపుట కెన్నిచిత్రాలయిన చేయునురా? ఎన్ని ఘోరకార్యాలైన చేయునురా!

కావలి II—ఓరీ! ఆయన చిన్ననాటినుండియు నిదేమిచ్చురా. హేమూపెబువుని చిన్నప్పడే తనచేతులతో చంపినాడుకాదురా? బహిరాంఖానుగానిని చంపినవా రెవరనుకొన్నావు? ఆయనయే కాదురా? అబ్బో! ఎన్ని ఘోరకార్యాలైన చేసినాడురా? పైకి మెత్తనివానివలె నుండును గాని, లోపల నంతయు కుళ్ళేచుమా!

కావలి I—కుళ్లుకాదురా! తనరాజ్యము కాపాడుకొనుటకు అట్టి పనులుచేయునురా.

కావలి II—అదే బీదవాండ్రోలోనున్న, కుళ్ళందురులే.

[తాపీపనివాడు ప్రవేశించును.]

తాపీ—సిపాయిలారా! చక్రవర్తిగారువచ్చుచున్నారు. ఆయనమీఁద గోడపేర్చుటకు నన్ను సిద్ధపడుమన్నారు. నాకు సాయము చేయుటకు మీరుకూడ సిద్ధముకావలెను.

కావలి I-II—అల్లా! అల్లా! ఎంతపాపమున కొడిగట్టవలసివచ్చెరా.

[ప్రవేశము భటులతో నక్కరు. సిపాయిలు సలామెనర్తురు]

అక్క—ఓరీ! అనార్కలీ యెట్టులున్నదిరా? ఏమనుచున్నది?

సిపాయి—సర్కార్! ఆయన యేడ్చి యేడ్చి మూర్ఛపడిపోయినది.

అక్క—నాతో నేమైన జెప్పడని మిమ్ము గోరినదా?

సిపాయి—లేదు. మహాప్రభూ!

అక్క—(తలవంకించి) అట్లులైనచో నిశఁ జేయునదిలేదు. దాని కి శిక్షజరిపియే తీతవలయును.

అనా—(తెలివివచ్చి, లేచి) నాథా ! సలీమ్ ! ఎక్కడనుంటివి ? పలుకవా ?

అక్క—అమ్మాయీ ! నీ నాథుఁ డిచ్చటలేడు. నేను జక్కవఁగిని.

అనా—స్వామీ ! తమరా ? నానాథుఁ డెట్టున్నాఁడు. జ్ఞప్తి వచ్చినదా ?

అక్క—ఆతనికి జ్ఞప్తి యింకను రాలేదు. కాని వైద్యులు పాఠభయము రాదని చెప్పుచున్నారు.

అనా—ప్రభూ ! నాకు శుభవార్త వినిపించితిరి. నాయవసానసమయమున నిట్టి శుభవార్త వినుటచే నాయాత్మ కానందమే కలుగుగదా !

అక్క—అట్లయిన, నీవు శిక్షఁబడయుటకే సిద్ధముగానుంటివా ? లేఖో దంత మెఱిఁగింపఁ దలఁచుకొనలేదా ?

అనా—ఎఱిఁగింపను.

అక్క—ఇక నన్ను నెఱవెట్టవలదు. నారాజధర్మము నెఱవేర్చుచున్నాను. నీ వొక్కసారి భగవంతునికిఁ బార్థనము సలుపుకొనుము. ఓరీ ! భటులారా ? మీ రామె నొకకొయ్యకుఁ జేర్చి కట్టివేయుఁడు. మేస్త్రీ ! నీ వామెచుట్టు గోడపేర్చివేయుము. క్షణములో ముగియవలయును.

అనా—ఏలికలయాజ్ఞయే నెఱవేర్తుఁగాక ! (మోఁకఁజింది తలవంచి) ఓభగవంతుఁడా ! సృష్టిసితిలయకారణుఁడా ! నీపిలుపు వినఁబడుచున్నది. ఇదే సీకడకు వచ్చుచున్నాను. ఉన్నపాటుననే వచ్చుచున్నాను. నేను సవరించుకొనవలసినదేదియు లేదు. నీయాహ్వాననిస్సన మెప్పుడు వినఁబడునా యనియే యెదురు

చూచుచుంటిని. ఓదయామయా ! నీవు నాయందుఁ గరుణ వహించి నా కీలోకములో మఱియొక జీవాత్మతోఁ గల్పించిన ప్రాణమున కెంతయుఁ గృత్యజ్ఞురాలను. దానికి మానవమాతృలచే భంగముగల్గించితివి. అది తాత్కాలికమేయాఁ గాక యని కోరుచున్నాను. మరల మాజీవాత్మలు నీ ధర్మ సామ్రాజ్యమునఁ గలిసికొని యనవరతానందరసమున నోలలాడుచు నుండునట్లు నీవే చేయుదువుగాక యని వేడుచున్నాను. స్వామీ ! నాప్రాణయపరీక్ష కీవిషమపరిస్థితులు పరికల్పించియుంటివని నమ్ముచున్నాను. నీపరీక్షకుఁ జలింపక నిలువఁబడి నీ మెప్పుందితిఁగదా ? ఇంక ఫలసిద్ధిసంగుట కేమి యశ్శంకిగలదు ?

గీ. స్వామీ ! నాదు జీవాత్మ స్త్రీవ తిచేర
నౌ మహాసముద్రముగ సలీము నామ
కపరమాత్మన్ సృజించితి కరుణతోడ
శాశ్వతముగఁ దదైక్య మొసంగుమయ్య !

ఇంతకన్న నా కేవాంఛయులేదు. ఈలోకమున సలీము నీరూపమేయని యెంచితిని. నీలోకమందు నీ వాసలీమురూపముతోనే నాకు దర్శన మొసంగి నన్ను నీలోకగలిపికొనుము. (కన్నులు తెఱచి) భూలోక సార్వభౌమా ! నేను సంసిద్ధునైయుంటిని. కాఁదగిన కృత్యముకానిండు.

అక్క—ఇంకొకమాట లెన్నఁగా యోజించుకొనుమీ !

అనా—యోజనలన్నియుఁ బూర్తియైనవి.

అక్క—ఇప్పుడు నీ వొందఁబోవు మరణము దారుణమైనదినుమీ !
నీవు మిగుల బాధపడి ప్రాణములు విడిచిపెట్టవలసియుండును జామీ ! ఆలోచించుకొనుము.

అనా—అయ్యా! నాయాత్మ యాపరమాత్మలో నైక్యమొందియుండఁ
దా మీదేహము నెంతగా బాధపెట్టినను నా కాబాధపోకదే!
తమ బెదరింపులకు జడియదానను గాను.

అక్క—(పనివాండ్రోతో) అటులైన మీపని మీరు కానిండు. (పని
వాడు) అనార్కలీనిగట్టి గోడపేర్చ మొదలుపెట్టుదురు.)

అక్క—అనార్కలీ! ఇప్పుడైన యోజించుకొనుము. నీవు లేఖలోని
యంశములు చెల్పదు వేని; నీ కెట్టిశిక్షయు విధింపక నిన్ను విడిచి
పుత్తును.

అనా—తెల్పును.

అక్క—(పనివాండ్రోతో) కానిండు. (తనలో) ఆహా! ఏమి యీమె
మనోదార్థము! ఏమి చెప్పినను వినకున్నదే! మఱియొక
యాసకల్పించి చూతునుగాక. (ప్రకాశముగా) అమ్మాయీ!
లేఖలోని యంశములు నాకుఁ గినుకఁ బుట్టించునవే యైనను,
నేనును వానిని బాటించక యెవ్వరి కెట్టిహానియుఁ జేయనని
వాగ్దానముచేయుచున్నాను.

అనా—తాము హానిచేయకపోయినను సరే, నే నాలేఖవ్రాసినవారి
తోఁ దదంశముల వెల్లడింపనని నొక్క వక్కాణించితిని. అన్న
మాట తప్పుజాలను.

అక్క—నాకోటకు మరల రానని మాటయిచ్చి, యది తప్పలేదా?

అనా—అందుల కిప్పుడు పశ్చాత్తాపపడుచుంటిని. అదిగాక యాత
ప్పుట నాహృదయేగునకు నానంద మొదలించు నుద్దేశముతోఁ
జేసితిని. ఆయినను నది తప్పేయగును. ఇప్పుడు మరల నింకొక
దోష మొనర్చుజాలను.

అక్క—ఓసి మూర్ఖురాలా! నీ విఁకఁ జావకతప్పదు. ఓరీ! మీపని
పూర్తిచేయుఁడు. (గోడపేర్చఁ బడుచుండును.) (తనలో) ఇం

కేమిచేయుదును ? శిక్షనిలిపి విడిచిపుత్తునా ? నాకోడలు
వచించినట్టు లీసాధ్వని బాధపెట్టుటవలన నల్వయేని యరిష్ట
ములు సంభవించునేమో! (అలోచించి) వలదు. వలదు. రాజ
ధర్మమునకును బాపములకుఁ జాలదవ్వు. (కంఠముదాఁక గోడ
పేర్చియుంతురు) ఓసి నిర్భాగ్యురాలా ! నామాటవినుము.
ఇకనొకవరుస పేర్తురేని నీరూపునూయును. ఇప్పుడైన
జెప్పుము. చెప్పిన, నీకోర్కి యెద్దియేని నెఱవేర్తును.

అనా—అశక్యము శక్యముకాఁజాలదు.

అక్క—(పెదమొగముపెట్టి పనివాండ్రుముగింపుడని సంజ్ఞ చేయును)
అక్కటా ! ఎంతపని చేయవలసివచ్చెను ! నాజీవితకాలములో
నింతటి ఘోరకార్యమొనర్చి యుండలేదు. నాచరమావస్థయు
దిట్టికార్యము గావింపవలసివచ్చెఁగా? ఇది నాయంతము
నకే కారణమగునేమో! దైవమా ! న న్నిసందిగ్ధావస్థయందు
నిల్పి నాచేత నిట్టి కఠినరాజదండన మొనరింపఁజేసితివిగాదా !
ఇందు నాదోష మేదేనియున్నఁ దద్బారము నీవే వహింపుము.
(పనిపూర్తియగును. చక్రవర్తి యవలికేఁగును.)

తెరపడును.

తృ తీ య ర ం గ ము.

రంగము—కారాగారప్రదేశము.

[ప్ర]వేశము- పెక్కివేసముతో సలీము- అతనిపెంట
నంబరరాజకుమారి వచ్చును.]

సలీ—

సీ. కటికచీకటియందుఁ గాంతుల వెదఁజల్లు

నీమేనిరుచు లేడ ! నిదురపోయె ?

అరకోసుమేరకే ! పరిమలించెడు నీదు

దేహసారభ మేడఁ ! దెరువుతప్పె ?

ఎట్టివేళలనైన ! నెలమిఁ గూర్చెడు నీదు

కలకంఠ రవమేడ ! గాసిఁజెందె ?

అంచచానలకేవి ! యందంపు నడనేర్పు

నీముద్దనడ లేడ ! నిలిచిపోయె ?

గీ. నాబహిఃప్రాణమా ! యేల ! నన్నువిడితి ?

వెందుఁ బోయితి, వింక నాకేదిదారి ?

మరల నిన్నెట్లు గాంతు ? నామనికియెట్లు ?

పొలఁతి ! ననుఁగూడఁ దోడఁగొంఁబోవరాచె ?

అంబ — నాథా ! ఎందుల కీయరణ్యరోదనము ? మీపొలతిమొగము

మాయమై మూఁడుదినములయ్యె. విధివిధాన మెన్నడు తప్పి

పఁగల్గుదురు ? మీ రీరీతిని దుఃఖించినఁ బ్రయోజన మేదియు

లేదుగదా ? ఊరడ్కిల్లుడు.

సలీ—(ఏడ్చుచు) చెలీ ! ఎట్ట లూరడ్కిల్లఁగలను ?

సీ. చంద్రకళలలోని ! సారంబుఁ గైకొని

చెలికిఁ జిర్నవృత్తగాఁ ! జలుకరించె

అమృతమందలి తీపి ! యతఁడుఁ గొనివచ్చి

పొలతిమాటలయుందుఁ ! బొందుపజీచె

లేగులాబులయంద ! లి జగుల సవరించి

కలికి కమ్మొవికాంతుల రచించె

దిరిసెనపూల య ! కరువెల్ల గుమిగూర్చి

కోమలి నెమ్మేను ! గుస్తరించె

గీ. పసిఁడికిఁ బరిమళముఁ గూర్చు ! పగిది నజుడు

స్థాయగమునకుం దోడుగా ! సుగుణతతియు

నామెయం దమరించి నాకలవరించె

అట్టి ఖనిని బోగొట్టు కొంటె చెట్టమనుచు ?

అంబ—నిజముగా నామె యట్టిదే ! అట్టిసాధ్యుని భగవంతుడు మీకు దక్కనీయనపుడు మీ రేమిచేయగలరు ? మహాకరుణాన్వితులని పేరువడసిన మామగా రామపట్ల నింతనిర్దయతఁ బూనుట యీశ్వరప్రేరణ మనకతప్పదు కదా ? తా మూరట వహింపవలయు. నూమగారు తమ దుఃఖోద్యోగ మపనయించు నుద్దేశముతోనే కాబోలు దమకుఁ గొలఁదిదినములలోఁ బట్టాపిషేకమొనర్చి తాము విశ్రాంతి గైకొందురని వింటిని. ఇంక రాజ్యభారవహనక్రియలయందుఁ దమచిత్తముఁ జొన్న వలసియుండును. కావున శాంతి వహింపుడు.

సలీ—అనార్కలీ లేని నా కీలోకమేల ? రాజ్యవైభవము లేల ? చేతులార నట్టి బంగరుబొమ్మను, సుగుణాలపేటికిను, చలపుల బరిణాను, బోగొట్టుకొంటిని. నే నించుక స్వాతంత్ర్యము వహించి “నాయిచ్చవచ్చిన నారీమణిని గోరుకొందును. వైవాహికసంబంధములపట్ల మూఁడవవారికి జోక్యమేయుండరాదు. అది గాక, నేను గనుఁగాయను గాను. యుక్తాయుక్త వివేచన మెఱుంగనివాఁడనుగాను. నేననార్కలీని దేవేరులలోఁ జేర్చికొనక మాన”నని నిర్భీతిమై నాతండ్రితో వచించియుండునేని యితముప్పు మూఁడకపోవునుగదా ! లేనిపోని మొగమోటచే నా కేగతిఁ దెచ్చినది. శిరమునందుఁ దాల్పవలసిన శిరీషకును మమును బాదమర్దనముచే నణగఁదొక్కించినవాఁడనైతిని గదా ! (అనార్కలీ గోడపైఁబడి) హా ! నారీమణి ! సార్థకనామి ! ఇందుఁ గుదువడితివా ? నాకై ప్రాణము లర్పించితివా ? తస్వీ !

చ. ఎఱుంగక మందబుద్ధినయ్యి, యీసువహించు పిశాచి సోఢియా
పఱపిన మాటనమ్మినినుఁ బల్వైతలార్చిన కూర్మడన్, మహా
దురితుడ, సాధ్వి ! జీవములతో నిలఁబూర్పుంగఁ దగ్గఁవాఁడ౯దు
ర్భర నర కాగ్నికీలలను ! బాధలఁబెట్టంగ నన్దుఁడంజుమీ !

సతీ ! ఇంతయాపదకు మూలమైన యారక్కసిని నాయక్కను దీఱ
నిప్పుడే ముక్కలు ముక్కలుగా ఖండించివత్తును. నన్నుఁబోనిమ్ము.
(కత్తిగొని పరువెత్తును. భార్యపట్టుకొని యాపును.)

అంబ—నాథా ! దాని యుదంతము తాము వినలేదా ? అనార్కటీ
కథావ శేషురాలైన మాటవిని, యింక నింటికిఁబోయినఁ దన్ను
మగఁడు తన్నునుగాని యాదరింపఁడనియు, లోకులెల్ల మహా
పతివ్రతను జరిపించిన పాపాత్మురాలిదియేయని చూపుచుండు
రనియు, దలఁచి యారాత్రియే విసము బుచ్చుకొని, చచ్చి
మనకోటగుమ్మముకడఁ బడియున్నదట. అది చనిపోయి నేఁ
టికి రెండుదినములయ్యెను.

సతీ—(కత్తి పాఱవైచి) అట్లులైనచో నేను జేయఁదగినశిక్ష భగవం
తుఁడే చేసియుండెనా? ఆహా! దైవమా! ఆఘోరకార్యము
జరుగకముందే నా కీతెలివి తెప్పింప లేకపోయితివా? లేక న
న్నట్టి యొడలెఱుంగనిస్థితియందే శాశ్వతముగా నుంపకపోయి
తివా? పిచ్చుకమీఁదఁ జంద్రాయుధమన్నట్లు లాయమాయ
కురాలి కిట్టి ఘోరమరణదండన మేలవిధించితివి? నీపరిపాలన
మింత యవివేకపూరితమై యేల యుండెను.

అంబ—దేవా! తా మీరితి దైవమును దూఱినను బ్రయోజనము
లేదు. ఆతనిసంకల్పములు నెఱవేఱకతప్పవు. వానిదోషాదోష
ములు మనకు దురూహ్యములు. మామగారు మెహసున్నిసాకు

వలెనే యనార్కలీకిని వే జూకపురుషునితో వివాహమొనర్చి
యుండినను నింతకష్టముగానుండదు.

సతీ—ఏమీ! మెహర్ పెండ్లాడినదా?

అంబ—పెండ్లాడక యేమిచేయగలదు? రాజాజ్ఞ మీఱ దానికిమా
త్రము వశమా!

సతీ—దేవీ! అనార్కలీ మఱియొక పురుషునితో నుద్వాహమున కొ
ప్పుకొనునా? తాను వలచిన కూర్రాత్మునికై ఘోరమరణ
మాడుటకు సిద్ధపడియున్న వీరవనిత, పూతచరిత, యన్యపురుష
కరగ్రహణమున కొడిగట్టునైచ్యమునకుఁ బాల్పడునా?

అంబ—నిజము. ఆమె యట్టిదే. ఇక దనువిలాపములు గట్టిపెట్టి యా
మెయాత్మ శాంతికై యిందుఁ బ్రార్థింతము రండు.

సతీ—సరే. రమ్మ (ఇరువురును గోడప్రక్క మోకటించి) ఓదేవా!
బ్రదికినది యల్పకాలమైనను భూమిపైఁ దనకీర్తికాంతులను
శాశ్వతముగా నిలిపి నీయొద్దకుఁ జనుదెంచియున్న నీముద్దుబిడ్డ
కు స్వాగతమొసంగి యాదరింపుము. ఆమె నీయట్టి పవిత్ర
గుణములు గలది. నీలో నైక్యమొందించుకొనుము. తండ్రీ!
కేవల మానవమాత్రులమై పాపాత్ములమగుటచేత నీబిడ్డ
పాపిత్ర్యమెఱుంగఁజాలక, యామె కనేకబాధలం గల్గించితి
మి. మాయజ్ఞానమును మన్నించి మమ్ము త్సమింపుము. పాప
లోకమును వీడి పుణ్యభూమినిజొచ్చియున్న యోసాధ్వీ! నీ
యెడ మహాపరాధము గావించిన కలుషాత్ముఁ డిదే నీకై, చే
తులు కాలినపిమ్మట నాకులఁబ్బు వానివలె, నంతయు ముగి
సినతర్వాత విలపించుచున్నాఁడు. ప్రేయసీ! నే నింకను నా
ప్రూజ్యములొందవచ్చును, సారసనయనలఁ బెక్కండ్రఁబడయ
వచ్చును. కాని నీయట్టి గుణవంతురాలిని, రూపవంతురాలిని,

బడయఁజాలఁగదా! (ఇంచుక తడవాఁగి) ప్రియా! నీదివ్యమం
గళస్వరూపము నొక్కసారి చూపుము. ఏమనుచున్నావు?
ఇదే వచ్చుచున్నాననియా? వచ్చితివా?

అంబ—(కలఁతపడును)

సలీ—ఆహా! నాకన్నుల కరవుదీతెను. నాబ్రతుకు పంటఁబండెను.
నాయన్నులమిన్న! నాప్రేమంపుటిక్క! నాయెదుటికి మరల
వచ్చితివా? ఏమీ! నన్ను రమ్మనుచున్నావా? ఎచ్చటికి?
ఇవియన్నియు దుర్గమప్రదేశములే! నేను రాఁగలనా?
ఏదో పల్కుచుంటివి; వినఁబడ కున్నదే! ఆఁ. ఈదుస్తులు
తీసివైచినఁగాని నీదగ్గఱకు రావీలులేదనుచున్నావా? అట్లే
తీసివైతును (పైమీఁదిబట్ట పాఱవైచును.)

అంబ—నాథా! మీకీ వెట్టియేమి? మీప్రియురా లిచ్చట లేదు.

వట్టిభ్రమపడుచున్నారు. ఇటు చూడుఁడు.

సలీ—నీవే భ్రమపడుచున్నావు. అదే చూడుము.

చ. కలకలలాడు నెమ్మొగము, కాంతులఁజిమ్ము పసిండిమేను, ని
ర్మలవసనప్రసారమును, రంజిల మఁజాలకంకణకృణం
బులు చెలఁగఁ ననుంబిలునఁబోలుఁ గరంబులఁ జూచుచుండె, నే
నిలువఁజాలునింక, దరు, యీమణిచెంతకుఁ బోదునిప్పుడే.

(పరుగెత్తును.)

అంబ—(పట్టుకొని భర్తనాఁగి) అయ్యో! నాహృదయేశ్వరునకు
నిక్కువముగాఁ బిచ్చియేయెత్తినదే! నాథా! తమ మనస్సున
కిప్పుడు కుదురికలేదు. తాము కేవల భ్రమలోనే యున్నారు.
రండు, మనయంతిపురమునకుఁ బోదము.

సలీ—నన్నాఁపకుము. అదే నాప్రియురాలు వెడలిపోవుచున్నది. నే

నామెను వెన్నాడి చనవలయును. అనార్కలీ ! పోకు, పోకు.

ఇదే వచ్చుచున్నాను (మరలఁ బరువెత్తును)

అంబ—(మగని గట్టిగాఁ బట్టుకొని) ఆమె యెక్కడికిని బోదు. ఇక్కడనే యుండును. మీరు పరుగెత్తవలదు. (ప్రక్కకుఁ దిరిగి) ఓయీ ! ఎవరక్కడ ? చక్రవర్తిగారితో యువరాజు లస్వాస్థ్యమున నున్నారనియు వేగరావలయునని మనవి యొనర్చి కొని రండు.

(తెరలో సేవకుఁడు చిత్తమనును)

సలీ—దేవీ ! అస్వాస్థ్య మెవ్వరికి ? నాకస్వాస్థ్య మేమి ? నీకు మతిపోయినదా ! (వెనుకకుఁ దిరిగి) అనార్కలీ ! అనార్కలీ ! ఏది ? యేదాయనార్కలీ ? ఎందుఁబోయినది ? (డగ్గుత్తికతో) అయ్యో ! ప్రియా ! నన్ను వీడిపోయితివా ! నాముందున్నట్లు లేయుండి మాయమైతివా ? ఇదేమి ! నాకన్నులకిట్లు లొక్కపర్వాయ ముంధకారము వ్యాపించునట్లు గోచరించుచున్నది ! ఆకసమునఁ జుక్కలొక్కొక్కటిగ మాటుపడుచున్న వేల ? అదేయాకసము మేఘచ్ఛన్నమై పోవుచున్నవే ! బ్రహ్మాండమంతయు నీరంద్ర నిబిడాంధకారపూరితమై పోయినది ! ఆవిద్యుల్లతలేమి ! (భయమునఁటించును.) ఆభయదగర్జనలేమి ? అశనీపాతములా ! అయ్యో ! ఆపిడుగు నామీఁదికే వచ్చుచున్నది. చచ్చితిఁ జచ్చితి (నేలఁబడి మూర్ఛిల్లును.)

అంబ—హా ! పా'ణేశ్వరా ! నీకెట్టిమతి భ్రమగల్గినది ? ప్రభూ ! పరమేశ్వరా ! నాకుఁ బతిభిక్షముం బెట్టి నన్ను రక్షింపుము.

(సౌకరుతో అక్కరు ప్రవేశించును.)

అక్క—రాకుమారీ ! ఇదియేమి ? పుత్రా'కుఁ డిక్కడి కేలవచ్చెను ? ఇట్టిస్థితి కెట్లువచ్చెను ?

అంబ—ఆర్యా ! తెలివివచ్చినతోడనే యనార్యలీగతి యేమైనదని పన్నడిగిరి. నేను జరిగినదంతయుఁ జెప్పితిని. పక్కఁజైనుండి లేవలేనివా రొక్కపరుగున నిచ్చటికి వచ్చిరి. నేను వారిని వెంబడించితిని. ఇక్కడ వారు కొంతసేపు దుఃఖించి తుడకీ యున్నాదస్థితితోనికి వచ్చిరి. (గార్హద్యముతో) ఇప్పుడు ప్రాణ ములకుఁగూడ భంగమువచ్చునేమో తెలియదు.

అకబ్బ—(పుత్త్రుకు నాడి, శ్వాసము, మున్నగునవి చూచి) అమ్మాయీ ! ఏమియు భయమువలదు. అంతయు మతిభ్రమణమే. మరలఁ దగు చికిత్సలం జేయింతముగాక. ఊరడ్కిల్లుము. ఓరీ ! వేగ ముగాఁ బోయి వైద్యునిం బిలుచుకొనిరమ్ము. పొమ్ము. (తన లో) ఆహా ! ఎంతయిక్కట్టు వాటిల్లినది ! యథావిధిని నా రాజధర్మము నెఱపుటచే నెంతచేటు మూఁడినది ! నేను రా జునుగాక యొక సామాన్యమానవుఁడనేయైన నిట్టి యాపద గలుగక పోవునుగదా ! నేను నాహృదయపూర్వకముగా మాసలీమున కనార్యలీ నిచ్చి పెండ్లిచేసియుండునుగదా ! భగవానుఁడా ! నాకీ రాచటిక మేలయిచ్చితివి ? నాచే నింతటిపాపకార్యము లేల చేయించుచుంటివి ? పరలోకమున నుండు ననార్యలీ ! నాయపచారమును నైరింపుము. నారాజ ధర్మమును మన్నింపుము. నన్నుక్షమింపుము.

భ ర త వా క్య ము.

మ. ధరణీపాలకధర్మమున సకల ! సద్ధర్మాశీతోఁబాటు బం
ధురనీతిప్రదమై మనోజ్ఞతనుజెం ! దుంగాక ! లోకంబున
మరుషాల్ దక్షిణ నాయకత్వమును నా ! మోదింప కత్వంతసా
శ్విరమంగాంతురుగాక ! సర్వజనులై ! కృంబంది మేలొందుత